

Západočeská univerzita v Plzni

FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA HISTORIE

První intifáda v narativních příbězích křesťanských obyvatel
Palestiny – příběhy z betlémské oblasti

Marie Fritzová
Učitelství pro 2. stupeň ZŠ, obor Dě-Ov
léta studia (2011-2013)

Vedoucí práce: PaedDr. Naděžda Morávková, Ph.D.

Plzeň, 10. 4. 2013

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

Plzeň, 10. dubna 2013

.....
vlastnoruční podpis

PODĚKOVÁNÍ

Upřímně děkuji všem, bez kterých by tato diplomová práce nemohla vzniknout. V první řadě patří moje poděkování všem mým informátorům, kteří mi ochotně sdělili své životní příběhy. Děkuji také své hostitelské rodině z Beit Sahour za dlouhodobou spolupráci a laskavou pomoc v oblasti badatelské, ale také v oblasti lidské. Dále bych chtěla poděkovat panu doktoru Jamalůvi z Betlémské univerzity za odborné konzultace i osobní rozhovory a samozřejmě také Betlémské univerzitě za poskytnuté materiály. V neposlední řadě bych chtěla poděkovat paní PaedDr. Naděždě Morávkové, Ph.D za její odborné vedení této práce. Dále bych chtěla poděkovat všem, kdo finančně podpořili jakoukoliv část mého dlouhodobého terénního výzkumu na Západním břehu, především nadaci Nadání Josefa, Marie a Zdenky Hlávkových, která podpořila první dva výzkumné výjezdy, a Západočeské univerzitě. Na závěr bych také chtěla poděkovat svým blízkým za jejich stálou podporu v mém studiu.

OBSAH

ÚVOD.....	2
1 OD ROKU 1948 K PRVNÍ INTIFÁDĚ.....	4
1.1 VZNIK STÁTU IZRAEL A PRVNÍ ARABSKO-IZRAELSKÁ VÁLKA 1948-1949	5
1.2 ŠESTIDENNÍ VÁLKA 1967	9
1.2.1 Důsledky Šestidenní války	10
2 PRVNÍ INTIFÁDA.....	12
2.1 OSMDESÁTÁ LÉTA – CESTOU K PRVNÍ INTIFÁDĚ	12
2.2 PŘÍČINY, KTERÉ VEDLY K POVSTÁNÍ.....	14
2.3 PRŮBĚH PRVNÍ INTIFÁDY A POLITICKÝ VÝVOJ V LETECH 1987-1993.....	20
2.3.1 Průběh v letech 1987-1990	20
2.3.2 Válka v Zálivu a Madridská konference 1991	24
2.3.3 Konec první intifády – naděje vložené v mírový proces.....	26
2.4 VÝZNAM A DŮSLEDKY INTIFÁDY PRO PALESTINCE	27
2.4.1 Sebeurčení	29
2.4.2 Vzájemná solidarita.....	32
2.4.3 A co v zahraničí?.....	35
2.4.4 Vzestup extremistických stran.....	36
3 DVA ŽIVOTNÍ PŘÍBĚHY A PRVNÍ INTIFÁDA.....	41
3.1 PANÍ TERESIA - INFORMÁTORKA Č. 2	43
3.2 JAMAL KHADER	50
4 METODOLOGICKÝ PŘÍSTUP	56
4.1 MÍSTO VÝZKUMU.....	56
4.2 ROZHOVORY.....	58
5 ZÁVĚR.....	62
6 RESUMÉ.....	64
7 SEZNAM LITERATURY	66
8 OBRAZOVÉ PŘÍLOHY	I
9 TEXTOVÉ PŘÍLOHY.....	XII

ÚVOD

Tato diplomová práce si klade za cíl přiblížit nedávnou historii obyvatel betlémské oblasti z jiného úhlu pohledu, než s jakým se běžně můžeme setkat. Makrohistorický přístup nikdy do hloubky nemůže, a také to není jeho cílem, ukázat příběh konkrétního jedince a jak jej okolní historické události ovlivnily, jak pomohly formovat jeho identitu, následně zprostředkovanou jeho narativním vyprávěním. Hlavním cílem této práce je tedy podívat se na události první intifády skrze narativní perspektivu jedince. Druhým cílem této práce je propojit fakta s individuálními příběhy a rozkrýt hlavní významové roviny první intifády jako události, která přispěla k budování kolektivní paměti a společné identity obyvatel betlémské oblasti. Orální historie se snaží odkrýt nové perspektivy viděného historického problému nebo události, umožňuje získat na danou problematiku nový náhled. Interdisciplinárně propojuje řadu humanitních oborů, a proto by tato práce neměla být jen historickou sondou do duší obyvatel betlémské oblasti, ale také pokusem propojit historický přístup s přístupem antropologickým a sociologickým.

Je důležité v úvodu podotknout, že většina rozhovorů byla vedena s křesťanskými obyvateli. Tento fakt mohl do určité míry ovlivnit především jejich politické názory, kde křesťanské stanovisko obecně bývá považováno za umírněnější, nemusí to být ale nutně pravidlem. Tuto práci je tedy nutno chápat pouze jako případovou studii a vztahující se k betlémské oblasti, konkrétně k městům Betlém a Beit Sahour, i když obecná historie a důsledky intifády jsou vlastní všem obyvatelům Západního břehu.

Úkolem první kapitoly je nastínit stručný vývoj v oblasti Izraele a Palestiny od roku 1948 až k první intifádě. Tato kapitola má především sloužit jako určitý kontextuální rámec; jedná se o nezbytný základ pro pochopení širších souvislostí a událostí, které přímo nebo nepřímo vedly k vypuknutí první intifády.

Druhá stěžejní kapitola je zaměřena na hlavní téma - první intifádu. Po obecnějším historicko-politickém úvodu bude analyzován významotvorný přínos této události pro konkrétního jedince i pro kolektivní paměť obyvatel betlémské oblasti. Při budování nového oboru orální historie si řada výzkumníků klade základní otázku po analýze a interpretaci orálních pramenů. Miroslav Vaněk, jeden z předních orálních

historiků u nás, upozorňuje na to, že tato rovina výzkumu je jeho důležitou součástí a je skutečným vyústěním orálně historického bádání, zároveň však není opomenuto, že samotná výpověď narátora tvoří plnohodnotný historický pramen.¹ Považuji proto za důležité pokusit se o hlubší interpretaci získaných rozhovorů. Základní teoretickou otázkou je, jakým způsobem vypravěč konstruuje svoji identitu pomocí narativního příběhu a dále pak jak tyto jednotlivé příběhy tvoří společné velké vyprávění, ke kterému se vracejí obyvatelé betlémské oblasti jako ke společnému historickému momentu.² V této kapitole půjde především o naplnění druhého základního cíle předkládané diplomové práce.

Třetí kapitola je věnována dvěma hlavním narátorům mého výzkum – Jamalu Khadrovi, děkanovi Betlémské univerzity, a paní Teresii z Beit Sahour, učitelce v důchodu. Tato kapitola se zabývá především prvním obecným cílem této práce. S oběma informátory se velice dobře znám již od svého prvního pobytu v Beit Sahour. Po dobu tří let jsme se spolu setkávali v desítkách neformálních rozhovorů, především s paní Teresíí, ale také v několika semistrukturovných rozhovorech, které byly zaznamenány na ruční kameru a dále zpracovány. Každý z nich navíc poskytuje pohled z jiné sociální a genderové roviny na dění v letech 1987-1993. Teoretický rozměr této kapitoly se opírá především o tzv. *experince-centred narrative research*, tedy o přístup vycházející například z Jerome Brunera a Paula Ricouera.

Metodologií se zabývá závěrečná, čtvrtá kapitola. Hlavní pozornost je věnována narativnímu rozboru jako stěžejnímu metodologickému nástroji při sběru dat. Rozhovor je hojně využíván ve všech humanitních disciplínách, proto je důležité upřesnit, jakým způsobem s ním pracuji konkrétně v této práci. V závěru jsou stručně shrnuty výsledky a jejich interpretace i relevantní fakta, které výzkum přinesl.

¹ VANĚK Miroslav. *Naslouchat hlasům paměti: teoretické a praktické aspekty orální historie*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR. 2007. s. 122-123.

² Více v: LE GOFF Jacques. *Paměť a dějiny*. Praha: Argo. 2007. s. 107-112.

1 OD ROKU 1948 K PRVNÍ INTIFÁDĚ

Tato kapitola si neklade za cíl podat vyčerpávající historický přehled popisované oblasti³ v druhé polovině dvacátého století, nýbrž pouze upozornit na některé důležité události, které přímo nebo nepřímo souvisejí s první intifádou. Jak napsal Ian Lustick ve svém analytickém článku *Writing the Intifada: „Intifádu lze hodnotit pouze jako jeden stupeň v dlouho trvajícím zápasu o národní osvobození a ne jako palestinskou revoluci.“*⁴

Dále pak Rashid Khalidi upozornil ve své knize *Palestinian Identity*⁵ na to, že palestinská identita se ustavovala dávno před rokem 1948 v rámci arabského nacionálního hnutí v Osmanské říši jakožto identita tvořená nejrůznějšími kulturně-sociálními vlivy⁶, dále pak v předválečné době v reakci na sionistické snahy počátku dvacátého století.⁷

S vědomím komplexnějšího a dlouhodobého formování palestinské etnonárodní⁸ identity přistupme nyní ke dvěma klíčovými historickými událostem, které vytvořily podmínky pro její vývoj. První z těchto dvou událostí je jistě vznik Státu Izrael v roce 1948 a následná první arabsko-izraelská válka. Jestliže se tato první událost týkala komplexních izraelsko-arabských vztahů, druhá událost, Šestidenní válka v roce 1967, byla sice jejich významnou součástí, ale dále vytvořila potenciál pro přímý konflikt palestinsko-izraelský.

³ Izrael, Západní břeh a pásma Gazy.

⁴ LUSTICK Ian S., *Writing the Intifada: Collective Action in the Occupied territories. World Politics*. Vol. 45. No. 4 (Jul., 1993). s. 571.

⁵ KHALIDI Rashid. *Palestinian Identity: The Construction of Modern National Consciousness*. New York: Columbia University Press. 1997.

⁶ Jednalo se o identitu jazykovou, etnickou, náboženskou, ale také lokální. KHALIDI Rashid. *Palestinian Identity: The Construction of Modern National Consciousness*. New York: Columbia University Press. 1997. s. 6.

⁷ KHALIDI Rashid. *Palestinian Identity: The Construction of Modern National Consciousness*. s. 6-8.

⁸ Nároky skupiny mohou být buď pouze politizované, nebo nacionalizované. Záleží na míře nezávislosti, které chtějí dosáhnout. Podle toho můžeme mluvit o etnických skupinách, které chtějí jen určitou míru uznání v rámci jiného státu, nebo o etnonárodních skupinách, které žádají úplnou separaci a vytvoření vlastního nezávislého státu. BARŠA Pavel, STRMISKA Maxmilián. *Národní stát a etnický konflikt*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury. 1999. s. 79.

1.1 VZNIK STÁTU IZRAEL A PRVNÍ ARABSKO-IZRAELSKÁ VÁLKA 1948-1949

Ke vzniku samostatného Státu Izrael vede složitá a komplikovaná cesta od prvních sionistických⁹ snah, přes podporu Velké Británie a Balfourovu deklaraci v roce 1916, Britský mandát a obojetnou politiku Velké Británie k vytvoření židovské domoviny a arabský nesouhlas, po otřesné události druhé světové války, svěřeni celé otázky OSN, až k vyhlášení samostatného Státu Izrael. Zmíněné události naznačují, že se nejednalo o jednorázovou akci, ale o dlouhý proces, který začal již na konci devatenáctého století.

I když někteří autoři rádi polemizují o tom, že se z počátku jednalo spíše o nedorozumění mezi Araby a Židy, historické události ukazují, že šlo o spor o území, na které obě strany vznášely celkem legitimní nárok. *„Arabové milovali svoji zem stejně jako Židé. Instinktivně velmi dobře pochopili záměry sionistického hnutí a jejich rozhodnutí bránit se bylo naprosto přirozené. Mezi Araby a Židy nedošlo k nedorozumění, jednalo se o přirozený spor.“*¹⁰

Britská mandatorní samospráva ve čtyřicátých letech nebyla schopná vyřešit územní otázku Palestiny, a tak se v roce 1947 rozhodla celý problém svěřit OSN. Po dlouhých debatách a šetřeních situace přišla OSN 29. 11. 1947 s návrhem rozdělení oblasti na dva státy. Arabské země tento plán odmítly, zatímco Izrael na jeho základě vyhlásil 14. 5. 1948 samostatný stát. Arabské státy ihned zareagovaly vyhlášením války a nově vzniklý stát napadly. Válka skončila 7. ledna 1949, ale jednání se protáhla až do jara. Skutečného míru nebylo dosaženo, jednalo se pouze o příměří.¹¹ Izrael, který tuto válku dodnes nazývá válkou za nezávislost, nejen že ubránil svoje území, které podle původního plánu OSN (rezoluce 181) mělo zaujímat 57 procent

⁹ Z různých přístupů k výkladu pojmu sionismus doporučuji vycházet z následujícího zdroje: *„Sionismus je ideový směr, který vznikl v druhé polovině 19. století mezi evropskými Židy. Hlavním cílem jeho představitelů bylo a je přesídlení Židů do Palestiny a vybudování a udržení židovského státu. Sionismus je většinou interpretován jako reakce na antisemitismus a pronásledování. Izraelský historik a politolog Šlomo Avineri přesvědčivě ukazuje, že tento fenomén má řadu dalších rozměrů a podob.“* ZROSTLÍK David. *e-Polis - Internetový politologický časopis* [online]. 7. srpen 2008. Sionismus. Dostupné z: <<http://www.e-polis.cz/politicke-teorie/296-sionismus.html>> [citováno 2. 2. 2013]

¹⁰ Výrok Vladimíra Žabotinského v: ČEJKA Marek. *Izrael a Palestina. Minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu*. Brno: Centrum strategických studií. 2005. s. 43.

¹¹ Příměří bylo uzavřeno postupně v roce 1949: 24. února s Egyptem, 23. března s Libanem, 3. dubna se Zajordánskem a 20. července se Sýrií. Více v: GILBERT Martin. *Izrael dějiny*. Praha: Jiří Buchal – BB art. 2002. s. 251-252.

z mandatorního území, ale dokonce na konci války získal 78 procent.¹² Pro arabské státy tato porážka znamenala obrovskou potupu. Obecně je tato událost Araby označována jako *al-nakba* – pohroma.¹³

Arabské státy nicméně místo pomoci vytvoření Palestinského státu samy anektovaly zbylé části mandátu. Pásmo Gazy se dostalo pod vojenskou kontrolu Egypta, Zajordánsko (Jordánsko) se zmocnilo západního břehu Jordánu, který zanedlouho anektovalo a přeměnilo v pevnou součást Jordánska. Jeruzalém byl rozdělen na východní, Jordánskou část, a západní část, kterou získal Izrael. Rozdělení města trvalo až do roku 1967, kdy izraelská armáda dobyla celé město.¹⁴

„Palestinský stát tedy vůbec nevznikl. Ve skutečnosti tedy al-nakba byla opravdovou pohromou především pro Palestince samotné. Národní uvědomění, které trpělo již při prvních neúspěších v mandátním období, dostalo tak těžkou ránu.“¹⁵

Se vznikem státu Izrael se vynořil také problém palestinských uprchlíků. Doslova přes noc se 714 000 Arabů žijících na mandatorním území stalo lidmi bez domova.¹⁶ *„Z původního více než miliónu Arabů, kteří žili v Palestině v roce 1947, zůstalo v Izraeli v roce 1949 pouhých 133 000. Větší část uprchlíků našla útočiště v částech Palestiny okupovaných Egyptem a Jordánskem, tedy v pásmu Gazy a na Západním břehu. Zbylí se octli v uprchlických táborech v Libanonu, Sýrii, Jordánsku, Egyptě a Iráku.“¹⁷*

Valné shromáždění OSN založilo v prosinci 1949 organizaci UNRWA¹⁸. V roce 1950 dosáhlo celkové číslo uprchlíků podle statistik UNRWA 914 221.¹⁹ Problém uprchlíků přetrvává do současnosti, částečně také proto, že arabské země zadržovaly Palestince v táborech úmyslně a nezačlenily je do vlastní populace, aby tak problém

¹² Mapa návrhu OSN na rozdělení Palestiny v obrazové příloze č. I.

¹³ BERRY Mike, PHILO Greg. *Israel and Palestine: Competing Histories*. London: Pluto Press. 2006. s. 36.

¹⁴ ČEJKA Marek. *Izrael a Palestina. Minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu*. s. 79., s. 84.

¹⁵ VAŇKOVÁ Marie. *Palestinští křesťané ve světle své současné identity*. Plzeň. 2010. s. 12.

¹⁶ SABELLA Bernard. Socio-Economic Characteristics: Reality, Problems and Aspiration in the Holy Land. In: *Christians in the Holy Land*. O' MAHONY Anthony (ed.). World of Islam Festival Trust. 1994. s. 33.

¹⁷ ČEJKA Marek. *Izrael a Palestina. Minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu*. s. 84.

¹⁸ Úřad OSN pro uprchlíky a práci pro Palestince.

¹⁹ *Number of registered refugees* [online]. 11. 8. 2008. Dostupné z: <[http://www.unrwa.org/userfiles/reg-ref\(2\).pdf](http://www.unrwa.org/userfiles/reg-ref(2).pdf)> [citováno 14. 2. 2013]

byl držen v mezinárodním povědomí.²⁰ UNRWA udávala v lednu 2012 celkový počet registrovaných uprchlíků 4 797 723 z toho 727 471 na Západním břehu a 1 167 572 v pásnu Gazy.²¹²²

Více než 400 arabských vesnic a měst v oblasti Galileje a mezi Jaffou a Jeruzalémem bylo vyliďněno.²³ Opuštěné arabské domy byly osidlovány novými izraelskými přistěhovalci. Někdejší izraelská ministerská předsedkyně Golda Meirová komentovala situaci bez vytáček: „*Použili jsme domy těch Arabů, kteří uprchli ze země, kde jsme mohli, pro ubytování nových přistěhovalců,*“ a dodala, s narážkou na politiku Jordánska, Sýrie a Egypta vůči Palestincům: „*my nezavíráme naše uprchlíky do tábora.*“²⁴

Tato první klíčová událost vytvořila podmínky, které poznamenaly celý následující vývoj palestinského sebeurčení. Arabové z oblasti bývalého Britského mandátu byli nyní rozděleni do několika skupin: na jedné straně to byli uprchlíci, kteří odešli z izraelského území, na druhé straně to byli ti, kteří získali jordánské, egyptské nebo izraelské občanství. Pojmy Palestina a Palestinci se přenesly do sféry nesplněných přání. Problém státní příslušnosti související s problematickým překračováním hranic cizích zemí nebo vůbec i cestování přes *check pointy*²⁵ je stále trvající problém, který jen zviditelňuje a denně jitrí nedořešenou palestinskou otázku. Problém se dále prohloubil v nedávné minulosti výstavbou tzv. bezpečnostní bariéry mezi Západním břehem a Státem Izrael, přičemž výstavba stále pokračuje. A. popisuje svoje pocity při cestování přes *check-point takto*:

M: „*Jak je ve skutečnosti těžké...*“

A: „...dostat se na druhou stranu? Je to velice těžké, může to trvat hodiny, může to trvat hodiny. Znáám lidi, kteří vstávají ve tři hodiny ráno a jedou odtud do práce... ti, co mají povolení – myslím, že o tom víš. Myslím tím, jestli jsi byla na check pointu, je to docela, je to --- je to --- jako --- je to ponižující [rozhodně], check point. Je to --- lidsky --- nebo --- ponižuje to naše lidství

²⁰ GILBERT Martin. *Izrael dějiny*. Praha: Jiří Buchal – BB art. 2002. s. 259-260.

²¹ UNRWA-Statistics [online]. Dostupné z: < <http://www.unrwa.org/etemplate.php?id=253>> [citováno 14. 2. 2013]

²² Tabulka v textové příloze č. I.

²³ KHALIDI Rashid. *Palestinian Identity. The Construction of Modern National Consciouness*. s. 179.

²⁴ GILBERT Martin. *Izrael dějiny*. s. 260.

²⁵ Kontrolní body, přes které musí jedinec přecházet, když cestuje z Palestinského území do Izraele a zpět. Doprovodný obrazový materiál v obrazové příloze č. II. – V.

jako Palestince, proto pro mě, když procházím (myšleno check pointem), cítím se jako když jsem --- víš, vedená jako dobytek, víš. To je pocit, který mám [vážně, přesvědčivě]. A z tohoto důvodu, z tohoto důvodu a z důvodu, že by to bylo velice obtížné, nepracuji v Jeruzalémě, přestože bych mohla – s kvalifikací, kterou mám – pracovat v Jeruzalémě....

....takže mě, pro mě, vyhýbám se celé té záležitosti, protože si myslím, že to snižuje moji důstojnost, to ubírá na mé důstojnosti --- Ano, nechci, nepotřebuji sedmnáctiletého (myšleno izraelského vojáka) s obrovskou zbraní nebo pistolí, nebo čímkoliv, co drží, jak mi říká, jestli můžu nebo nemůžu projít z mojí země do mojí země [s letmým, smutným úsměvem], víš co tím myslím? --- Takže se právě vyhýbám celé té záležitosti...“
[Informátorka č. 1]²⁶

Období mezi léty 1948-1967 byla tedy obdobím hledání a vyrovnávání se s novou situací, pro mnohé se ztrátou domova a nepřijetím v ostatních zemích. Jordánsko plánovalo, že se Západní břeh postupně stane integrální součástí království, a jakékoliv projevy a snahy po sebeurčení důrazně potlačovalo. Na druhou stranu pokusy o integraci Palestinských uprchlíků selhávaly.

V tomto období se většina uprchlíků přikláněla k idejím panarabismu a stále věřila ve společný postup proti Izraelskému státu.²⁷ V roce 1950 vzniklo v Bejrútu hnutí arabského nacionalismu – ANH²⁸, které bylo založeno palestinskými a arabskými studenty, kteří se hlásili právě k panarabskému nacionalismu.²⁹ Toto hnutí však nedosáhlo nikdy masové palestinské podpory, i když ideologií panarabismu byla ovlivněna většina Palestinců. ANH byl až příliš spojen s násirovským socialismem, příliš se spoléhal na jeho pomoc a byl více spojen s identitou arabskou než přímo Palestinskou.³⁰

²⁶ Informátorka č. 1, Beit Sahour, 31. 10. 2009, Převzato z mého prvního výzkumu z Beit Sahour, říjen 2009, použito také v: VAŇKOVÁ Marie. *Palestinští křesťané ve světle své současné identity*. Plzeň. 2010. s. 48.

²⁷ BURGROVÁ Helena. Jordánsko. In: *Současný Blízký východ: politický, ekonomický a společenský vývoj od druhé světové války do současnosti*. JEŽOVÁ Michaela, BURGROVÁ Helena (ed.). Brno: Barrister & principal. 2012. s. 135.

²⁸ ANH - Arabské nacionalistické hnutí, en: MAN - Movement of Arab Nationalists.

²⁹ BAUMGARTEN Helga. The Three Fases/Phases of Palestinian Nationalism. 1948-2005. *Journal of Palestine Studies*. Vol. 34. No. 4. 2005. s. 27.

³⁰ Tamtéž. s. 34-37.

Daleko významnější roli sehrála o něco později OOP³¹ a její vojenské křídlo Fatah. Význam této organizace vzrostl především po Šestidenní válce, která opět překreslila mapu dané oblasti a výrazným způsobem ovlivnila formování palestinského sebeurčení.

1.2 ŠESTIDENNÍ VÁLKA 1967

O Šestidenní válce se hovoří jako o preemptivním útoku Izraele proti chystanému arabskému napadení. Tato válka přinesla sice Izraeli rozsáhlé územní zisky a drtivé vítězství, toto vítězství se však postupně ukázalo být danajským darem, který byl zabalen v euforii nacionalismu, který bouřlivě vypukl po jejím skončení.

Z izraelského pohledu, i přes různé polemiky, se jednalo o zásah vcelku pochopitelný. Ohrožení od arabských států, především od Sýrie a Egypta, bylo vysoké. Jednalo se prakticky o to, kdo zaútočí první, a Izrael se v tomto ukázal jako výborný stratég. Hlavním podnětem pro počátek války byla Násirova žádost o stažení jednotek UNEF ze Sinaje a poté postupné zvyšování koncentrace egyptské armády v této oblasti a opakované výzvy ke zničení Izraele.

Izraelský ministr obrany Moše Dajan a náčelník generálního štábu Jicchak Rabin se rozhodli jednat a sestavili plán rychlého útoku. Dne 6. 6. 1967 byl zahájen vzdušný izraelský útok. Během jediného dne se podařilo Izraeli zničit velkou část egyptského, syrského, jordánského a iráckého letectva (více než 400 letadel). Během dalších tří dní byl dobyt celý Jeruzalém, a to především proto, že Egypt záměrně chybně informoval Jordánsko, že izraelské letectvo je zničeno.³² Komunikace a kooperace z arabské strany naprosto selhala. Pro Násira znamenala Šestidenní válka osobní porážku, i přesto se mu podařilo udržet se u moci až do své smrti.

Izraeli se podařilo během šesti dnů ztrojnásobit svoje území, na Jordánsku získal celý Západní břeh společně s Jeruzalémem, na Sýrii získal Golanské výšiny, na Egyptu pak pásmo Gazy a celý Sinajský poloostrov.

³¹ OOP – Organizace pro osvobození Palestiny, en: PLO – Palestine Liberation Organisation.

³² ČEJKA Marek. *Izrael a Palestina. Minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu.* s. 114-115.

„Válka skončila velkým vojenským vítězstvím Izraele dosaženým navíc za relativně malých ztrát (padlo 777 vojáků), přičemž hlavně egyptské ztráty se počítaly na desetitisíce. Zvláště obsazení Starého města v jordánském Východním Jeruzalémě, kde se nachází Zeď nářků, Chrámová hora a další posvátná místa judaismu, způsobilo vlnu euforie a nacionalismu mezi mnohými Židy v Izraeli i v diaspoře.“³³

1.2.1 DŮSLEDKY ŠESTIDENNÍ VÁLKY

Šestidenní válka posílila velkou měrou izraelské sebevědomí, Izraeli přinesla nová obrovská území a zisk vytouženého Jeruzaléma, na druhou stranu Šestidenní válka nevyřešila ani jednu z příčin, kvůli kterým vznikla. V tomto ohledu ji můžeme chápat především jako cestu k další válce.³⁴ Problém, který Šestidenní válka naopak prohloubila, byla především obrovská nenávisť okolních arabských zemí. Po zisku Západního břehu a pásma Gazy se postupně vynořil problém, co s okupovanými územími udělat. Tak se zrodila nová dimenze konfliktu, jak již bylo předesláno, a to přímý izraelsko-palestinský konflikt. OSN navíc vydala známou rezoluci č. 242, která se později stala hlavním dokumentem, na který Palestinci odkazovali v mírových jednáních.³⁵

Šestidenní válka znamenala jednoznačnou výhru izraelské armády a porážku pravidelných arabských armád. Tento stav ještě prohloubil nedůvěru Palestinců ve schopnost arabských armád okolních zemí a oživil palestinský nacionalismus, který předtím nedošel naplnění především v panarabských snahách skupiny ANH. Fatah a OOP se tak staly možností, jak změnit status Palestince z méněcenného trpěného uprchlíka v revolucionáře bojujícího za svobodu. Fatah společně s OOP využily této možnosti a „boj“ označily za jedinou možnou cestu k osvobození. Svoji ideologii po neúspěšných pokusech byly v osmdesátých a devadesátých letech nuceny změnit a pragmaticky se přiklonit k diplomatickému vyjednávání s Izraelem.³⁶

³³ ČEJKA Marek. *Izrael a Palestina. Minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu*. s. 114-115.

³⁴ *Historie arabsko-izraelského konfliktu*. Dostupné z: <http://www.valka.cz/clanek_752.html> [citováno 11. 2. 2013]

³⁵ Rezoluce č. 242 v textové příloze č. II.

³⁶ BAUMGARTEN Helga. *The Three Fases/Phases of Palestinian Nationalism. 1948-2005*. s. 34-37.

Intifádu tedy musíme chápat jako „odložený“ důsledek Šestidenní války. Izrael začal přímo působit na Západním břehu a v pásnu Gazy, a i když z počátku nebylo jasné, jak se k celé otázce postaví, sedmdesátá a osmdesátá léta ukázala neslučitelnost Izraelské politiky a palestinských požadavků.

2 PRVNÍ INTIFÁDA

2.1 OSMDESÁTÁ LÉTA – CESTOU K PRVNÍ INTIFÁDĚ

J: „...obyčejně jsme čekali na to, že udělají něco ostatní Arabské země, nebo že se něco změní americkými volbami, kdy pomůže ten nebo ten americký prezident anebo volbami v Izraeli... tak jsme tu měli arabský summit, americké volby a volby v Izraeli a nic se nezměnilo...“ [Jamal Khader]³⁷

Osmdesátá léta v Izraeli byla značně poznamenána Libanonskou válkou³⁸, která izraelskou společnost rozdělila na dva protichůdné tábory. Na ty, co s válkou souhlasili, a ty, co ji odsuzovali a chápali ji nikoliv jako projev obrany Izraele, ale jako jeho útok. Kromě libanonské války se ve vzduchu neustále vznášela otázka okupovaných palestinských území. V politické sféře můžeme mluvit o dělení na levice a pravici. Na rozdíl od evropského pojetí, kdy politické spektrum dělíme na levicové a pravicové podle ekonomického hlediska, v Izraeli je toto rozdělení závislé především na postoji k izraelsko-palestinskému konfliktu. Levice byla vždy chápána jako umírněnější a ochotná ke kompromisu s arabskou populací, pravice byla naopak viděna jako nekompromisní se sklonem k silovému řešení situace.³⁹

V roce 1984 získaly téměř stejně vysoký počet hlasů obě největší strany Izraele a byla vytvořena tzv. Vláda národní jednoty. Jednalo se o spolupráci středolevicové Strany práce, která získala 44 křesel, a pravicového Likudu, který získal křesel 41.⁴⁰ Takovéto spojení dvou největších bipolárních stran bylo do té doby nevídané. Obě strany se musely shodnout na řadě kompromisů. Jedním z nich byl tzv. rotační princip premiérského postu: nejprve vládl dva roky Šimon Peres, předseda Strany práce, který se v premiérské funkci vystřídal po osmnácti měsících s Jicchakem Šamirem ze strany Likud.

Svoji nezastupitelnou roli sehrál také Jicchak Rabin ze Strany práce, který se stal ministrem obrany a ve své funkci setrval až do roku 1990.⁴¹ Byl tedy ministrem obrany v době první intifády. Když se jeho politika „železné pěsti“ ukázala neúčinnou,

³⁷ Jamal Khader, Betlémská univerzita, 6. 11. 2012, rozhovor B.

³⁸ Libanonská válka začala 6. 6. 1982 a bezpečnostní zónu opustila izraelské vojska v roce 2000.

³⁹ ČEJKA Marek. *Izrael a Palestina. Minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu.* s. 163.

⁴⁰ POJAR Miloš. *Izrael.* Praha: Libri. 2004. s. 67.

⁴¹ SMITH Charles D., *Palestine and the Arab-Israeli Conflict.* Boston: Bedford/St. Martin's. 2004. s. 395.

nabádal vojáky, aby přinutili Palestince k pokoře.⁴² Velice zajímavým způsobem to komentuje Martin Gilbert ve své knize *Izrael – Dějiny*: „Když Rabin, který byl ministrem obrany, hovořil k armádním důstojníkům o užití síly proti palestinským vrhačům kamenů, řekl jim, že je adekvátní použít sílu, aby bylo možno dostat demonstranty pod kontrolu, ale že násilí nemá být užíváno neuváženě. Když je nutné rozhodnout se při konfrontaci s demonstrantem házejícím zápalnou lahev, zda je lepší vystřelit na něj z pušky nebo udeřit ho obuškem, pak je lépe použít obušek. Byla to v zásadě umírněná rada: je lepší zlomit demonstrantovi nějakou kost než na něho vystřelit a riskovat těžké zranění nebo smrt. Ale rada „udeřit obuškem“ se objevila v novinách na celém světě jako „přerazte jim kosti“, přičemž obojí se zdálo být kruté a necitlivé, a Izrael byl značně zostuzen.“⁴³

V roce 1992 se stal Rabin premiérem a úspěšně se zasadil o mírové rozhovory a následné mírové dohody – Oslo I. v roce 1993 a Oslo II. v roce 1995.⁴⁴

Od roku 1984 do roku 1986 stál v čele izraelské vlády Šimon Peres. Ten byl sice nakloněn mírovým rozhovorům, odmítal však jakákoliv přímá jednání s OOP. Takže určitá jednání probíhala, ale pouze mezi Jordánskem a Izraelem. Na druhé straně jordánský král Husajn uzavřel v roce 1985 s Jásirem Arafatem dohodu o tom, že by ze Západního břehu měl vzniknout Palestinský stát, jehož hlavním městem by byl Východní Jeruzalém. Palestinský stát by však nebyl samostatným útvarem, by tvořil ale konfederaci s Jordánskem.⁴⁵ Micke Berry hovoří o tzv. podivném sblížení mezi Arafatem a Husajnem⁴⁶, protože oba dva, spíše než přátelé, byli zarytí rivalové. Husajn nicméně Arafata potřeboval pro zlegitimnění svých cílů a nároků na Západní břeh.

Toto podivné sblížení mezi Jordánskem a OOP komplikovalo vyjednávání mezi Izraelem a Jordánskem. Nepochotu vyjednat s OOP vyslovily i Spojené státy, protože Jásir Arafat doposud neuznal legitimitu existence Státu Izrael. Ochotu vyjednat

⁴² MILTON-EDWARDS Beverley. *The Israeli-Palestinian Conflict: A People's War*. s. 149.

⁴³ GILBERT Martin. *Izrael dějiny*. Praha: Jiří Buchal – BB art. 2002, s. 513.

⁴⁴ *Yitzhak Rabin* [online]. Israel Ministry of Foreign Affairs. 2008. Dostupné z: <<http://www.mfa.gov.il/MFA/Facts%20About%20Israel/State/Yitzhak%20Rabin>> [citováno 25. 1. 2013].

⁴⁵ SMITH Charles D., *Palestine and the Arab-Israeli Conflict*. s. 396, také v: BERRY Mike, PHILO Greg. *Israel and Palestine: Competing Histories*. London: Pluto Press. 2006. s. 81.

⁴⁶ PAPPE Ilan. *A History of Modern Palestine: One Land, Two Peoples*. New York: Cambridge University Press. 2004. s. 231

s členy OOP na druhou stranu projevila Margaret Thatcherová, která se uchýlila k demonstrativnímu gestu, když se setkala se členy Fatahu.⁴⁷ Ani tento demonstrativní krok neměl větší vliv na konečné stanovisko všech zúčastněných stran. K uzavření jakékoliv mírové dohody nakonec nedošlo a to z několika důvodů: Zaprvé v roce 1986 vystřídal na premiérském postu Šimona Perese Jicchak Šamir, pravicově orientovaný politik, který neměl přílišný zájem na dokončení jakýchkoliv mírových smluv. Za druhé to byla již zmíněná neochota Spojených států, které byly ve svém postoji utvrzeny několika dalšími událostmi vně politického sektoru.⁴⁸

25. srpna 1985 byli zavražděni tři izraelští vojáci na lodi v Larnace na Kypru, obviněna byla OOP, která proklamovala, že zavražděnými byli členové Mossadu. Jako odvetu připravilo izraelské letectvo útok na exilové sídlo OOP v Tunisku. Při tomto útoku zahynulo 58 Palestinců a 15 Tunisánů.⁴⁹ Roztočená spirála násilí byla podpořena dalším útokem, tentokrát na italskou výletní loď, kde byl zavražděn jeden americký Žid, který byl připoután k invalidnímu vozíku. Jásir Arafat se sice od tohoto útoku distancoval, nicméně neúspěšně. *„Tento incident OOP velmi uškodil a dodal argumenty jejím kritikům a ještě více zkomplikoval možnost mírových jednání. OOP se s tak ocitla mimo hru a sám Arafat byl opět obviňován buď přímo z terorismu, nebo v lepším případě z neschopnosti zabránit mu.“*⁵⁰

OOP tak ztratila svůj vliv, nicméně její čas měl ještě přijít. Selháním mírových snah, které trvaly až do roku 1987, končí období jordánsko-izraelských jednání. Jejich selhání nicméně vedlo k daleko přímějším jednáním mezi Palestinci a Izraelem, jež vyvstala z úplně odlišných podmínek, než většina politických představitelů vůbec mohla předpokládat.

2.2 PŘÍČINY, KTERÉ VEDLY K POVSTÁNÍ

Otázku týkající se příčin první intifády si klade většina autorů věnujících se tomuto tématu a to ve dvou rovinách: Zaprvé proč intifáda vůbec vypukla? Za druhé – proč právě v prosinci 1987?

⁴⁷ ČEJKA Marek. *Izrael a Palestina. Minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu*. s. 168.

⁴⁸ SMITH Charles D., *Palestine and the Arab-Israeli Conflict*. s. 396.

⁴⁹ BERRY Mike, PHILO Greg. *Israel and Palestine: Competing Histories*. s. 81.

⁵⁰ ČEJKA Marek. *Izrael a Palestina. Minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu*. s. 168.

Pokud se nejprve budeme zabývat otázkou, proč intifáda začala právě v prosinci 1987, musíme vyjít z několika stěžejních událostí, které nastaly těsně před jejím propuknutím a byly tak jejími přímými podněty. Zaprvé se jednalo o hluboké zklamání Palestinců z arabského summitu v Ammánu v roce 1987.

J: „...a před první intifádou jsme tu měli arabský summit... a nic se nezměnilo...“ [Jamal Khader]⁵¹

Palestinci očekávali, že jim na summitu bude věnovaná ústřední pozornost, jenže palestinská otázka byla zařazena až na samotný konec konference, jako druhořadá záležitost, navíc bez očekávané podpory a viditelného výsledku.⁵² Za druhé to byla zostřená Šamirova politika a další nárůst počtu izraelských osad. Dále to byly izraelské pokusy o zabrání vodních zdrojů v betlémské oblasti, krvavé střety mezi Izraelci a Palestinci, brutální chování drúzských strážníků v utečeneckém táboře na Západním břehu a úspěšný útok OOP na izraelskou letovou základnu v Galilei.⁵³

O nepokojích píše také Marek Čejka, a to následovně: „V říjnu 1987 zabili izraelští vojáci sedm Palestinců z Gazy, o nichž se domnívali, že jsou členové teroristických skupin, a několik dní nato židovský osadník zastřelil ze zálohy palestinskou školačku. Na tyto akce odpověděli Palestinci rovněž násilím a nepokoji.“⁵⁴ Rozbuškou samotného povstání, jehož počátek se datuje 9. prosince 1987, se stala automobilová nehoda, při které izraelský řidič svojí neopatrnou jízdou zavinil střet s palestinským autem a zabil čtyři Palestince a další zranil.⁵⁵ Palestinci si celý incident vysvětlili jako úmyslný útok řidiče a pomstu Izraele za nedávný palestinský exces, při němž byl ubodán izraelský obchodník v Gaze. Povstání vypuklo naplno

⁵¹ Jamal Khader, Betlémská univerzita, 6. 11. 2012, rozhovor B.

⁵² FARSON Samih K., LANDIS Jean M., *The Sociology of an Uprising*. In: NASSAR Jamal R., HEACOCK Roger. (ed.) *Intifada: Palestine at the Crossroads*. New York: Praeger. 1990. s. 31. Dále viz: *Arabský summit v Ammánu proběhl 8-11. listopadu 1987, tedy několik týdnů před vypuknutím první intifády a věnoval se především irácko-iránskému konfliktu, kde byl za hlavního arabského nepřítele označen Irán*. Více v: MADDY-WEITZMAN Bruce. *Inter-Arab Relations*. In: *Middle East Contemporary Survey: 1987*. RABINOVICH Itamar, SHAKED Haim. (ed.). The Moshe Dayan Center. 1989. s. 143.

⁵³ LUSTICK Ian S., *Writing the Intifada: Collective Action in the Occupied territories*. s. 567.

⁵⁴ ČEJKA Marek. *Izrael a Palestina. Minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu*. s. 170.

⁵⁵ SMITH Charles D., *Palestine and the Arab-Israeli Conflict*. s. 399.

v následujících dnech při pohřbu obětí autonehody v uprchlickém táboře Džabalija a dále se šířilo nejprve v samotném pásmu Gazy a poté na Západní břeh.⁵⁶

Načasování intifády lze tedy vyvodit z bezprostředního napětí a událostí, které jí bezprostředně předcházel asi rok před jejím vypuknutím. Toto první všelidové povstání, jak je také intifáda někdy označována, však mělo samozřejmě hlubší kořeny, které sahají až do samotného počátku vzniku izraelsko-arabského konfliktu. Tyto hlubší základy se skrývají v první položené otázce – proč intifáda vůbec nastala? V tomto smyslu můžeme intifádu chápat jako dlouhotrvající zápas Palestinců o svoji etnonárodní identitu a svobodu. Významným milníkem je v tomto ohledu Šestidenní válka a přímá nadvláda Izraele nad palestinskými územími, jak již bylo uvedeno v první kapitole. Co se však dělo oněch dvacet let mezi rokem 1967 a rokem 1987? Proč intifáda nevypukla bezprostředně po obsazení Izraelem?

Robert Hunter, velký znalec intifády, uvádí, že mladá generace tuto otázku častokrát pokládala svým rodičům⁵⁷. Odpověď je ukrytá ve směsi jednotlivých vzájemně se překrývajících vlivů a událostí, kde hlavní roli hrály dvě základní premisy – zaprvé ekonomický rozvoj, za druhé to byl počáteční mírný přístup ze strany Izraele. Během Šestidenní války ovládla izraelská vojska oblast Západního břehu a pásma Gazy. Tento klíčový moment popisuje Teresie (pseudonym) následujícím způsobem:

T: „...válka 1967 byla v květnu, když sem vstoupili izraelští vojáci. A to jsme byli vážně vyděšení, protože moje maminka si pamatovala první válku v roce 1948 a zabíjení lidí. A tak jsme se vážně obávali Židů a tak u nás spala sousta lidí a maminka tenkrát řekla všem děvčatům, co byla u nás, pojďme do kostela, do konventu, tam je to bezpečnější, mohli by nás tady zabít. Řekla to, protože to již znala z minula, ano. A tak jsme šly se všemi sousedkami, zamkly jsme dům a šly jsme do konventu. A byl tam jeden kněz, se kterým jsme se dobře znali z naší farnosti, a večer ho volali Izraelci na městský úřad v Beit Sahour a řekli mu, že nechtějí, aby byli lidi takhle pohromadě, a tak kněz přišel a řekl, přesně si to pamatuji: „Prosím, každý může jít domů, je to již bezpečné a vyvěste jakékoliv bílé plátno z oken.“ Když ses večer podívala na Beit Sahour, tak jsi všude viděla vlát bílá plátna, takže jsme byli v bezpečí. A pamatuji se, že někteří vojáci na

⁵⁶ HUNTER F. Robert. *The Palestinian uprising: a war by other means*. Berkeley: University of California Press. 1991. s. 58.

⁵⁷ Tamtéž. s. 58.

ulicích se divili, když to viděli a říkali: „Podívejte se!“ “ [Informátorka č. 2]⁵⁸

Teresii je nyní šedesát tři let, v době propuknutí první intifády jí bylo tedy třicet sedm let. Řadí se tak již spíše do starší generace a její popis dvaceti let mezidobí mezi lety 1967-1987 odpovídá pohledu této starší generace:

T: „První týden jsme se báli vycházet na ulici, ale oni potom volali, že jsme v bezpečí a také vyhlásili: Pokud máte zbraně, nože, zkrátka cokoli jako zbraň, tak je prosím odevzdejte na městském úřadu. Takže jsme zbraně většinou odevzdali, ale někteří si je schovali, zakopali je pod zem...ale jinak to bylo dobré. Mohli jsme do Jeruzaléma, mohli jsme všude.“ [Informátorka č. 2]⁵⁹

M: „Ale znamenalo to změnu, začal zde vládnout Izrael.“

T: „Ano, Izrael, byla to změna, ale celkem v dobrém. Vojáci z Jordánska odešli do Jordánska a byla udělána hranice tam, kde je Jordán, jedna část pro Izrael, jedna pro Jordánsko. Izrael zde zpočátku vládnul dobře, mohli jsme do Jeruzaléma...“ [Informátorka č. 2]⁶⁰

V dalším, tentokrát neformálním rozhovoru, mi Teresie popisovala období před první intifádou jako celkem poklidné období. Vzpomínala, že se dalo volně cestovat, především do Jeruzaléma, kam s kamarádkou nebo s rodinou pořádala časté výlety, a že spousta lidí z betlémské oblasti našla práci a uplatnění v Izraeli, rozvíjela se ekonomika. Tedy že se vlastně měli docela dobře, alespoň zpočátku izraelské nadvlády.

A právě tento počáteční ekonomický rozvoj uvádí Hunter jako jeden ze stěžejních důvodů, proč na palestinských územích nepropukl hned od počátku viditelný odpor. Tisíce pracovníků ze Západního břehu a z Pásmu Gazy získalo v Izraeli po roce 1967 práci, do roku 1977 to bylo až 35 procent. Rozvíjela se také palestinská ekonomika, která se však během několik prvních let stala naprosto závislou na ekonomice izraelské, dovoz izraelského zboží byl automaticky a celoplošně bez nejmenších opatření distribuován na palestinská území, zatímco

⁵⁸ Informátorka č. 2, Beit Sahour, 22. 3. 2012, rozhovor C.

⁵⁹ Tamtéž.

⁶⁰ Tamtéž.

palestinští farmáři nemohli svoje zboží volně vyvážet do Izraele. Rozvoj ekonomiky nicméně v prvních letech přinesl vyšší životní úroveň a také různé spotřební výtoby do palestinských domácností.⁶¹

Okupace zprvu nezasahovala do běžného života jedince. Palestinská společnost tak byla ukolébána vidinou toho, že se jedná o přechodný, navíc celkem ekonomicky prospěšný čas. Lidé navíc mohli poměrně jednoduše cestovat a navštěvovat místa předtím těžko dosažitelná.

První citelné zásahy však přišly záhy. Nejprve se mísily s výhodami, které nová vláda přinášela, postupně však převážily a eskalovaly v osmdesátých letech. Když se do čela izraelské politiky v roce 1977 dostala pravicová strana Likud, bylo jasné, že předchozí umírněný přístup Strany práce bude nahrazen přístupem daleko striktnějším. Likud se k otázce palestinských území stavěl následujícím způsobem: „Získat kontrolu nad okupovaným územím a jeho zdroji, rozvíjet osadnictví na palestinských územích a zajistit řádnou infrastrukturu mezi jednotlivými osadnickými centry, dále pak zastavit rozvoj palestinských území. Jednalo se o politiku rozdrobení okupovaného území a získání maximální územní rozlohy.“⁶² Dopady této politiky byly zřejmé. Jak uvádí nezisková izraelská organizace *B'Tselem*, mezi lety 1979-1992 získal Izrael kontrolu nad 16 procenty půdy na Západním břehu tzv. zestátněním na základě manipulace s osmanským pozemkovým právem z roku 1858.⁶³

Hunter dodává, že někteří Palestinci neměli ani všechny své pozemky zaregistrované. Pozemky starousedlíků, které se dědily z generace na generaci, nebyly zaregistrované a právě ty byly Izraelem zkonfiskovány. Dalším důvodem bylo zabránění půdy pro vojenské účely.⁶⁴ OSN ve své zprávě z roku 1985 upozornila na intenzivní a expanzivní izraelskou politiku s plánem vytvořit homogenizovaná centra pro výstavbu nových osad.⁶⁵ Hunter shrnuje, že mezi lety 1978-88 se ročně usadilo na

⁶¹ HUNTER F. Robert. *The Palestinian uprising: a war by other means*. s. 37-39. Dále viz: FARSOON Samih K., LANDIS Jean M., *The Sociology of an Uprising*. In: *Intifada: Palestine at the Crossroads*. NASSAR Jamal R., HEACOCK Roger (ed.). New York: Praeger. 1990. s. 22-24.

⁶² HUNTER F. Robert. *The Palestinian uprising: a war by other means*. s. 47.

⁶³ *Land Expropriation and Taking Control of the Land - B'Tselem* [online 1. 1. 2011]. Dostupné z: <http://www.btselem.org/settlements/taking_control> [citováno 28. 1. 2013]

⁶⁴ HUNTER F. Robert. *The Palestinian uprising: a war by other means*. s. 47-48.

⁶⁵ „Speaking about this period of time, it should be noted that the World Zionist Organization (WZO) came out with another scheme, the so-called "Drobes Plan" (1978, 1980, 1981). Matityahu Drobes, one of the heads of the WZO Department for Rural Settlement, tabled a government "master plan" to drastically

palestinských územích průměrně 5960 židovských osadníků, oproti 770 ročně v období 1967-77.⁶⁶

Další opatření se týkala omezení v používání vodních zdrojů, kvóty byly zavedeny na domácnosti i zemědělce. Omezené vodní zdroje především na Západním břehu začaly navíc volně využívat nově vznikající izraelské osady.⁶⁷

Co se týká právních opatření, ta vycházela z vojenských nařízeních. Tyto vojenské zákony čerpaly z bývalého jordánského právního statusu a mandátních opatření. Vojenská opatření měla nevyšší prioritu a ani Nejvyšší izraelský soud nemohl určitá nařízeních ovlivnit.⁶⁸ OSN sice apelovalo na dodržování ženevských konvencí, nicméně k těmto výzvám se stavěla izraelská vláda dosti neurčitě. Množily se bezprecedentní případy zatýkání, demolice domů a dalších restrikcí. Palestinci sice získali práci v Izraeli, nicméně jejich platy častokrát byly poloviční než platy jejich izraelských spolupracovníků.⁶⁹

J: „... (můj otec) byl obyčejným dělníkem. Pracoval nejdříve tady v Palestině, poté několik málo let v Ammánu v Jordánsku, ale tam se mu nepracovalo dobře, tak se vrátil zpět do Zababida. Potom odešel do Německa, kde pracoval dva roky a pak se vrátil v roce 1967 těsně po válce. Od roku 1967 pracoval v Izraeli nedaleko Haify v továrně až do svého důchodu. Moje matka byla vždy v domácnosti.“

intensify the process of establishing new settlements and thickening the existing ones thus converting these lands into "homogenous settlement areas" and subsequently into densely populated kiryat type habitat."

Living conditions of the Palestinian People in the Occupied territories. New York: United Nations. 1985. Dostupné z: <<http://unispal.un.org/UNISPAL.NSF/0/4C5FD09DDA735FFB85256DC200685B1E>> [citováno 28. 1. 2013.]

⁶⁶ HUNTER F. Robert. *The Palestinian uprising: a war by other means.* s. 48.

⁶⁷ „Jewish settlements are using the limited water resources of the West Bank at the expense of Arab farmers. Israel has imposed severe restrictive measures in terms of limiting the consumption of water by the Palestinian population to the maximum level used in 1967, which has had a direct and detrimental impact upon the living conditions of the Palestinian people. Simultaneously, Israeli settlements are being created in increasing numbers every year, each agricultural settlement consuming an average of 2.4 million m³ of water per year. Drilling of irrigation wells has been substantially restricted in the West Bank since 1967.“

Living conditions of the Palestinian People in the Occupied territories. New York: United Nations. 1985. Dostupné z: <<http://unispal.un.org/UNISPAL.NSF/0/4C5FD09DDA735FFB85256DC200685B1E>> [citováno 28. 1. 2013]

⁶⁸ en.: Israeli High Court of Justice

⁶⁹ HUNTER F. Robert. *The Palestinian uprising: a war by other means.* s. 39.

M: „Váš otec dojížděl denně ze Zababida do Haify?“

J: „Ano, odjížděl v půl čtvrté ráno a každý pracovní den a vracel se mezi šestou a sedmou večer.“

M: „Musel být hodně unavený.“

J: „Ano, bylo to pro něj velice únavné, byl zvyklý používat dva nebo tři pasy, býval na cestě dvě hodiny a v šest začínal pracovat. Bylo to pro něj těžké, ale dělal to tak vždy. Potom šel do důchodu a jeho měsíční důchod byl vskutku ubohý. Dostával dvě stě dolarů měsíčně a nyní, když zemřel, moje maminka dostává asi sto dolarů na měsíc, takže z toho se nedá žít a on nedostal žádné jiné připojištění jako ostatní izraelští pracovníci a kromě toho, když pracoval v Izraeli tak přijímal poloviční plat než ostatní pracovníci v továrně, i když dělali stejnou práci, izraelští pracovníci dostávali dvakrát tolik, protože je Palestinec.“

M: „A myslíte si, že je to obecný postup?“

J: „Ano, to je běžný postup vůči všem pracujícím, a obzvláště před intifádou v Izraeli pracovalo více než 120 tisíc Palestinců, ale poté přestali, tedy většina z nich, protože to je, jak víš, způsob přežití (žití).“ [Jamal Khader]⁷⁰

Lidé nyní začali okupaci vnímat jako přímé ohrožení jejich soukromého života. Ekonomická stagnace mezi lety 1981-85⁷¹ Palestince přivedla k otázce, co jim okupace dala a co jim vzala. Zúctování se s odstupem několika let zdálo zdrcující.

2.3 PRŮBĚH PRVNÍ INTIFÁDY A POLITICKÝ VÝVOJ V LETECH 1987-1993

2.3.1 PRŮBĚH V LETECH 1987-1990

Jak již bylo uvedeno, intifáda vypukla 9. prosince 1987 v pásmu Gazy. Během několika dní se rozšířila i na Západní břeh. Palestinské lokální vedení se rozhodlo podporovat tzv. nenásilný způsob odboje, což se víceméně dařilo prosazovat celou dobu povstání. Znamenalo to, že Palestinci nepoužívali k odporu střelných zbraní.

⁷⁰ Jamal Khader, Betlémská univerzita, 6. 11. 2012, rozhovor B.

⁷¹ HUNTER F. Robert. *The Palestinian uprising: a war by other means*. s. 51.

Příznačným symbolem se stalo házení kamenů, stavění barikád, zapalování pneumatik a organizace četných stávek a demonstrací v ulicích.⁷²

Intifáda ovlivnila také politické dění, a to hned v několika rovinách. Zaprvé přispěla k oživení a posílení postavení OOP, jejíž vliv do té doby postupně oslaboval. Paradoxně selhání OOP v osmdesátých letech, její neúspěšné snahy o vyjednávání a přímý vliv na dění na palestinských územích vedly k propuknutí povstání, které jí zdola dodalo novou energii.⁷³ I když se Jásir Arafat snažil později proklamovat, že intifáda je jeho dílem, pravda byla taková, že samo exilové vedení OOP bylo zprvu nepokoji v pásnu Gazy a na Západním břehu zaskočeno a vůbec je neočekávalo.⁷⁴

Za druhé uvnitř palestinských území se vytvořilo samostatné odbojové vedení, které sice s OOP spolupracovalo, nicméně nebylo s ní totožné. Vnitřní vedení, které se zformovalo na Západním břehu a v pásnu Gazy, bylo složeno z členů několika lokálních stran, které vystupovaly pod souhrnným označením UNLU⁷⁵. Ve skutečnosti z počátku oni byli hlavním hnacím motorem intifády, organizovali společnost uvnitř, vydávali pomocí letáků⁷⁶ celou řadu prohlášení a pokynů, jak se lidé mají chovat, vyhlašovali stávky a demonstrace v ulicích.

První dva letáky vydané v lednu 1988 byly samostatným počinem UNLU, ale další letáky byly již v kooperaci s OOP a byly označeny UNLU-OOP.⁷⁷ UNLU tak kooperovalo s OOP. Jednotliví členové a organizátoři zůstávali v anonymitě, což přispívalo k jejich utajení, a Izraeli se tak nedařilo tuto organizaci rozbít. UNLU šířilo mezi obyčejnými lidmi agitační a informativní letáky, organizovalo stávky a další aktivity, a živilo tak povstání každý den.⁷⁸ Především této organizaci vděčilo exilové vedení OOP za svůj znovuoživený vliv. Kromě UNLU a OOP bezprostředně po vypuknutí povstání začaly vznikat tzv. Lidové výbory. Lidové výbory pracovaly v jednotlivých městech, ale dokonce i v jednotlivých čtvrtích a ulicích. Po brzkém vytvoření UNLU však byly určitým způsobem této složce podřazeny a držely se jejich

⁷² HUNTER F. Robert. *The Palestinian uprising: a war by other means*. s. 60. Doprovodný obrazový materiál v obrazové příloze č. VI. – VII.

⁷³ LUSTICK Ian S., *Writing the Intifada: Collective Action in the Occupied territories*. s. 571.

⁷⁴ MILTON-EDWARDS Beverley. *The Israeli-Palestinian Conflict: A People's War*. s. 141.

⁷⁵ En.: Unified National Leadership of the Uprising

⁷⁶ Ukázky několika letáků v obrazové příloze č. VIII. – č. X.

⁷⁷ HUNTER F. Robert. *The Palestinian uprising: a war by other means*. s. 65.

⁷⁸ MCDOWALL, David. *Palestine and Israel: The Uprising and Beyond*. University of California Press. 1989. s. 4-6.

pokynů. Lidové výbory měly především sociální roli – pomáhaly v distribuci jídla a v oblasti zdravotnictví, částečně organizovaly stávky a demonstrace. UNLU a OOP naproti tomu byly jasně politickými organizacemi.⁷⁹

Kromě těchto kooperujících složek se v roce 1988 objevili na scéně další radikálnější hráči – byli jím Hamás⁸⁰ a Islámský džihád. Tyto dvě strany sice souhlasily s OOP a UNLU v otázce vzniku samostatného státu, nicméně Palestinský stát podle nich měl vzniknout na celém území Izraele a Palestiny. Nepočítaly tedy s existencí Izraele. Stát měl být navíc teokraticky řízený podle muslimského práva. První neshody se ukázaly záhy. Islámské křídlo začalo vydávat vlastní, radikálnější prohlášení a letáky, které se zaměřovaly také na náboženskou problematiku.⁸¹

„Když povstání sílilo, Hamás se začal chovat jako nezávislá organizace. Vyhlášoval vlastní stávkové dny. Trestal Palestince, kteří neuposlechli jeho výzvy.“⁸²

Hamás tvrdě kritizoval OOP v pozdějších mírových krocích a jednáních. Islámské radikální strany se začaly projevovat jako radikální, teroristické organizace, které tvrdě útočily jak na vojáky, tak na civilisty, častokrát zasahovaly i proti vlastním lidem. Stačil pouhý stín podezření ze spolupráce či pouhé umírněnosti jako důvod k odsouzení či zavraždění.⁸³ Hamás a Islámský džihád uplatňovaly svůj vliv především v pásmu Gazy, zejména pak v devadesátých letech, a částečně tak přispěly k neúspěchu mírového procesu v tomto období.

Hlavním politickým hráčem intifády se nicméně stala OOP. Jordánsko se historicky vzdalo nároků na Palestinu. V přímém prohlášení to pronesl král Husajn v červenci 1988. O čtyři měsíce později, 15. listopadu na setkání PNR⁸⁴ v Alžírsku byla přijata rezoluce o založení samostatného Palestinského státu, dále bylo ustaveno, že palestinská strana je ochotná jednat s Izraelem na základě rezolucí 242 a 338.⁸⁵

⁷⁹ HUNTER F. Robert. *The Palestinian uprising: a war by other means*. s. 63-64.

⁸⁰ Hnutí islámského odporu – více v podkapitole Vzestup extrémních stran – s. 36-41.

⁸¹ O' NEILL Bard E., *The Intifada in the Context of Armed Struggle*. In: *The Intifada: its impact on Israel, the Arab World, and the superpowers*. FREEDMAN Robert Owen (ed.). Miami: Florida International University Press. s. 58-61.

⁸² GILBERT Martin. *Izrael dějiny*. s. 515.

⁸³ O' NEILL Bard E., *The Intifada in the Context of Armed Struggle*. In: *The Intifada: its impact on Israel, the Arab World, and the superpowers*. FREEDMAN Robert Owen (ed.). Miami: Florida International University Press. s. 58-61.

⁸⁴ Palestinská národní rada

⁸⁵ ČEJKA Marek. *Izrael a Palestina. Minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu*. s. 177.

Jedním z dalších důležitých kroků bylo Arafatovo prohlášení na Valném shromáždění OSN v Ženevě 13. prosince 1988, že se bude snažit o jednání s Izraelem. Na následné tiskové konferenci se Arafat výslovně zřekl terorismu, což mělo pozitivní dopad především na vztahy s USA.⁸⁶ O několik měsíců později byl Ústředním výborem OOP Jásir Arafat prohlášen prezidentem státu Palestina.

Mezitím v Izraeli po volbách v roce 1988 byla sestavena druhá vláda národní jednoty, tentokrát však bez rotačního principu s mírnou převahou pravicového Likudu, který získal i stálý premiérský post. Premiérem se stal striktně pravicově smýšlející Jicchak Šamir. Ten sice v roce 1989 přišel s návrhem mírového plánu, který však odmítal vyjednávat s OOP a sliboval pouze volby na palestinských územích, ale žádné možnosti vzniku samostatného Palestinského státu. V roce 1990 se neúspěšně pokusil sestavit nový kabinet Šimon Peréz. Vládní krize dopadla nakonec úspěšně opět pro Šamira, který na premiérském postu setrval až do roku 1992.⁸⁷

První dva roky intifády veškeré pokusy o jednání selhaly, jenže povstání neutichlo. Izraelští vojáci byli stále více nespokojení s úkolem hrát roli v takovéto nejasné hře, kde nepřítelem jsou civilisté, mladíci, ženy a děti, ale ne vojáci.⁸⁸ Navíc se objevovaly občasné výstřelky izraelských vojáků vůči palestinským povstalcům. Některé jednotlivé případy popisuje ve své knize Martin Gilbert.⁸⁹ Příkladem uvádím příhody, které mi do detailu popsala paní Teresia.

T: „Ještě je tu jedna příhoda, kterou bych ti chtěla říci. Tady vedle je jedna rodina, se kterou jsem se přátelila. Jednou jsem je byla navštívit. Kamarádka chovala dítě a já si s nimi povídala. Nedaleko domu mezi stromy stál nějaký chlapec, nevím už přesně, co tam dělal. Najednou jsme slyšeli střelbu a jak chlapec spadl pod stromy. Pak jsme slyšeli, jak k němu přišel izraelský voják se zbraní a buší do jeho rukou a nohou a do všech částí těla a jak ho střelil. Ale my jsme se tak báli a nemohli, neodvážili jsme se podívat se z okna. Seděli jsme v koutku, aby nás voják neviděl. A po nějaké chvíli, co ho tak zmlátil, když jsme se odvážili podívat, tak jsme viděli, jak ho ten voják vzal a hodil ho na auto a vzal ho do Betléma a tam ho tajně odhodil. Jenže někteří lidé to viděli, a když ten voják odjel, vzali toho chlapce do nemocnice. Naštěstí neumřel, uzdravil se a je

⁸⁶ POJAR Miloš. *Izrael*. s. 69.

⁸⁷ SMITH Charles D., *Palestine and the Arab-Israeli Conflict*. s. 411-414.

⁸⁸ Palestinský plakát zobrazující izraelský vojenský postup proti intifádě v obrazové příloze č. IX.

⁸⁹ GILBERT Martin. *Izrael dějiny*. s. 524-526.

v pořádku. Když jej ale dnes vidíš, má trvalý handicap, nemůže pořádně chodit (doslova když ho vidíš, tak nechodí normálně). Chodí asi takto (ukazuje kulhání).“ [Informátorka č. 2]⁹⁰

T: „Pamatuješ si na mého bratra, když se oženil, pronajal si dům kousek tady od města. A kousek od domu vedla ulice, kterou Izraelci uzavřeli a udělali tam kontrolní bod. Jednou během intifády tam nějaký chlapec házel kameny a můj bratr byl s rodinou doma. Byl zrovna zákaz vycházení. A bratr řekl svojí ženě: „Mám hlad, udělej mi brambory,“ ale v tom slyšeli, jak někdo na ulici vystřelil a ta střela patřila tomu chlapci. Ten spadl na zem a potom zemřel. A Shauky, můj bratr, vyběhl ven a vzal ho a celý se třásl, třásl, třásl. Potom ho vzal k sobě do auta a celé auto bylo plné krve a jel do nemocnice. Byli tam během pěti nebo deseti minut, ale ten chlapec zemřel. To byl pro mého bratra obrovský šok, tři dny nemohl chodit a jen ležel v posteli a pak ho vzali k doktoru, aby se na něj podíval, byl jako šílený, protože předtím nikdy neviděl nic podobného.“ [Informátorka č. 2]⁹¹

Od vypuknutí povstání v prosinci 1987 do roku 1991 zahynulo 1225 Palestinců. Izraelští vojáci zabili 697 Arabů a 78 čtrnáctiletých a mladších. Zbývajících 528 Palestinců zabili jiní Arabové, kteří navíc usmrtili třináct izraelských vojáků.⁹² Podle jiného zdroje (podle UNRWA) k roku 1990 bylo zabito 918 Palestinců izraelskými vojenskými jednotkami a civilisty, 269 jich bylo zabito jinými Araby pro obvinění z kolaborace.⁹³

2.3.2 VÁLKA V ZÁLIVU A MADRIDSKÁ KONFERENCE 1991

Rok 1990 přinesl nové zahraniční události, které měly vliv i na izraelsko-palestinské vztahy. 2. srpna 1990 Saddám Husajn splnil své hrozby a vojensky obsadil sousední Kuvajt. USA se postavily do čela koalice, která získala mandát od OSN pro vojenský zásah za účelem osvobození Kuvajtu. Tento konflikt značně ohrozil zájmy USA na Blízkém východě, nicméně v konečném zúčtování byla role USA v regionu

⁹⁰ Informátorka č. 2, Beit Sahour, 22. 3. 2012, rozhovor C.

⁹¹ Tamtéž.

⁹² GILBERT Martin. *Izrael dějiny*. s. 533.

⁹³ Intifada Human Rights Violations Data. *Journal of Palestine Studies*. Vol. 20, No. 3., 1991. s. 115.

posílena.⁹⁴ Konflikt je nazýván válkou v Zálivu či válkou v Perském zálivu, někdy je také ztotožňován s bojovou operací Pouštní bouře, která během něj byla provedena.

Po vypuknutí války v Perském zálivu se Izrael ocitl v nesnadné situaci. Irák mu totiž hrozil odstřelováním, Izrael však musel slíbit USA, že do války nezasáhne, protože by to pro koalici znamenalo ztrátu podpory ostatních arabských zemí, především Saudské Arábie. Arabské státy by nebyly schopné akceptovat, že jsou v koalici právě s Izraelem proti jinému arabskému státu. Poprvé od vzniku samostatného Izraele tak na jeho území operovaly americké vojenské jednotky.⁹⁵

Většina arabských zemí volala po stažení Husajnových vojsk z Kuvajtu, nicméně OOP společně s Jásirem Arafatem mu vyjádřili podporu. Jásir Arafat doufal, že tímto způsobem bude moci vyvinout nátlak na USA, nicméně ve svém odhadu udělal chybu.⁹⁶ Tento postoj zdiskreditoval OOP v očích světové veřejnosti a sympatie tak nedávno získané se opět umenšily.

Akce dopadla vítězně pro USA a koalici. Hlavním cílem americké diplomacie se nyní staly arabsko-izraelské rozhovory. USA tak mohly využít svého získaného vlivu.

30. října 1991 byla zahájena konference v Madridu, hostitelskou zemí se tak stalo Španělsko, hlavním iniciátorem byly USA a společně s SSSR držely nad touto konferencí patronaci. Konference trvala tři dny a bezprostředně na ni navazovalo několik kol bilaterálního jednání mezi Izraelem a jednotlivými arabskými zeměmi, která probíhala především ve Washingtonu.⁹⁷ Konference se zúčastnily USA, SSSR, Izrael, Egypt, Sýrie, Libanon. Dále pak společná jordánsko-palestinská delegace, protože Izrael odmítl přímá jednání s OOP. Kromě těchto delegací byli přítomní zástupci z Rady pro spolupráci zemí Zálivu a zástupci zemí Magrebu. OSN a Evropská unie zde byly jako pozorovatelé.⁹⁸

⁹⁴ ČEJKA Marek. *Izrael a Palestina. Minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu*. s. 179.

⁹⁵ GILBERT Martin. *Izrael dějiny*. s. 532-533.

⁹⁶ SMITH Charles D., *Palestine and the Arab-Israeli Conflict*. s. 414.

⁹⁷ *The Madrid Framework* [online]. 28. 1. 1999. Dostupné z:

<<http://www.mfa.gov.il/MFA/Peace+Process/Guide+to+the+Peace+Process/The+Madrid+Framework.htm>> [citováno 24. 2. 2013]

⁹⁸ POJAR Miloš. *Izrael*. s. 74.

„Byl to historický obrat. Bojující strany se sešly u jednoho stolu v Madridu a jejich představitelé spolu hovořili přímo poprvé od Války za nezávislost před třiačtyřiceti lety.“⁹⁹

I když tedy šlo o historický posun, Milton-Edwards píše, že se ve skutečnosti jednalo o neúspěch, protože jednání nepřinesla žádný viditelný výsledek.¹⁰⁰ Mezitím, co se jednalo na oficiální úrovni ve Washingtonu a Moskvě, začala probíhat tajná jednání mezi Izraelem a OOP, nejdříve v Londýně a pak v Moskvě. Tato jednání měla mnohem větší šanci na úspěch a také vedla k mírovým dohodám v Oslu v roce 1993. Nemalý podíl na úspěchu těchto jednání měla skutečnost, že se v roce 1992 po volbách v Izraeli dostala k vládě levicově orientovaná Strana práce v čele s Jicchakem Rabinem. Ten začal ihned všemi možnými prostředky podporovat mírová jednání a snahy na rozdíl od svého pravicového předchůdce Šamira, který sám přiznal, že během jednání v Madridu izraelské ústupky nemyslel vážně a že chtěl svým jednáním získat čas a vyhovět diplomatickému i finančnímu nátlaku Spojených států.¹⁰¹

Až teprve mírové dohody z Osla znamenaly definitivní konec palestinské intifády. Palestinci doufali v to, že šest let civilního odporu jim konečně přinese vlastní autonomii a svobodu. Izraelci doufali v navrácení bezpečí a všichni společně očekávali konečně mírové řešení.

2.3.3 KONEC PRVNÍ INTIFÁDY – NADĚJE VLOŽENÉ V MÍROVÝ PROCES

N: „Mírový proces, to byla taková hra, nebo spíš takové divadlo.“

M: „V jakém smyslu?“

N: „V jakém smyslu? --- Protože teď je jasně vidět, že to nebyl mírový proces, ale „mírový proces“ pro jednu stranu, ne pro obě strany. Navíc to vůbec nebyl upřímný proces. Ano, samozřejmě, že chceme mír, nechceme válku. Potřebujeme však opravdový mír, a tento „mír“ nebyl a není opravdovým mírem.“ [Informátorka č. 3]¹⁰²

⁹⁹ GILBERT Martin. *Izrael dějiny*. s. 534.

¹⁰⁰ MILTON-EDWARDS Beverley. *The Israeli-Palestinian Conflict: A People's War*. s. 188-190.

¹⁰¹ MILTON-EDWARDS Beverley. *The Israeli-Palestinian Conflict: A People's War*. s. 188., ČEJKA Marek. *Izrael a Palestina. Minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu*. s. 184.

¹⁰² Informátorka č. 3, Betlémská univerzita, 21. 3. 2012.

Mírové dohody z Osla a následný mírový proces jsou dalším velkým tématem historie izraelsko-palestinských vztahů. Počáteční naděje do něj vložené však brzy vystřídal zklamání, rozhořčení a rozčarování na obou stranách.

Od Madridské konference pokračovala oficiální i tajná izraelsko-palestinská jednání. Na jaře 1993 nabídlo Norsko zprostředkování rozhovorů nezávisle na USA a v březnu byly zahájeny tajné rozhovory mezi izraelskými vyjednavací a zástupci OOP. Po několika měsících jednání došlo k historickému setkání obou stran ve Washingtonu a podepsání tzv. Dohody z Osla, oficiálním názvem *Deklarace principů přechodné samosprávy*, zároveň si Jásir Arafat a Jicchak Rabin vyměnili korespondenci, dnes známou pod názvem *Dopisy o vzájemném uznání*. Tyto dopisy obsahovaly pasáže o uznání práva Izraele na existenci a uznání OOP. Izrael však nikdy neuznal právo Palestinců na vlastní stát.¹⁰³

Mírový proces však brzy začal selhávat, i nadále docházelo k častým násilnostem na obou stranách. Izraelská ani palestinská strana nedokázala zabránit nárůstu teroristických činů ze strany Hamásu a Islámského džihádu a zároveň izraelská vláda nepřestala podporovat výstavbu izraelských osad na palestinském území.¹⁰⁴ V roce 1995 byl izraelským extrémním sionistou Jigalem Amirem zavražděn ministerský předseda Jicchak Rabin, který byl jednou z hlavních postav mírového procesu. Tato skutečnost ještě více zkomplikovala další vývoj. Izrael dále neumožnil vznik Palestinského státu, OOP nedokázalo zabránit teroristickým útoků ani vzrůstajícímu vlivu extrémních islamistických stran. Neúspěšné jednání v Camp Davidu v roce 2000 vedlo k definitivnímu zastavení mírového procesu. V září potom vypukla druhá palestinská intifáda, která se však výrazně lišila od intifády první, především svým násilným charakterem a ideově extremistickým zbarvením.

2.4 VÝZNAM A DŮSLEDKY INTIFÁDY PRO PALESTINCE

Když jsem poprvé před třemi roky přijela do Palestiny, o první intifádě jsem nevěděla téměř nic, a i když jsem si samozřejmě procházela informace o politickém

¹⁰³ ČEJKA Marek. *Izrael a Palestina. Minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu*. s. 187-188.

¹⁰⁴ Tamtéž. s. 214.

vývoji ve druhé polovině dvacátého století v dané oblasti, intifáda jako by unikla mé pozornosti. Obecné přehledové knihy jsou totiž zaměřeny především na čtyři izraelsko-arabské války a na válku v Libanonu. Samozřejmě, že je zmíněna i intifáda a následný mírový proces, jenomže dokud jsem se nepotkala s místními obyvateli Betléma a Beit Sahour a neslyšela je o první intifádě mluvit, neuvědomovala jsem si, jak hluboký dopad tato událost měla na všechny palestinské obyvatele. Moje diplomová práce byla zaměřena na jiný tematický okruh¹⁰⁵, nicméně setkání s informátory, kteří se k této události ve svých vzpomínkách vraceli, mě přivedla až k tématu této práce. Významů, které intifáda pro Palestince ztělesňuje, je více.

Jako první si představíme význam sebeurčení, tedy význam odkazující k etnonárodnímu uvědomění, které povstáním znovu ožilo a významně se formovalo v mysli každého jednotlivce. Druhá významná změna byla v rovině sociální – rozvíjení husté sítě vnitřní solidarity a vzájemné pomoci vytvářelo v palestinské společnosti pocit vzájemnosti a propojenosti, ale také změnu ve vnímání postavení jedince a ženy. Třetím významem je význam v nadneseném slova smyslu světový, intifáda totiž přinesla obecnou změnu mezinárodního pohledu na palestinskou otázku.

Intifáda měla ale i své stinné stránky a dopady. Jedním z nich byl vzestup a formování extremistických islamistických stran, které nesouhlasily s umírněnou politikou OOP. Dalším negativem byl samozřejmě dopad ekonomický, sociální i morální. Na všechny uvedené významy a důsledky se pokusme podívat optikou faktů a narativních rozhovorů.

Tyto jednotlivé významy dohromady tvoří jeden ze základů současné etnonárodní identity Palestinců a jsou součástí kolektivní paměti dané skupiny, aniž by tato kolektivní paměť musela vždy přesně korespondovat s historickou realitou. Důležitost uvedených výpovědí tedy netkví v jejich historické preciznosti, ale v jejich identitotvorném odkazu. Kolektivní paměť ve shodě s Pierrem Norem chápu jako „*to, co z minulosti zbývá v žitém čase skupin, nebo také to, co tyto skupiny z minulosti udělají.*“¹⁰⁶

¹⁰⁵ Viz VAŇKOVÁ Marie. *Palestinští křesťané ve světle své současné identity*. Plzeň: ZČU. Diplomová práce. 2010. Obhájena na FF ZČU 2010.

¹⁰⁶ Podle: LE GOFF Jacques. *Paměť a dějiny*. Praha: Argo. 2007. s. 108.

2.4.1 SEBEURČENÍ

Jak uvádí Zygmunt Bauman, pro to, aby existovalo nějaké „my“, musí existovat také nějaké „oni“. Aby fungovala určitá vnitřní souvztažnost dané skupiny, musí existovat i nějaká vnější skupina, vůči které bude uplatňováno toto vymezení.¹⁰⁷

Stejně tak ve své studii *Ethnic Groups and Boundaries* klade Fredrik Barth důraz na význam etnických hranic a zejména na to, že „*etnické hranice určují skupinu, avšak nikoli kulturní obsah této skupiny.*“¹⁰⁸ Tomuto výroku může rozumět tak, že etnický nárok může vnitřně stmelit více různorodých skupin. V tomto případě můžeme tedy mluvit o dvou proti sobě se vymezujících skupinách – izraelské a palestinské. Jenže k tomu aby došlo ke skutečné aktivizaci etnonárodního uvědomění, musí dojít ke vzájemné konfrontaci. Intifádu můžeme tedy chápat jako reakci na nátlak na pomyslné etnické hranice, protože, jak uvádí Antony Cohen, svoji identitu si začnou lidé uvědomovat tehdy, když „*zakouší marginalizaci své kultury a bezmocnost pramenící z této pozice.*“¹⁰⁹ Tedy když začnou rozpoznávat, že je jejich kultura ignorována a opomíjena, což vede k uvědomění si vlastní pozice.¹¹⁰

Pokud výše uvedenou teorii chápeme jakou univerzální sociální předpoklad, nelze z něj automaticky vyvodit, že samotné nacionální uvědomění je univerzálním aspektem. V tomto bodě bychom měli zmínit, že „*nacionalismus je nutným důsledkem či korelátém určitých společenských poměrů, a ty jsou náhodou našimi vlastními poměry, pro něž platí, že jsou velmi rozšířené, mají hlubinný charakter a snadno pronikají do všech oblastí společenského života.*“¹¹¹

Pojem intifáda¹¹² znamená doslova „setřesení“, v přeneseném významu tedy „setřesení“ izraelské okupace, do angličtiny často překládáno jako *popular uprising*, tedy „všelidové povstání“.¹¹³ Lze jej ale také překládat jako „náhlé probuzení“¹¹⁴.

¹⁰⁷ BAUMAN Zygmunt. *Myslet sociologicky*. s. 44.

¹⁰⁸ BARTH Fredrik. Introduction. In: *Ethnic Groups and Boundaries*. s. 15.

¹⁰⁹ COHEN Anthony Paul. *Culture, Identity and the concept of Boundary* s. 57. [online]. Dostupné z: <<http://www.ucm.es/BUCEM/revistas/cps/1131558x/articulos/RASO9494110049A.PDF>> [citováno 2. 2. 2013].

¹¹⁰ Víše uvedená teorie podle: VAŇKOVÁ Marie. *Palestinští křesťané ve světle své současné identity*. Plzeň: ZČU. Diplomová práce. 2010. Obhájena na FF ZČU 2010. s. 61.

¹¹¹ GELLNER Ernest André. *Nacionalismus*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK). 2003. s. 25.

¹¹² ar: انتفاضة *intifādah*

¹¹³ MILTON-EWDARDS Beverley. *The Israeli-Palestinian Conflict: A People's War*. s. 141.

V tomto kontextu jako „probuzení“ palestinského lidu.¹¹⁵ Oba dva tyto překlady výstižně korespondují s výše uvedenou teorií, že postupný útlak a marginalizace palestinského obyvatelstva vedlo k vnitřní aktivizaci jeho etnonárodního uvědomění.

Marek Čejka uvádí jako jeden z hlavních významů samotné intifády právě posílení národní jednoty a identity.¹¹⁶ Povstání se však nerozhořelo ze samotných nacionálních či náboženských pohnutek, jak se snažily proklamovat nacionalisticky a islamisticky založené strany, jako byl Islámský džihád či samo OOP, nýbrž vyvstalo právě z podmínek, které toto uvědomění aktivizovalo, z podmínek kterým bylo obyvatelstvo dlouhodobě vystaveno. Během několika prvních týdnů revolty byly stanoveny dva základní palestinské požadavky: *„Právo na sebeurčení a vznik samostatného Palestinského státu.“*¹¹⁷ Tolik potřebná shoda, která překvapivě mezi Palestinci nastala, vedla k vnitřnímu posílení vlastního sebeuvědomění. Jinými slovy to vyjádřil Naim Stifan Ateek ve své knize *Justice And Only Justice: „Palestinské povstání na Západním břehu a v pásnu Gazy v prosinci 1987 uzavřelo kruh palestinského sebevědomí... Intifáda začala jako spontánní reakce utlačovaných lidí. Tato reakce by se mohla snad přirovnat k sopce, která nakonec vybuchne, nebo k hrnci, který překypěl, když byl příliš dlouho na ohni.“*¹¹⁸

V rozhovorech se všichni informátoři k tomuto aspektu „sebe-uvědomění“ určitým způsobem vyjádřili. A i když není příliš překvapivé, že všichni shodně proklamují určité pocity hrdosti, odhodlanosti a solidarity, je podivuhodné, s jakou mírou podobnosti tento význam intifády pro ně osobně, ale i s určitým kolektivním vědomím, vyjadřují:

J: „...řeknu ti teď něco o obecné atmosféře intifády, něco o naší HRDOSTI [úsměv], hrdosti, že jsme...tedy že jsme věci vzali do vlastních rukou a že pro to něco děláme, protože obvykle jsme čekali na to, že udělají něco

¹¹⁴ Tento překlad odkazuje k nacionálnímu náboji intifády. Slovo probuzení je s oblibou používáno v nacionalistickém slovníku. GELLNER Ernest André. *Nacionalismus*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK). 2003. s. 22.

¹¹⁵ *The Intifada in Palestine: Introduction* [online]. © 1997-2009.

Dostupné z: <<http://www.intifada.com/palestine.html>> [citováno 27. 1. 2013]

¹¹⁶ ČEJKA Marek. *Izrael a Palestina. Minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu*. s. 172.

¹¹⁷ MILTON-EDWARDS Beverley. *The Israeli-Palestinian Conflict: A People's War*. Oxon: Routledge. 2009. s. 143. Také v: SAID Edward W., *Intifada and Independence*. In: *Intifada: The Palestinian Uprising Against Israeli Occupation*. LOCKMAN Zachary, BEININ Joel (ed.). Boston: South End Press. 1989. s. 9.

¹¹⁸ ATEEK Naim Stifan. *Justice, and only justice: A Palestinian Theology of Liberation*. New York: Orbis Books. Maryknoll. 1991. s. 44.

ostatní arabské země, nebo že se něco změní americkými volbami, kdy pomůže tento nebo tento americký prezident anebo volbami v Izraeli etc... a před první intifádou jsme tu měli arabský summit, americké volby a volby v Izraeli a nic se nezměnilo, a tak se Palestinci rozhodli vzít věci do vlastních rukou a to vytvořilo obrovskou jednotu mezi Palestinci. To byl ten pocit a věci, které jsme dělali a ne jen jednotu mezi zdejšími Palestinci a PLO v zahraničí, ale mezi všemi...“ [Jamal Khader]¹¹⁹

M: „Pamatuješ si první den, kdy propukla intifáda a jaký jsi při tom měla pocit?“

N: „Osobně jsem se na začátku hodně bála, ale pak jsem vnitřně cítila: ANO, toto je to, co potřebujeme, víš. Říkat jen dobře, dobře, jsme okupováni a jsme s tím smířeni, to nic neřeší, ale říci, že s tím potřebujeme něco udělat, dostat se z toho (doslova dostat se z té okupace), to jsem cítila jako velice důležitý krok. Takže to, co jsem cítila, bylo ANO, toto potřebujeme.“ [Informátorka č. 3]¹²⁰

Jednoho slunného, ale studeného odpoledne jsem se vydala na slíbenou schůzku s mladým D., stojíme na parkovišti mezi autobusy. „Bohužel nemůžeme dovnitř obchodu, právě přijeli turisté a nebyl by tam klid,“ vysvětluje, ne že by tady zrovna klid byl, pomyslím si. A vybavuji si různé odborné poučky pro vedení rozhovoru: klidné a příjemné místo, uvolněná atmosféra... Ale realita je mnohdy jiná. Jsem za tento rozhovor nesmírně vděčná, trvalo mi dost dlouho, než jsem jej domluvila. Malý chlapec nám nese sklenice s čajem a čerstvou mátou, položí je na betonovou zídku, která ohraničuje parkoviště. Snažím se rozmyslet, jak začít, ale D. začíná sám: „Věř mi, že intifáda mě učinila šťastným,“ říká po krátkém přemýšlení. Jsem mírně zaskočená: nejistota, nebezpečí, boj, chudoba, divím se: „Učinila šťastným?“ „Ano“, vysvětluje D., „protože se věci začaly měnit.“ A připomíná, že mu v té době bylo šestnáct let, takže vše prožíval o to intenzivněji.

D: „...měli jsme „hezký čas“, protože jsme byli (doslova jedna ruka) a lidi byli mezi sebou velice solidární. A dnes občas cítíme, že bychom byli rádi, kdyby se ten čas vrátil.“ [Informátor č. 4]¹²¹

¹¹⁹ Jamal Khader, Betlémská univerzita, 6. 11. 2012, rozhovor B.

¹²⁰ Informátorka č. 3, Betlémská univerzita, 21. 3. 2012.

¹²¹ Informátor č. 4, Beit Sahour, 26. 3. 2012.

D. je dnes čtyřicet jedna let. Na izraelsko-arabský konflikt má vlastní, dost radikální názor, který má sice místy určité trhliny, nicméně D. patří mezi ty osoby, jež upřímně věří ve své ideje, které před více než pětadvaceti lety získal, během prvního palestinského povstání. Víra v to, že intifáda přinesla probuzení jeho vlastního národního uvědomění, a důvěra ve vzájemnou propojenost mezi lidmi je jedno z hlavních zjištění, které jsem si z tohoto rozhovoru odnesla.

2.4.2 VZÁJEMNÁ SOLIDARITA

Závěr předchozí podkapitoly nás přivedl k dalšímu významu první intifády, jímž je vytváření vzájemné solidarity, pomoci a provázanosti mezi Palestinci. Bezesporu tento význam souvisí s výše uvedeným významem vzestupu etnonárodní identity, nicméně byl v rozhovorech častokrát zmiňován jako hlavní pozitivum, na které narátoři rádi vzpomínali. D. tento aspekt opakovaně zdůraznil:

D: „...Jak už jsem ti řekl. Rozvíjela se zde solidarita mezi lidmi, sdíleli jsme svoje životy, věř mi, byl to úplně jiný život, dnes spoustě lidí schází tento čas, postrádají ten pocit, ten pocit, že jsou spojeni se svojí rodinou, se svými sousedy, s ostatními Palestinci... dnes už je, ano, je to trochu jiné.“
[Informátor č. 4]¹²²

Zatímco D. hovořil spíše o určitém vnitřním pocitu propojenosti, Jamal Khader ve svém rozhovoru zdůraznil některé konkrétní oblasti, kde se tato vzájemná solidarita projevovala. Byla to především oblast vzdělání a vzájemná ekonomická podpora rodin, ale i sousedství, čtvrtí a měst navzájem. V tomto konkrétním zaměření jde o upevnění interakce tváří v tvář, čímž byla podpořena především lokální provázanost¹²³:

J: „...řeknu ti jeden konkrétní příklad: Školy a univerzity byly zavřené po tři roky, všechny školy, všechny univerzity.“

M: „Tři roky? Během intifády?“

¹²² Tamtéž.

¹²³ Interakce tváří v tvář je důležitá pro svoji opravdovost, kterou jedinec potřebuje prožívat, příslušnost k imaginární etnické skupině se tak stává reálnější. Více v: BAUMAN Zygmunt. *Myslet sociologicky*. s. 47.

J: „Ano, tři roky, během první intifády, podle vojenského zákona, všechny školy byly zavřené, což vyvolalo četné demonstrace... a tak se lidé organizovali vzájemně a pokračovali tak ve vzdělání ve svých vlastních domech – v soukromí, v kostelích, v hotelech, prostě kdekoliv, ale pomáhala si i jednotlivá sousedství. Tak například univerzitní student učil mladší studenty ze sousedství. Bylo to velice dobře organizováno a nejen tady v Beit Sahour, který byl toho příkladem, ale kdekoliv. (Izraelští) vojáci byli samozřejmě ve městech úplně všude a bylo zločinem jít po ulici s knihou nebo se školními učebnicemi, a tak se knihy musely pašovat a ukrývat. Když se přicházelo do konkrétního domu, kde měla být výuka, tak nás vojáci nesměli vidět, protože to bylo zakázáno (byl to zločin), vyučovat během intifády.

Avšak solidarita se projevovala také jinak, a to vzájemnou pomocí v ekonomické rovině. Mnoho lidí ztratilo svůj příjem, svoji práci, takže lidé se dělili o všechno, co měli, to byla doopravdy skvělá zkušenost, tato solidarita se organizovala především lokálně.

Organizovanost a vzájemná pomoc při vzdělání je ale dle mého názoru výborným příkladem. Mám spoustu přátel, kteří promovali na Betlémské univerzitě během doby, kdy byla uzavřena [úsměv], potkávali se v kostelích, doma, během zkoušek a potom promovali, i když byla univerzita oficiálně uzavřena. Bylo to doopravdy velice těžké, to si neumíš představit, celá populace bez škol a univerzit po tři roky, to byl podle mě obrovský zločin.“ [Jamal Khader]¹²⁴

Další konkrétní oblast, ve které se solidarita rozvíjela, byla oblast ošetrovatelské a lékařské pomoci. Během intifády bylo zabito izraelskými vojáky přes tisíc Palestinců.¹²⁵ Několik tisíců lidí bylo zraněno a zranění byla samozřejmě různě vážná. Svoji zkušenost popisuje N. následujícím způsobem:

N: „Během první intifády jsem nepracovala zde na univerzitě, ale v rehabilitačním centru pro tělesně postižené v Betlémě. První intifáda mě zastihla, když jsem pracovala ve zdravotnické oblasti, bylo to tudíž pro mě velice kritické období, protože toto zdravotnické středisko se stalo

¹²⁴ Jamal Khader, Betlémská univerzita, 6. 11. 2012, rozhovor B.

¹²⁵ Celkem zahynulo 1225 Arabů k roku 1991. Izraelští vojáci zabili 697 Arabů a 78 čtrnáctiletých a mladších. Zbývajících 528 Arabů zabili jiní Arabové, kteří navíc usmrtili třináct izraelských vojáků. GILBERT MARTIN. *Izrael dějiny*. s. 533.

Podle UNRWA k roku 1990 bylo zabito 918 Palestinců izraelskými vojenskými jednotkami a civilisty, 269 jich bylo zabito jinými Araby pro obvinění pro kolaboraci.

Intifada Human Rights Violations Data. *Journal of Palestine Studies*. Vol. 20, No. 3., 1991. s. 115.

hlavním centrem pro všechny zraněné z betlémské oblasti během první intifády. Nejprve jsem pracovala se všemi mladými zraněnými pacienty – hlavně v oblasti psychické a sociální a také s jejich rodinami, protože velká většina z nich byly doopravdy těžké případy, především se jednalo o poranění krční páteře. Někteří jedinci měli kulky v míše nebo hlavě, bylo to pro mě vskutku náročné [vážně, smutně].

Kromě toho jsem začala pracovat v komunitě, která pomáhala lidem dodávat jídlo. Většina betlémské oblasti byla uzavřena, a tak jsme přinášeli jídlo od dárců a neziskových organizací a rozdělovali je nejprve do menších porcí a potom jsme je distribuovali do kempů a vesnic okolo Betléma, byli jsme schopni pracovat i 24hodin denně... ano [úsměv].“ [Informátorka č. 3]¹²⁶

Jedním z viditelných příkladů vzájemné lokální spolupráce je případ města Beit Sahour¹²⁷. Tento poslední z uvedených příkladů vzájemné solidarity nám poslouží jako most do dalšího z významů intifády, a tím je dopad intifády na světové mínění. Shodou okolností právě město Beit Sahour slouží jako výchozí bod mého dlouhodobého terénního výzkumu. Případ Beit Sahour, jak tuto událost můžeme nazvat, se stal předmětem mezinárodního zájmu. Informátorka č. 5 se během jednoho z našich prvních rozhovorů o této události zmínila v souvislosti se svojí magnetickou kartou, kterou se Palestinci musí identifikovat při bezpečnostních kontrolách na check-pointu. „A my jsme jim je vrátili,“ dodává hrdě, a přibližuje kartu na objektiv kamery. „Víš, během první intifády to bylo jedno z nejodvážnějších gest a odmítli jsme jim platit, bylo to i v novinách, a zase byl zákaz vycházení a zbořili dokonce několik domů a někomu zabavili i majetek, ale jsem na to hrdá...“¹²⁸

Obyvatelé města Beit Sahour se na podzim roku 1988 rozhodli pro nenásilný odpor proti izraelské přítomnosti pod heslem: „Žádné daně pod okupací!“¹²⁹ Většina obyvatel města Beit Sahour jako hlavní nástroj odporu zvolila neplacení daní a vrátila či zničila svoje identifikační karty vydané Izraelem. Lidé argumentovali tím, že z daní se paradoxně platí jejich omezení a výstavba osad, místo aby sloužily k rozvoji

¹²⁶ Informátorka č. 3, Betlémská univerzita, 21. 3. 2012.

¹²⁷ Více o tomto městě v kapitole Metodologický přístup – s. 56-58.

¹²⁸ Informátorka č. 5, Beit Sahour, 22. 10. 2009.

¹²⁹ RAHEB Mitri. *I Am a Palestinian Christian*. Minneapolis: Fortress Press. 1995. s. 109.

palestinských území. Izrael, který se obával, aby se Beit Sahour nestal příkladem pro jiná města, zasáhl tvrdě a rychle.

Město se dostalo do vojenského obležení a byl vyhlášen zákaz vycházení. Beit Sahour se dostal do šestačtyřicetidenní izolace, která skončila konfiskací majetku za 3 miliony dolarů a uvězněním 40 lidí. Nicméně beitsahourská daňová vzpoura, jak je tato událost někdy nazývána, skončila morálním vítězstvím obyvatel Beit Sahouru. Zahraniční tisk tvrdě odsoudil izraelský postup a Beit Sahour byl v roce 1990 nominován na Nobelovu cenu míru.¹³⁰ Beitsahourská daňová smlouva byla ukázkou vnitřní síly a spolupráce během prvního povstání.

2.4.3 A CO V ZAHRANIČÍ?

Jeden ze zásadních obrátů, který Palestinci vnímají jako velice důležitý, byla změna přístupu k palestinské otázce zahraničními médii a vůbec změna světového náhledu na události v Izraeli. Snad poprvé od vzniku izraelsko-arabské otázky se svět začal dívat na Palestince jako na oběti konfliktu, nikoli jako na teroristy. Biblický příběh boje Davida s Goliášem se během intifády otočil ve prospěch Palestinců, role byly vyměněny – namísto Izraele zarytě bránícího svoji existenci proti arabské přesile tu nyní stál Izrael proti civilnímu obyvatelstvu Pásma Gazy a Západního břehu.¹³¹ Civilní obyvatelstvo stojící proti vyzbrojené armádě, tak byla předkládána realita západními médii, a ač tento obrázek byl do určité míry uměle vytvořen a přehnaný na druhou stranu, bylo nepochybné, kam se přikloní sympatie mezinárodního mínění.

D: „Další dobrá věc na intifádě, na první intifádě, byla solidarita, která se rozvíjela mezi lidmi. Také zde byla snaha ukázat obraz života v Palestině celému světu, aby svět viděl palestinské děti proti Izraelské armádě, armádu se vším vybavením a děti házející kameny, jen jako protest, a většina lidí (v zahraničí) pak změnila svůj názor na Palestince. Lidé ve světě byli zvyklí o nás smýšlet jako o teroristech a vraždících sebevraždách, ale povstání tento pohled změnilo.“

¹³⁰ Více v: MILTON-EDWARDS Beverley. *The Israeli-Palestinian Conflict: A People's War*. s. 151., TSIMHONI Daphne. *Christian Communities in Jerusalem and the West Bank Since 1948. A Historical, Social and Political Study*. s. 175-176., RAHEB Mitri. *I Am a Palestinian Christian*. s. 108-111., ŠLAJEROVÁ Monika. *Palestinská církev dnes: Politická a teologická problematika*. s. 136. Také v: VAŇKOVÁ Marie. *Palestiniští křesťané ve světle své současné identity*. s. 18.

¹³¹ MILTON-EDWARDS Beverley. *The Israeli-Palestinian Conflict: A People's War*. Oxon: Routledge. 2009. s. 142.

M: „Myslíš tedy změnu názoru zahraničních zemí?“

D: „Samozřejmě, změnu v zahraničí – v Evropě a u Mezinárodního společenství (OSN) viděli, jak palestinské děti házejí kameny na Izraelské vojáky a co se neví, že kameny nikdy nezraňovaly, nikdy nezranily izraelské vojáky (tvrzení informátora, které lze zpochybnit). Celé to bylo o protestu, ukázat, že jsme proti okupaci, že už dál nemůžeme okupaci akceptovat a že chceme svůj vlastní stát.“ [Informátor č. 4]¹³²

Marek Čejka dodává, že především brutální zásahy některých vojáků poškodily obraz Izraele a přinesly sympatie Palestincům. Zásahy izraelského vojska byly často nepřiměřené a vůči civilnímu obyvatelstvu neadekvátní. „Vojenské akce kritizovaly velmi silně nejen arabské státy, ale také OSN, západní Evropa a USA.“¹³³

2.4.4 VZESTUP EXTREMISTICKÝCH STRAN

Intifáda je také spojována se vznikem nových, islamisticky orientovaných hnutí. Teresia, která zaujímá nejkritičtější přístup k intifádě, mi k této problematice řekla, že Hamás přinesl do betlémské oblasti fanatismus. Vztahy mezi muslimy a křesťany byly podle její výpovědi v době jordánské i izraelské přítomnosti mnohem vřelejší. Hamás a Islámský džihád také jednoznačně spojuje s první a druhou intifádou.

Ostatní informátoři se však o tomto tématu nezmiňují. Jejich mlčení lze vysvětlit více možnými způsoby. Zaprvé, vznik extremistických stran nespojují s prvním palestinským povstáním. Za druhé, všichni informátoři zapomněli tuto okolnost zmínit. Za třetí, nechtějí se k této okolnosti hlásit, nebo jí naopak nepřikládají takovou důležitost. Ať již byl motiv jednotlivých informátorů jakýkoliv, je patrné, že informátoři ve svých výpovědích zdůrazňovali především pozitiva intifády a naopak okolnosti, které by mohly být vnímány negativně, jako například vznik extremistických stran, nezmiňovali. Lze se tedy domnívat, že kolektivní paměť vytvořila pozitivní náhled na intifádu a negativa tak byla z tohoto obrazu vytlačena. Nelze přesně určit, zdali informátoři dané téma nezmiňují záměrně či nezáměrně, což

¹³² Informátor č. 4, Beit Sahour, 26. 3. 2012.

¹³³ ČEJKA Marek. *Izrael a Palestina. Minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu*. s. 172.

však není pro tuto interpretaci podstatné.¹³⁴ Pokud první tři výše uvedené významy chápeme jako obecně platné, ale zároveň jako kolektivně sdílené reprezentace intifády, tento čtvrtý význam intifády není kolektivně sdílen (mými informátory), je ale obecně platný. Jeho obecnou platnost můžeme vyvodit z jiných zdrojů, především z odborné literatury. Aby však náhled na intifádu nebyl jen reprezentací kolektivní sdílené paměti vybraných informátorů, doplníme tento význam intifády – zrod a vzestup islamistických stran.

Ziad Abu-Amr, věnující se této problematice, začíná jednu ze svých studií následujícími slovy: „*Hamás – islámské hnutí odporu – se zrodil během intifády, což znamenalo začátek pravého politického zrození islámské síly na Západním břehu a pásnu Gazy, stojící proti izraelské okupaci na jedné straně a sekulární síle vedené OOP na straně druhé.*“¹³⁵

Podobně Helga Baumgarten v článku *The Three Faces/Phases of Palestinian Nationalism* píše: „*Hamás byl zrozen s první intifádou, která vypukla v prosinci 1987, ale jeho ideologické a organizační kořeny vycházejí z muslimského bratrstva...*“¹³⁶ Nejedná se tedy o zcela novou organizaci, ale o odnož muslimského bratrstva. Muslimské bratrstvo bylo založeno v roce 1928 Hassanem al-Baná v Egyptě, který ideologicky hlásal návrat k původnímu islámu, jeho očištění a vytvoření islámského státu, který bude vycházet z Koránu a sunny.¹³⁷

Je důležité podotknout, že pro Muslimské bratrstvo měla palestinská otázka zásadní význam. Nebyla to jen jedna z otázek, byla to otázka primární a zásadní. Al-Banná chtěl na palestinské otázce ukázat nadnárodní význam Muslimského bratrstva. Viděl ve vznikajícím izraelském státě dokonalý příklad západní intervence.¹³⁸

Není proto divu, že se Muslimské bratrstvo zaměřilo při šíření svých idejí právě na oblast Palestiny, Jordánska a Sýrie. První dobrovolníci Muslimského bratrstva přišli do Palestiny v roce 1935, ale jejich oficiální pobočka byla založena až v roce

¹³⁴ Autorčina interpretace.

¹³⁵ ABU-AMR Ziad. Hamas: A Historical and Political Background. *Journal of Palestine Studies*. Vol. 22. No. 4. 1993. s. 5. Dostupné z: <<http://www.jstor.org/stable/2538077>> [citováno 26. 3. 2013].

¹³⁶ BAUMGARTEN Helga. *The Three Fases/Phases of Palestinian Nationalism. 1948-2005*. s. 37.

¹³⁷ ABU-AMR Ziad. Hamas: A Historical and Political Background. s. 6. Také v: NÜSSE Andrea. *Muslim Palestine: The Ideology of Hamas*. Taylor & Francis e-Library. 2005. s. 9.

¹³⁸ INTROVIGNE Massino. *Hamás: Islámský terorismus ve Svaté zemi*. Praha: Vyšehrad. 2003. s. 22.

1945 v Jeruzalémě. Dále pak byly zakládány další pobočky ve větších palestinských městech.¹³⁹

Po první arabsko-izraelské válce organizace působila odděleně podle nově vytvořených hranic. Zatímco na Západním břehu byl oslaben vliv mateřské egyptské základny, v pásnu Gazy byl tento vliv udržen. Na Západním břehu se bratrstvo prosazovalo především ve sféře sociální a náboženské, nemělo zde však masovou podporu. Naproti tomu v pásnu Gazy si bratrstvo trpící represí pod oficiální egyptskou správou udrželo výraznou podporu a sympatie mezi místními Palestinci.¹⁴⁰

Období izraelské okupace, po vítězství v Šestidenní válce, paradoxně pomohlo organizaci v její konsolidaci, sjednocení a šíření svého vlivu. V roce 1973 bylo založeno Islámské centrum šejchem Jasínem. Organizace se v období 1967-87 zaměřila na islamizaci společnosti, která podle ní byla prvním důležitým krokem před ozbrojeným povstáním. Během tohoto období se zvýšil počet mešit na Západním břehu ze 450 na 700 a v pásnu Gazy z 200 na 600. Dále byla stavěna nová sociální zařízení, obchody, domy atd.¹⁴¹

První palestinské povstání pak aktivovalo násilí, kterého se Muslimské bratrstvo na přechodnou dobu vzdalo. Vzniklo oficiálně nové odbojové hnutí - Hamás, které však ideologicky, personálně i organizačně navazovalo právě na Muslimské bratrstvo.

Hamás je akronymem z arabského názvu Harakat al-Muqáwama al-Islámíja¹⁴², který lze přeložit také jako „zápal nebo nadšení“¹⁴³. Byl oficiálně pod tímto názvem založen během prvních měsíců palestinského povstání. Kromě Hassana al-Banná se ideologicky odkazuje také na dalšího myslitele, revolučně orientovaného Sajita Qutba a šejcha Izz al-Dína al-Qassáma, jehož jméno dnes nese vojenská složka Hamásu. Jedním z hlavních zakladatelů byl šejch Ahmad Izmaíl Jasín, který stál v čele až do jeho mimosoudní likvidace Izraelem v roce 2004.

¹³⁹ ABU-AMR Ziad. *Hamas: A Historical and Political Background*. s. 6. Také v: INTROVIGNE Massino. *Hamás: Islámský terorismus ve Svaté zemi*. s. 22-24.

¹⁴⁰ ABU-AMR Ziad. *Islamic Fundamentalism in the West Bank and Gaza*. Bloomington a Indianapolis: Indiana University Press. 1994. s. 24-28., ABU-AMR Ziad. *Hamas: A Historical and Political Background*. s. 7.

¹⁴¹ ABU-AMR Ziad. *Islamic Fundamentalism in the West Bank and Gaza*. s. 15.

¹⁴² Hnutí islámského odporu, en: Islamic Resistance Movement.

¹⁴³ LEVITT Matthew. *Hamas: politics, charity, and terrorism in the service of jihad*. Washington: The Washington Institute for Near East Policy. 2006. s. 8.

Oficiální ideologie Hamásu je ukotvena ve statusu z roku 1988.¹⁴⁴ Hlavní myšlenku můžeme shrnout takto: Hamás chce sjednocení celé oblasti bývalého mandatorního území Velké Británie a vytvořit z tohoto území muslimský stát. V cestě k uskutečnění tohoto cíle samozřejmě stojí stát Izrael, který proto musí být zničen.¹⁴⁵ K dosažení tohoto cíle Hamás používá tři strategie. První z nich je budování sociální základny, druhá je vytváření politické základny, která nutně souvisí se soupeřením s OOP, třetí z nich je gerilový a teroristický boj proti Izraeli.¹⁴⁶

Základní heslo Hamásu je obsaženo ve statusu: „*Alláh je jeho cíl, prorok je jeho vzor, Korán je jeho ústava, džihád je jeho cesta a smrt pro Alláha je jeho nejvznešenější přání.*“¹⁴⁷ (článek 8) Džihád, boj za osvobození není chápán jen jako národní povinnost, ale především jako náboženská povinnost. „*Osvobození Palestiny je individuální povinností každého muslima.*“¹⁴⁸ (článek 14) Protože podle statusu hnutí je hlavním cílem vytvořit muslimský stát bez izraelské přítomnosti, jsou podle něj jakékoliv snahy o diplomatické řešení zbytečné.¹⁴⁹ „*Iniciativy, takzvaná mírová řešení a mezinárodní konference, jsou v rozporu s islámským hnutím odporu.*“¹⁵⁰ (článek 13)¹⁵¹

Během první intifády proto Hamás kritizoval diplomatické rozhovory a jednání, vyzýval palestinský lid k násilnému odporu a terorismu. Hlavní představitelé Hamásu proklamovali intifádu jako vlastní dílo a poukazovali na její všelidový charakter, který měl být důkazem muslimské pospolitosti a snahy vytvořit znovu muslimskou ummu.

¹⁴⁴ *The Avalon Project: Hamas Covenant 1988*. 2008. [online]. The Covenant of the Islamic Resistance Movement (Hamas) 18. 8. 1988. Dostupné z: <http://avalon.law.yale.edu/20th_century/hamas.asp> [citováno 27. 3. 2013]

¹⁴⁵ „*Israel will exist and will continue to exist until Islam will obliterate it, just as it obliterated others before it.*“ The Covenant of the Islamic Resistance Movement (Hamas) 18. 8. 1988.

¹⁴⁶ LEVITT Matthew. *Hamas: politics, charity, and terrorism in the service of jihad*. s. 8.

¹⁴⁷ „*Allah is its target, the Prophet is its model, the Koran its constitution: Jihad is its path and death for the sake of Allah is the loftiest of its wishes.*“ The Covenant of the Islamic Resistance Movement (Hamas) 18. 8. 1988

¹⁴⁸ „*Since this is the case, liberation of Palestine is then an individual duty for very Moslem wherever he may be.*“ The Covenant of the Islamic Resistance Movement (Hamas) 18. 8. 1988

¹⁴⁹ Více v: NÜSSE Andrea. *Muslim Palestine: The Ideology of Hamas*. s. 35-39.

¹⁵⁰ „*Initiatives, and so-called peaceful solutions and international conferences, are in contradiction to the principles of the Islamic Resistance Movement.*“ The Covenant of the Islamic Resistance Movement (Hamas) 18. 8. 1988.

¹⁵¹ Celé znění jednotlivých článků statusu v: *The Avalon Project: Hamas Covenant 1988*. 2008. [online]. The Covenant of the Islamic Resistance Movement (Hamas) 18. 8. 1988. Dostupné z: <http://avalon.law.yale.edu/20th_century/hamas.asp> [citováno 27. 3. 2013] Vybrané články také v textové příloze č. III.

Hlásaný džihád byl ospravedlňován tím, že se jedná o osvobozenecký boj proti izraelské agresi.¹⁵² Jediná cesta, jak vyřešit otázku Palestiny, je džihád.

V prvních letech intifády byla intenzita násilí organizovaného Hamásem nízká, díky tomu také celkový náhled na intifádu získal zahraniční sympatie. Počátkem devadesátých let však násilí a teroristické akce začaly narůstat. V devadesátých letech (mezi lety 1989-2000) stál Hamás minimálně za 27 útoky, zahrnující dvacet úspěšných sebevražedných útoků a tři neúspěšné. Tyto útoky měly 185 obětí a přes 1200 lidí bylo zraněno.¹⁵³

Po jednáních v Madridu v roce 1991 Hamás tvrdě kritizoval OOP za slabost a hledání kompromisů a roztočil novou vlnu útoků a násilí. Izrael reagoval pochopitelně přitvrzením represí. *„V roce 1992 izraelské bezpečnostní složky deportovaly na 415 palestinských představitelů do jižního Libanonu, což vedlo k období relativního klidu. Mezi deportovanými bylo mnoho představitelů Hamásu a Islámského džihádu.“*¹⁵⁴

Tento izraelský krok se však ukázal z dlouhodobého hlediska jako zásadně chybný, deportace totiž umožnila přímé kontakty mezi hnutím Hizballáh, které uplatňovalo v boji strategii sebevražedného terorismu. Hamás a Islámský džihád¹⁵⁵ tuto strategii začaly v devadesátých letech také využívat.¹⁵⁶ I když mírové dohody z Osla v roce 1993 ukončily oficiálně první intifádu, Hamás i Islámský džihád v násilných akcích nadále pokračovaly a částečně tak přispěly k celkovému selhání mírového procesu.

Intifáda, která vedla k mírovému procesu, zároveň připravila nástroj, který pomohl mírový proces ukončit. Je to paradox této události, která přinesla na jedné straně vzestup národního uvědomění, na druhé straně vytvořila podmínky k vzestupu radikalismu a eskalaci dalšího násilí.

¹⁵² Více v: NÜSSE Andrea. *Muslim Palestine: The Ideology of Hamas*. s. 50-55.

¹⁵³ LEVITT Matthew. *Hamas: politics, charity, and terrorism in the service of jihad*. s. 12.

¹⁵⁴ INTROVIGNE Massino. *Hamás: Islámský terorismus ve Svaté zemi*. Praha: Vyšehrad. 2003. s. 48.

¹⁵⁵ PID – palestinský islámský džihád, en.: PIJ – Palestinian Islamic Jihad. *„PID je militantní skupina, která má své kořeny v pásnu Gazy 70. let. Založila jej jako palestinskou odnož Egyptského islámského džihádu skupina vedená Fathi Šikakim.“* ČEJKA Marek. *Izrael a Palestina. Minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu*. s. 176.

¹⁵⁶ INTROVIGNE Massino. *Hamás: Islámský terorismus ve Svaté zemi*. s. 48. Také v: BERRY Mike, PHILO Greg. *Israel and Palestine: Competing Histories*. s. 90-91.

3 DVA ŽIVOTNÍ PŘÍBĚHY A PRVNÍ INTIFÁDA

První polovina práce poskytla určitý syntetizující pohled na intifádu, v závěrečné kapitole bude prostor věnován převážně osobní naraci dvou informátorů. Tato kapitola má za úkol naplnit především první cíl diplomové práce, a to podívat se na události první intifády skrze narativní perspektivu jedince.

Jestliže jsme se ve druhé kapitole věnovali spíše kolektivní paměti a jednotlivým významům, které intifáda do kolektivní paměti vložila, nyní se zaměříme na význam intifády pro konkrétního jedince. Protože „*vyprávěné životní příběhy jsou obzvláště vhodné ke sledování procesu konstituce identity.*“¹⁵⁷ Nebudeme se proto zabývat jen samotnou intifádou, ale alespoň stručně nastíníme celý informátorův život. Intifáda tak v prvním příběhu, který vypráví paní Teresia, ustupuje do pozadí a do popředí se dostávají jiné události. V druhém životním příběhu Jamala Khadera intifáda dominuje a tvoří důležitou součást jeho života.

Protože biografie předkládané narativně chápu společně s Aheitem a Habermasem jako výjimečné životní příběhy a zároveň jako konkrétní „dokumenty“ kolektivně sdílené společensko-dějinné historie¹⁵⁸, lze tyto dva příběhy pojmout jako dokreslující „dokumenty“ kolektivní palestinsko-křesťanské identity spojené s intifádou, zároveň je však můžeme chápat jako unikátní samostatné děje, kde je intifáda jen určitou vnější okolností.

V teoretické rovině se vede diskuse především o přístupu k naraci jako takové. Narativní životní příběh nelze chápat jako stoprocentní otisk události, která je zkoumána, to však není ani jejím hlavním účelem. Pokud k naraci přistupujeme jako k symbolickému a narátorem vytvořenému obrazu, až potom teprve lze postupnou interpretací tyto významy rozluštit a porovnat s konkrétní událostí, o které víme ještě z jiného zdroje. Daný význam určité události může tak být pro každého jedince jiný a navíc může mít stejná událost různé významy pro jednoho člověka v různém

¹⁵⁷ ALHEIT Peter. Identita nebo „biograficitá“? Koncept vývoje identity ve světle biografických bádání v oblasti věd o vzdělávání. *Biograf (29)*. 2002. odst. 23. Dostupné z:

<<http://www.biograf.org/clanky/clanek.php?clanek=2902>> [citováno 24. 2. 2013].

¹⁵⁸ Tamtéž odd. 23.

životním období. V teoretické diskusi mezi *event-centred narrative research*¹⁵⁹ a *experience-centred narrative research*¹⁶⁰ se tedy spíše přikláním k přístupu *experience-centred narrative research*, kde primárně nejde o události, ale o význam těchto událostí, jinak řečeno, tento přístup spočívá na předpokladu, že „*zkušenost se skrze příběhy stává součástí uvědomění.*“¹⁶¹ Tento přístup vychází z předpokladu, že narativní zkušenost je „*souvislá a významuplná, jednoznačně lidská, vyjadřující zkušenost, ale zároveň danou zkušenost rekonstruuující, zobrazující přeměnu a změnu.*“¹⁶²

Podobně pak Jerome Bruner v článku *The Narrative Construction of Reality* uvádí, že naši lidskou zkušenost a naši paměť uspořádáváme především v podobě narativních příběhů, mýtů a soudů.¹⁶³ Skrze vyprávění chápeme svět, který nás obklopuje. Dále skrze vyprávění prožíváme životní zkušenosti a konečně skrze vyprávění chápeme vlastně sami sebe.¹⁶⁴ Vyprávění navíc prostupuje časem i prostorem, vytváří tak určitý řád napříč časoprostorem. Dodává našemu životu smysl a koherenci.¹⁶⁵ Vyprávění je složeno z jedinečného sledu událostí, duševních stavů, a zahrnuje lidskou bytost jako osobu či jako aktéra. Tato spektra jsou jeho součástí, ale nemají význam sama o sobě, ten je jim dán až jejich místem v konečné výsledné struktuře příběhu, kterou vytváří sám jedinec.¹⁶⁶ Dnes již klasickými představiteli tohoto přístupu jsou výše uvedený Jerome Bruner a francouzský filozof Paul Ricoeur. Eleonóra Hamar představuje Ricoeurův přístup následovně: „*Shrneme-li Ricoeurův koncept narativní identity, získáme zjednodušené a stručné tvrzení: osobní identitu nelze myslet bez narativa. Životní příběh jako významotvorný narativní řád je*

¹⁵⁹ Více v: PATTERSON, Wendy. Narratives of events: Labovian narrative analysis and its limitation. In: *Doing narrative research*. Los Angeles, London: SAGE. 2008. s. 22-40.

¹⁶⁰ Více v: SQUIRE, Corine. Experience-centred and culturally-oriented approaches to narrative. *Doing narrative research*. Los Angeles, London: SAGE. 2008. s. 41-63.

¹⁶¹ SQUIRE, Corine. Experience-centred and culturally-oriented approaches to narrative. *Doing narrative research*. s. 41.

¹⁶² Tamtéž. s. 42.

¹⁶³ BRUNER Jerome. The Narrative Construction of Reality. *Critical Inquiry*. Vol. 18. No. 1. 1991. s. 4. Dostupné z: <<http://www.jstor.org/stable/1343711>> [citováno 20. 2. 2013].

¹⁶⁴ RAPPORT Nigel. Narrative as fieldwork technique. In: *Constructing Field: Ethnographic Fieldwork in the Contemporary World*. VERED Amid (ed.). Routledge: 2000. s. 75.

¹⁶⁵ Tamtéž. s. 73, 76.

¹⁶⁶ BRUNER Jerome. *Acts of Meaning*. Cambridge: Harvard University Press. 2000. s. 43.

*primárním prostředkem, jenž uspořádává a modeluje zkušenost subjektu do souvislého obrazu, na němž se pak může zakládat identita.*¹⁶⁷

Můj přístup je tedy spíše zaměřen na význam jednotlivých událostí, na konkrétní prožitek jedince a na to, jak tento prožitek jedinec zařadil do výstavby vlastní biografie. Je důležité rozpoznat, jaký význam a jakou důležitost má určitá událost pro jedince, protože potom lze oddělit objektivní složku (skutečnou událost) od významu jí připisovaného. Skrze význam zase lze určit vliv dané události na konkrétní biografii jedince.

3.1 PANÍ TERESIA - INFORMÁTORKA Č. 2

S paní Teresí (pseudonym) jsem se poprvé setkala v říjnu roku 2009. Bylo to při mém prvním výzkumném pobytu v Beit Sahour. Byla jsem u svojí hostitelské rodiny a hned druhý den jsme šly s Lamou (pseudonym), dcerou z hostitelské rodiny, do řeckokatolického kostela na mši svatou, po které mě před kostelem Lama seznamovala s některými lidmi, mezi nimiž byla také paní Teresie. Zaujala mě na první pohled, nevypadala jako ostatní postarší arabské ženy kolem. Měla zvláště stříbrné, rovné, na mikádo sestříhané vlasy, které se vlastně nehodily k jejímu obličejí, alespoň mně se to tak zdálo. Byla oblečená celá v černém, ale mile se usmívala a ptala se mě, jestli umím anglicky nebo německy. Tato otázka mě trochu překvapila, znalost německého jazyka jsem v těchto končinách nečekala, především ne od starších lidí. A tak začalo jedno z přátelství, které trvá dodnes. Teresia se mě začala vyptávat, proč jsem přijela, co přesně zde dělám a jak dlouho se chci v Beit Sahour zdržet. Ihned mě napadlo, že právě ona by mohla být výbornou informátorkou do mého výzkumu.

Od našeho prvního setkání uběhly už více než tři roky. Setkaly jsme se v desítkách neformálních rozhovorů. Teresia mi často pomáhala s učením arabštiny, podnikly jsme společně s ní a s Lamou několik výletů po Západním břehu, například do Ramalláhu, města Taybeh či Jericha. Náš první rozhovor proběhl 24. 10. 2009

¹⁶⁷ HAMAR Eleonóra. *Vyprávěná židovství: o narativní konstrukci druhogeneračních židovských identit*. Sociologické nakladatelství SLON. 2008. s. 45.

večer kolem šesté hodiny v Lamině pokoji, byl zaznamenán na ruční kameru, byl veden v anglickém jazyce. Další rozhovor byl proveden 3. 11. 2010, týkal se však pro tuto práci nepodstatných informací z jiného okruhu otázek. Třetí rozhovor proběhl 22. 3. 2012 a čtvrtý 20. 10. 2012. Teresiin životní příběh je ovlivněn několika zlomovými událostmi. Domnívám se, že jedna z těchto událostí je vlastně klíčovým momentem celého jejího života, jak se pokusím v závěru interpretovat.

Paní Teresia se narodila v roce 1949 ve městě Beit Sahour. Její matka pocházela ze syrské Latakije. Těsně před vypuknutím první arabsko-izraelské války odešla celá rodina z matčiny strany do městečka Lod za prací, aby odtud byla záhy vyhnána izraelskými vojsky. „Z deště pod okap,“ tak by se dala nazvat situace, do které se dostala celá rodina. Při rozhodování, kam se obrátit, zvolil Teresiin dědeček cestu do Betléma, kde měl několik známých. Celá rodina se nakonec usadila nedaleko Betléma v městečku Beit Sahour.

T: „Dědeček ale nemohl najít práci, ale alespoň strýc ano, ten vyráběl boty a také je opravoval, pronajal si tady kousek odtud místo a tam pracoval. A moje matka se hned vdala a její sestra také. Mojí matce bylo teprve patnáct let, když sem přišla a hned se vdala.“ [Informátorka č. 2]¹⁶⁸

V této situaci nicméně Teresiin dědeček, otec její matky, uvítal, že se o jeho rodinu postarají i další muži. Její otec se hlásil k nové řeckokatolické generaci, která se odtrhla od svojí původní velké řeckopravoslavné rodiny po rodinných rozepřích. Rodina z matčiny strany, která patřila k pravoslavné větvi, však tento detail ve své tísnivé situaci nepokládala za velký problém, i když v této době se na konfesní příslušnost kladl mnohem větší důraz, než je tomu dnes.

Teresia je nejstarší ze šesti sourozenců, má jednu sestru a čtyři bratry. Paní Teresia vypráví o svém dětství jako o spokojeném období, kdy si hrála s ostatními dětmi, především v blízkém okolí, kde bydlel její strýc s rodinou. Po první arabsko-izraelské válce se stal Západní břeh součástí Jordánska a pracovních příležitostí bylo v okolí Betléma poskrovnu, a tak když byly malé Teresii čtyři roky, odjel její otec pracovat do Kataru.

¹⁶⁸ Informátorka č. 2, Beit Sahour, 20. 10. 2012, rozhovor D.

„...mně byly tenkrát asi čtyři roky a on odešel na deset let. Šetřil a vydělával tam peníze a posílal nám je. Každý rok pak přijížděl v létě, ale jen na jeden měsíc.

M: A jakou práci tam dělal?

T: Byl tesař, vyráběl dveře a stoly.

M: A chyběl ti?

T: No samozřejmě. Na to si moc dobře pamatuji.“ [Informátorka č. 2]¹⁶⁹

Teresia tedy vyrůstala s matkou a sourozenci a jako nejstarší dcera velké rodiny měla na starost valnou část domácnosti.

T: „Tenkrát jsme byli jen tři – já, J. a M. byli jsme jen tři, a když se potom po deseti letech vrátil, moje matka otěhotněla a narodil se Š. a pak po dvou letech J., tu jistě znáš, moje sestra, no, a pak J., ten bydlí tady.“

M: „A co dělala tvoje matka?“

T: „Byla v domácnosti.“

M: „Pomáhala jsi jí doma?“

T: „Ano, pomáhala jsem jí hodně moc, protože jsme velká rodina, a ještě s námi žila babička. Bylo nás tedy pět v domácnosti. A nebylo to jako je to teď, že máš úplně všechno a můžeš si odpočinout, máš všechnu nábytek a elektřinu, to předtím tak nebylo... Bylo hodně těžké práce. Nemohli jsme si vzít vodu jako teď, z vodovodu, měli jsme studnu.“ [Informátorka č. 2]¹⁷⁰

Na základní školu chodila paní Teresia do státní, tehdy jordánské (muslimské) školy v Beit Sahour. *Tawjih*¹⁷¹ ale složila na křesťanské *Terra Santa Collage* v Betlémě, protože v období po Šestidenní válce byla státní škola v Beit Sahour nějakou dobu uzavřená a matka si přála, aby dcera vzdělání co nejdříve dokončila. Období kolem Šestidenní války i její průběh však Teresie popisuje jako velice klidné.

¹⁶⁹ Informátorka č. 2, Beit Sahour, 20. 10. 2012, rozhovor D.

¹⁷⁰ Tamtéž.

¹⁷¹ Středoškolský stupeň od 10. do 12. třídy je ukončen závěrečnou zkouškou obecně označovanou *tawjih* /čti tuadžíhi/. Tento školní systém je převzat z jordánského školního systému, který zde fungoval i v období izraelské nadvlády po Šestidenní válce. Podle: SHALABI Fahoum. *Effective Schooling in the West Bank*. Twenty University Press: 2002. s. 5-6.

Několik zážitků ze Šestidenní války bylo již uvedeno¹⁷². Paní Teresia prožila celý život v Beit Sahour, nicméně některé události, které pro ni mají onen hluboký identitotvorný význam¹⁷³, ještě nezazněly. Po úspěšném ukončení školy a složení *tawjihi* získala Teresia místo učitelky na řeckokatolické beitsahourské škole¹⁷⁴.

T: „Celá škola měla jen tři třídy, když jsem tam nastoupila, protože začala fungovat v roce 1966, a já nastoupila v roce 1968, takže každý rok jedna přibyla. Prvních šest let jsem učila v první třídě, všechny předměty.

Celou školu měly na starosti řádové sestry z Německa, a protože jsem se hodně věnovala výtvarným činnostem, nakonec mi navrhly, že mám učit výtvarnou výchovu ve všech třídách. Bránila jsem se, že to nezvládnou, ale ony mi řekly, že mi pomohou. Přinesly mnoho knih a různého materiálu a „zavřely mě ve škole“ [smích].“ [Informátorka č. 2]¹⁷⁵

Po šestnácti letech každodenní práce se Teresia v roce 1982 seznámila s německým stavitelem Alfonzem. Alfonz často navštěvoval řádové sestry v konventu a tam se také poznali. Teresii bylo tenkrát 33 let a Alfonzo byl o půl roku starší, byl stavebním inženýrem a pracoval pro jedno německé církevní společenství. Zabýval se hlavně projektováním staveb. Zamílovali se do sebe a po roce a půl se vzali. Jejich společný život byl však velice krátký.

T: „Bydleli jsme chvíli v bytě v Betlémě, ale Alfonzo (pseudonym) se chtěl vrátit zpátky do Německa, a tak jsme se rozhodli, že tam odjedeme. Jenže mi nepovolili odlet z Tel Avivu. Alfonzo odletěl sám a domluvili jsme se, že se potkáme v Německu o něco později. Měla jsem počkat měsíc, jestli mi dají povolení odletět z Tel Avivu, ale nechtěla jsem čekat. Odjela jsem proto do Jordánska na německou ambasádu, ale tam mi také hned nedali vízum, že musí nejprve vyřídit nějaké právní záležitosti. Musela jsem se vrátit domů a volala jsem Alfonzovi, že musíme ještě chvíli počkat. Začala jsem opět zařizovat vízum přímo v Izraeli a on zatím byl v Německu. O týden později mi volali, že měl autonehodu, jenže mě pořád nechtěli pustit (smutně). Tak mi řádové sestry hodně pomáhaly a konečně po dvou dnech jsem mohla odletět.“ [Informátorka č. 2]¹⁷⁶

¹⁷² V podkapitole 2.2 Příčiny, které vedly k povstání – s. 16-17.

¹⁷³ Viz teoretický úvod této kapitoly.

¹⁷⁴ The Greek Catholic Patriarchate School Beit Sahour

¹⁷⁵ Informátorka č. 2, Beit Sahour, 24. 10. 2009, rozhovor A.

¹⁷⁶ Tamtéž.

Když Teresia přistála v Německu, měla jediný cíl, dostat se co nejdříve do nemocnice za svým manželem.

T: „Jeho rodina na mě byla moc hodná, řekli mi, že je v nemocnici, ale že mě asi nepozná, abych na to byla připravená. A tak jsem šla, v pátek jsem ho viděla a v sobotu zemřel.“ [Informátorka č. 2]¹⁷⁷

Teresia zůstala měsíc v Německu a pak se vrátila zpět do Beit Sahour. Mezitím se změnila situace ve škole, kde předtím vyučovala. Řádové sestry, se kterými mnoho let spolupracovala, odešly a nový kněz, který jí slíbil návrat do školy, svůj slib nesplnil. Teresia tak zůstala dva roky nezaměstnaná, bez manžela, pouze s rodinou, která se jí stala oporou. O tomto období mluví jako o jednom z nejtěžších ve svém životě. Teresia se poté už nikdy nevdala, ale o něco později se alespoň konečně mohla vrátit do své milované školy. Právě v době, kdy začala první intifáda.

Teresia se nikdy politicky neangažovala, její pohled na povstání je tedy nanejvýš laický. Intifáda je v jejích očích spojená především s prostředím, ve kterém se pohybovala. Jako učitelka nejvíce pociťovala a vnímala události, které ovlivňovaly průběh vyučování. Jak již bylo uvedeno, během intifády byly uzavírány školy, výuka probíhala omezeně. Děti se zapojovaly do povstání tak, že uzavíraly ulice a házely kameny na izraelské vojáky a osadníky. Teresia se ve svém vyprávění často k této skutečnosti vracela. V jejím líčení průběhu první intifády se však neobjevuje ona hrdost, se kterou dění popisuje např. informátor č. 4. . Naopak, v jejím popisu se objevuje často nesouhlas s jednáním dětí a strach, který o ně měla.

T: „Jednou, když začal vojenský útok, posílali jsme děti ze školy domů. Říkali jsme jim: „Jděte, prosím vás, domů, jděte domů.“ Jenže ony nechtěly, chtěly zůstat a uzavřely zase ulici, a když přišli vojáci, začaly po nich házet kameny. Vojáci se obrátili a šli do školy, na to nikdy nezapomenu. Schovala jsem se (ještě s několika dětmi) rychle do třídy a zavřela dveře, ale jeden voják nás zpozoroval a začal bušit na dveře třídy a začal křičet. Byla jsem strachy a nervozitou celá bez sebe, ale neotevřela jsem. Pak některé děti proběhly chodbou, ale vojáci obešli školu z druhé strany a některé děti chytili a odvezli.“ [Informátorka č. 2]¹⁷⁸

¹⁷⁷ Informátorka č. 2, Beit Sahour, 24. 10. 2009, rozhovor A.

¹⁷⁸ Informátorka č. 2, Beit Sahour, 22. 3. 2012, rozhovor C.

V jiné příhodě mi Teresia popsala, jak jeden učitel z její školy pomohl utéci zatčeným dětem z izraelského vojenského auta. Teresia byla přímo u toho, svého kolegu ještě s dalšími učiteli neprozradila, ale jeden izraelský voják ho při vyšetřování poznal.

T:...Tam si přivedli vojáka, který viděl našeho učitele, který těm dětem pomohl. Zeptali se, kdo byl v té době na ulici. A my jsme se přihlásili, asi šest se nás přihlásilo. A zeptali se nás, jestli víme, co se stalo, ale my na to, že nevíme. Ten voják řekl, že jsme házeli kameny a že tři děti zatkli, ale že zde je jeden učitel, který jim pomohl utéci, tak ať, prosím, řekneme, kdo to udělal.

Nikdo se nepřihlásil. A tak jeden z vojáků potom mluvil a mluvil a nakonec si zavolal ředitele do kanceláře a řekl mu, že ví, kdo to udělal. Přivedli znovu toho vojáka, který viděl našeho učitele a ten mu řekl: „Pojď se mnou dovnitř.“ Potom s ním dlouho mluvili a řekli mu, že si ho dobře zapamatují a jestli něco podobného příště udělá, že půjde do vězení. Na tohle nikdy nezapomenu. [Informátorka č. 2]¹⁷⁹

Teresie se ve svém vyprávění k dětem a jejich výtržnostem často vracela během svého rozhovoru, občas doplnila nějakou další příhodu, na kterou si během vyprávění vzpomněla. Kladla velký důraz na to, že dětem jejich jednání zakazovala a nechtěla, aby chodily do ulic.

T: „Tak například tady nedaleko je jedna židovská osada, z té osady pravidelně vyjížděl autobus s židovskými osadníky, který projížděl přes Beit Sahour. Naše děti věděly tedy přesný čas, kdy bude autobus projíždět, a když začala intifáda, nikdo je nemohl zadržet, aby neběhaly po ulici a neházely kameny a alespoň tak se zapojily do protestů. Dobře si to pamatují, protože to bylo vedle naší školy. Děti vzaly kameny a uzavřely jimi celou ulici a pak, když autobus zastavil, ještě po něm začaly házet kameny, to samozřejmě vedlo k tomu, že osadníci začali střílet a děti utekly pryč.“ [Informátorka č. 2]¹⁸⁰

¹⁷⁹ Informátorka č. 2, Beit Sahour, 22. 3. 2012, rozhovor C.

¹⁸⁰ Tamtéž.

Teresia uvádí další zkušenosti, podobné výše zmíněným. Intifádu hodnotí mnohem kritičtěji než ostatní informátoři a lidé, se kterými jsem o intifádě hovořila. Spíše než hrdost na tuto událost popisuje strach a neustálou obavu o děti ve škole, o svoji rodinu a také o sebe.

T: „Intifáda, to byl těžký čas, měl jsi pořád strach, že se něco rychle „semele“, jako když jsem byla třeba jednou v Jeruzalémě... Víš, najednou se něco stalo. To byl důvod, proč se člověk vlastně pořád něčeho obával...“ [Informátorka č. 2]¹⁸¹

Paní Teresia dále vzpomíná na dvě příhody spojené s chováním izraelských vojáků. Obecně však netvrdí, že by se izraelští vojáci chovali k civilistům špatně, nicméně tyto dvě události vhodně dokreslují atmosféru doby. Tyto její zkušenosti již byly uvedeny.¹⁸² Na druhé straně se také ale jako jediná zmiňuje o vzniku a roli extremistických stran Hamásu a Islámského džihádu ve spojitosti s povstáním.

V některých otázkách však zůstávají její výpovědi nejasné a rozpolcené. Na jedné straně popisuje období před intifádou jako klidné období bez vážnějších obtíží, a dokonce polemizuje s úvahou, že by bylo možná lepší, kdyby intifáda vůbec nezačala.

T: „No, možná můžeme říci, že by bylo lépe. Možná ano, lidi by zde měli práci, Jeruzalém by bylo otevřený a lidé by tam mohli pracovat. Před intifádou můj bratr Michael pracoval také v Jeruzalémě, ale potom už ne.“ [Informátorka č. 2]¹⁸³

Na druhé straně jasně zastává názor, že musí vzniknout samostatná Palestina a že Izrael nemá na Západní břeh žádné právo.

T: „...Víš, palestínští obyvatelé chtěli být volní, a ne pod nadvládou Izraele, protože toto je naše země. To bys měla vědět, toto je naše země, musíme... všichni lidi z Palestiny, kteří jsou rozptýleni mimo naši zemi, se musí vrátit, protože to je náš domov, naše země. Ano, věřili jsme, že musíme mít vládu a být volní, ano.“ [Informátorka č. 2]¹⁸⁴

¹⁸¹ Informátorka č. 2, Beit Sahour, 22. 3. 2012, rozhovor C.

¹⁸² Podkapitola 2.3 Průběh první intifády... - s. 23-24.

¹⁸³ Informátorka č. 2, Beit Sahour, 22. 3. 2012, rozhovor C.

¹⁸⁴ Tamtéž.

Závěrečná interpretace Teresiina životního příběhu není snadná a ani jednoznačná. Interpretace vždy vychází z určitého porozumění dané problematice a způsobu analýzy. Interpretací tedy může být celá řada, proto i tato interpretace je jen jedna z možných interpretací. Začněme tedy konstatováním, že pro paní Teresii je první intifáda pouze jednou z politicko-sociálních událostí, kterou prožila. Hlavní biografický význam pro ni mají samozřejmě události osobního rázu. Stěžejní, můžeme říci životní význam, je ukryt v dění mezi lety 1982-84, kdy potkala svého manžela, kterého tak záhy ztratila. Paní Teresia subjektivně kladně hodnotí období sedmdesátých a osmdesátých let, protože to bylo období před její osobní tragédií z roku 1984, naopak období po tomto roce, kam patří i první intifáda, je hodnoceno jako těžké, složité, tragické. Dále pak je zřejmé, že vidí intifádu ve světle současnosti, která je dle jejího názoru horším stavem než období před intifádou. O ekonomické prosperitě sedmdesátých let navíc již byla řeč v první kapitole této práce, což zřejmě ovlivnilo i Teresiin kladný postoj k sedmdesátým létům. Jako křesťanka si navíc uvědomuje radikalizaci muslimského obyvatelstva, kterou částečně připisuje první intifádě.

Na druhé straně je zde patrný vliv kolektivní paměti, kterou intifáda i u paní Teresie způsobila, a to především ve ztotožnění se s odmítnutím izraelské přítomnosti a voláním po jednotném palestinském území a státu. Tak lze vysvětlit zdánlivě spolu neslučitelná tvrzení týkající se kritiky intifády, ale zároveň volání po palestinském uvědomění. Intifádu tedy Teresie hodnotí pod vlivem subjektivních zkušeností a životních událostí, zároveň je však částečně ovlivněna kolektivní sdílenou pamětí.

3.2 JAMAL KHADER

S doktorem Jamalem Khaderem jsem se seznámila prostřednictvím emailu v létě roku 2009. Stál vlastně na počátku mého betlémského výzkumu. Velice mi pomohl s organizací prvního výzkumu, ale také mi poskytl odborné rady a konzultace. Poskytl mi odborné zázemí a možnost navštěvovat betlémskou knihovnu, velice mu vděčím za laskavou a ochotnou pomoc. První rozhovor proběhl 23. 10. 2009, druhý pak 6. 11.

2012. V této kapitole budu vycházet především z druhého nahraného rozhovoru, který byl věnován intifádě a Jamalově biografii.

Jamal Khader se narodil v malé vesničce Zababida¹⁸⁵ nedaleko města Jenin v početné katolické rodině. Rodiče z matčiny strany pocházeli z Nábulusu a rodiče z otcovy strany ze Zababida. Jedná se tedy o rodinu minimálně se stoletou místní tradicí. Jamal vzpomíná, jak se jako děti byly zvyklé o vše dělit, protože rodina neměla moc peněz.

„Takže jsme si museli své vzdělání platit sami, ale pomohlo mi to vyrůst a také to spojuje naši rodinu. Když jsme byly děti, byly jsme zvyklé o všechno se podělit, samozřejmě, sedm sourozenců [usmívá se]. A vlastně je tomu tak v naší rodině stále. Prošili jsme si těžkým časem, ale nevzdali jsme se. Takový je vlastně normální život běžné palestinské rodiny.“

[Jamal Khader]¹⁸⁶

Jamal vzpomíná, jak jeho otec musel každé ráno vstávat a dojíždět za prací do daleké Haify¹⁸⁷, vzpomíná také, jak si vzájemně s bratry pomáhali při studiu a jak si sami během studií přivydělávali, aby je mohli dokončit. Jamal má čtyři bratry a dvě sestry a všichni studovali na vysoké škole. Jamal vůbec ve svém vyprávění kladl velký důraz na vzdělání jako na základní předpoklad osobního rozvoje a rozvoje celé Palestiny. Celá rodina byla v tomto duchu vychovávána, jak dále uvádí.

J: „Co se týká vzdělání jeho dětí (mluví o svém otci), nemohl za ně (resp. za nás) platit. Takže můj nejstarší bratr studoval šest let na univerzitě, protože zároveň studoval i pracoval, můj druhý bratr přerušil svoje studium kvůli práci a až později je dokončil. No, a my jsme pak pomohli ve studiu našemu nejmladšímu bratrovi, protože náš otec nám nemohl pomoci platit naše vzdělání. Samozřejmě, že nás v tom velice podporoval, ale nemohl nás finančně podpořit. Takže dva moji bratři studovali v Damašku v Sýrii, jeden v Rusku, tedy na Ukrajině, a další pokračoval ve studiu ve Francii. Já jsem studoval zde v semináři a poté také v Římě.“

[Jamal Khader]¹⁸⁸

¹⁸⁵ V severní části Západního břehu. Dnes má tato vesnice asi 3000 obyvatel, dříve kolem 1000. Pozn. autorky

¹⁸⁶ Jamal Khader, Betlémská univerzita, 6. 11. 2012, rozhovor B.

¹⁸⁷ V podkapitole 2.2 Příčiny, které vedly k povstání – s. 19-20.

¹⁸⁸ Jamal Khader, Betlémská univerzita, 6. 11. 2012, rozhovor B.

První intifáda je s jeho životem spojena mnohem úžeji než v případě paní Teresie. Samozřejmě, i v jeho případě je intifáda stále pouze vnějším sociopolitickým pozadím, na kterém se odehrával jeho soukromý život, nicméně zapojení se do toho sociopolitického prostoru je v jeho případě mnohem častější a vnitřnější. Tento fakt je dán především politickou angažovaností většiny členů jeho rodiny, dále je to jeho vlastní, i když ne přímo politické, spíše nacionální zapojení do intifády. Třetím, nepřehlédnutelným faktem je, že Jamal byl právě v době intifády vysvěcen na kněze. Vidíme tedy, že jedna ze zlomových událostí jeho života koresponduje s dobou průběhu intifády, proto i vzpomínky na toto období, stejně tak jako vzpomínky paní Teresie, mají určité subjektivní zabarvení. Začátek povstání popisuje Jamal Khader následujícím způsobem:

M: „Postoupíme o kousek dál k intifádě, pamatujete si na její počátek?“

J: Ano, ovšem, byl jsem zrovna v semináři, byl to můj poslední rok v semináři Beit Jala. Během tohoto roku (studijní rok 1987/88) studia jsem vždy trávil polovinu týdne v Ramalláhu, tři dny tam a čtyři dny tady, takže jsem neustále přejížděl mezi těmito dvěma místy. A do toho začaly nepokoje etc..., ale moje první osobní setkání s intifádou bylo právě v Ramalláhu na začátku roku 1988. Tehdy jsem potkal jednoho kněze, když právě volal do nemocnice, protože byl napaden izraelským vojákem. Byl napaden přímo před konventem (jmenoval se Peter, pocházel z Jordánska). Následující den, což bylo v neděli, jsme po mši svaté demonstrovali proti napadení tohoto kněze, jenže během demonstrace jsme všichni byli napadeni vojáky a slzným plynem a demonstrace byla rozehnána.“

M: „To se odehrálo v Ramalláhu?“

J: „Ano, v Ramalláhu. Takto jsem se poprvé vážněji zapojil do intifády, no, a potom jsem se angažoval i ve větších masových demonstracích, kdy jsme házeli kameny, protestovali a stávkovali...“ [Jamal Khader]¹⁸⁹

V létě roku 1988 byl Jamal Khader vysvěcen na kněze a stal se farářem ve své rodné vesnici Zababida. Počátek jeho působení však nebyl vůbec jednoduchý, jak říká.

¹⁸⁹ Jamal Khader, Betlémská univerzita, 6. 11. 2012, rozhovor B.

Intifáda byla stále ve svém počátku a Izrael zasahoval na mnoha místech vojenskou silou.

J: „...mnoho lidí se bálo chodit i na mši svatou, situace byla doopravdy velice vážná. Během té doby (rok 1988) bylo zabito sedm lidí v okolních vesnicích. Ne tedy přímo v naší vesnici, ale okolo. Jenže lidé byli i z toho vyděšení, a tak jsme měli pouze mši svatou a žádné jiné oslavy, protože jsme zkrátka nemohli nic slavit, nic podnikat...“ [Jamal Khader]¹⁹⁰

Římskokatolický patriarchát se rozkládá na území Izraele, Palestiny a Jordánska. Z tohoto důvodu byl Jamal po prvním roce působení ze své rodné vesnice povolán do Jordánska. Tento přesun mu způsobil nemalé komplikace, protože Izrael v té době vydal jeden z vojenských zákonů týkajících se cestování.

J: „V té době byl vydán vojenský zákon, že mladí Palestinci mladší 45 let se po vycestování z Palestinských území mohou vrátit až po uplynutí devíti měsíců. Intifáda trvala několik let až do počátku mírového procesu, takže jsem odešel do Jordánska a nemohl jsem se devět měsíců vrátit zpátky, a tak jsem zmeškal pár událostí, třeba svatbu mého bratra a jiné rodinné události.“ [Jamal Khader]¹⁹¹

Rok 1989 tedy strávil Jamal v Jordánsku, ale o dění na palestinských územích se stále zajímal. Dozvěděl se, že jeden z jeho bratrů byl po návratu ze Sýrie uvězněn. Bratr v Sýrii dokončoval studia a potřeboval se tedy vrátit na další studijní semestr zpět do Sýrie, jenomže ve vězení byl držen několik měsíců. Další z izraelských vojenských zákonů mu navíc značně zkomplikoval celou situaci

J: „...jeden z mých bratrů, který studoval v Sýrii, se vrátil po třech letech a byl Izraelem uvězněn na čtyři měsíce, zmeškal tak pokračování studia na univerzitě. Podmínkou jeho propuštění bylo, že musí opustit zemi na tři roky. Takže pokud chtěl pokračovat ve studiu, musel zemi opustit na tři roky. Jenže podle jiného vojenského zákona, pokud ses nevrátil zpět do země do tří let, ztrácel jsi právo návratu na celý život, ztratil jsi svoji ID-

¹⁹⁰ Jamal Khader, Betlémská univerzita, 6. 11. 2012, rozhovor B.

¹⁹¹ Tamtéž.

*card*¹⁹². Takže musel vycestovat na tři roky, ale přesně za tři roky by ztratil svoji ID-card...“ [Jamal Khader]¹⁹³

Bratr celou situaci vyřešil jediným možným způsobem, a to tak, že přesně za tři roky po propuštění, kdy mu byl povolen návrat, ale zároveň, kdy měl ztratit svoji ID-card, „stál na izraelských hranicích“ a v tomto jediném dnu vyřídil všechny náležitosti, takže ID-card neztratil a zároveň byl vpuštěn zpět do země. Jamal dále zdůraznil, že jeho bratři se sice politicky angažovali, ale nikdy se nezapojovali do násilností. Do vězení se tak dostali právě za politickou angažovanost nebo za účast v protestech a stávkách.

J: „Tři moji bratři byli několikrát ve vězení z politických důvodů. Dva z nich za členství v PLO, to je tedy zločin, jeden asi na čtyři měsíce, druhý asi na pět měsíců a můj nejmladší bratr byl zadržen asi na 10 dní za házení kamenů, to je také součást našeho palestinského života, prostě dost z nás strávilo nějaký čas ve vězení.“ [Jamal Khader]¹⁹⁴

J: „Z politického hlediska jsme rodina, která byla a je vždy proti násilí, nikdy jsme nepoužili násilí a byli jsme vždy proti násilí, to je to, v co věříme. A zároveň to neznamena, že bychom se nezajímali. Můj bratr je aktivní v politickém životě a za to se platí určitá daň.“ [Jamal Khader]¹⁹⁵

Jamal se vrátil v roce 1989 z Jordánska zpět na Západní břeh a zůstal zde jeden rok. Pak opět odjel do Jordánska. Intifádu tak střídavě viděl z vnějšího pohledu a zároveň ji vnitřně prožíval. Při cestování se setkával s řadou izraelských vojenských zákonů, které byly vyhlášeny jen po dobu intifády.

Ve svém hodnocení intifády se často vrací k hlavním významům intifády, které byly již analyzovány ve druhé kapitole. Hlavní přínos intifády vidí v národním uvědomění, které intifáda mezi lidmi oživila. Snad ještě větší důraz klade na vznik vzájemné solidarity a rozvoj „undergroundového“ vzdělání mezi lidmi. Ve vzdělání Jamal vidí palestinskou budoucnost.

¹⁹² Identifikační karta, plní funkci občanského průkazu.

¹⁹³ Jamal Khader, Betlémská univerzita, 6. 11. 2012, rozhovor B.

¹⁹⁴ Jamal Khader, Betlémská univerzita, 6. 11. 2012, rozhovor B.

¹⁹⁵ Tamtéž.

Význam intifády chápe jak osobně, tak kolektivně, k událostem intifády se hrdě hlásí, ale zdůrazňuje nenásilnost osobního i rodinného zapojení. Jamal také ve svém rozhovoru hodnotí následný neúspěšný mírový proces. Vliv intifády na jeho život je tedy nesporný a on sám tento vliv vnímá jako pozitivní. Zdůrazňuje tak kladné významy intifády a hodnotí je v rozsahu, který sám prožíval, zároveň s přesahem politických a historických znalostí.

4 METODOLOGICKÝ PŘÍSTUP

4.1 MÍSTO VÝZKUMU

V betlémské oblasti provádím dlouhodobý terénní výzkum od roku 2009. Tato práce nicméně vychází především z výzkumných pobytů v roce 2012 (březen a říjen – listopad). Při volbě této lokality jsem tedy vycházela z předešlé zkušenosti a z již navázaných kontaktů, proto také výzkum má určitou kontinuitu a návaznost na předchozí práci, i když v rozsahu minimálním. Informátoři citovaní v této práci jsou obyvateli města Betlém, nebo Beit Sahour.

Město Betlém je známé především svojí tisíciletou tradicí spojenou s biblickými příběhy. Co se týká nejnovější historie, je osud Betléma následující: Stejně tak jako celá oblast Palestiny se Betlém po první světové válce stal součástí Britského mandátu. V roce 1949 po skončení první arabsko-izraelské války byl pak připojen k Jordánskému království a v roce 1967 připadl pod izraelskou správu jako součást okupovaného území Západního břehu. Po dohodách z Osla byl Betlém označen jako zóna A, tedy úplná Palestinská samospráva. Současný status Betléma je nejistý, protože mírový proces byl v roce 2000 definitivně pozastaven.¹⁹⁶

Betlém leží asi deset kilometrů od Jeruzaléma. Na okraji Betléma byla postavena mezi lety 2000-2003 bezpečnostní bariéra, která v současnosti brání přirozenému rozvoji města. Betlém žije především z turismu a cestovního ruchu. Byl vždy považován za křesťanské město. Během druhé poloviny dvacátého století ho však postihlo několik vln křesťanské emigrace. V době Britského mandátu se hovořilo o nadpoloviční křesťanské většině. V roce 1967 to bylo už jen 40 procent, v roce 2007 měl Betlém už jen asi 28 procent.¹⁹⁷ Město Betlém bylo do první intifády zapojeno od samotného počátku. Jako město výlučně palestinské, polohou blízké Jeruzalému, hrálo významnou roli v organizování odporu, stávek a vnitřní samosprávné sítě.

¹⁹⁶ Bethlehem Municipality | City Portal [online]. Dostupné z: <<http://www.bethlehem-city.org/en/index-16.php?Mid=NTk=#.UWPb00pGZJQ>> [citováno 28. 3. 2013]

¹⁹⁷ TSIMHONI Daphne. *Christian Communities in Jerusalem and the West Bank Since 1948: An Historical, Social and Political Study*. s. 24-25. Také v: *Palestinian Christians: Facts, Figures and Trends 2008*. Bethlehem: DIYAR. 2008. s. 7.

Město Beit Sahour má podle *Palestinian Central Bureau of Statistics* 13997 obyvatel k roku 2012.¹⁹⁸ Oficiální stránky městského úřadu v Beit Sahour uvádí, že je zde asi 80% křesťanské populace¹⁹⁹, jiné zdroje jsou ale v tomto odhadu střídmejší a uvádějí mezi 60-70%.²⁰⁰

Město se významně zapojilo do prvního palestinského povstání, jak již bylo zmíněno.²⁰¹ V rovině politicko-ekonomické patří toto město mezi bohatší lokality Západního břehu. Nicméně druhá intifáda přinesla celé oblasti ekonomickou i sociální nestabilitu. Druhá intifáda a nepokoje v zemi po roce 2000 znamenaly především pokles cestovního ruchu, ale také časté uzavření hranic a výstavbu izraelské bariéry, což pro některé pracující v Jeruzalémě a na izraelských územích znamenalo ztrátu zaměstnání. Politická nestabilita a nepokoje přinesly ekonomický pokles celému Západnímu břehu, Beit Sahour tedy nebyl výjimkou.

M: Mohla byste, prosím, popsat situaci před druhou intifádou a po ní?

L: Co ti můžu říci, je, že před druhou intifádou jsme měli větší svobodu v pohybu, takže jsme měli vysoký počet našich lidí pracujících uvnitř Izraele, což bylo dobré pro nás, protože zde máme nedostatek průmyslu, máme zde nedostatek organizací, máme zde nedostatek pracovních příležitostí všeobecně. --- Můžu ti říci, že po uzavření, které bylo výsledkem druhé intifády, se zde v betlémském obvodu rozšířila chudoba. A naše nezaměstnanost, myslím, dosáhla 60% (roku 2001-2002). Protože všichni ti lidé, kteří byli zvyklí pracovat uvnitř Izraele, tam již dále pracovat nemohli a zde nebyly žádné příležitosti, nebyla zde žádná infrastruktura, nebyl zde žádný způsob, jak je zaměstnat zde, a my jsme mluvili nejvíce o --- a my jsme nejvíce hovořili o Západu, a myslím, že je to stejné pro všechny ze Západního břehu --- protože, co ukončila tato událost, je to, že oni (Palestinci) právě, ---

¹⁹⁸ *Localities in Bethlehem Governorate by Type of Locality and Population Estimates, 2007-2016* [online]. 2013. Palestinian Central Bureau of Statistics. Dostupné z: <http://www.pcbs.gov.ps/Portals/_Rainbow/Documents/betlhm.htm> [citováno 28. 3. 2013]

¹⁹⁹ *History, Economy, and Tourism* [online]. Welcome To Beit Sahour Official Website. © 2005-2010. Dostupné z: <<http://www.beitsahourmunicipality.com/english/historic.htm>> [citováno 28. 3. 2013]

²⁰⁰ Informace se liší od zdroje: Například publikace *Palestinian Christians Facts, Figures and Trends 2008* uvádí k roku 2007 pouze 12 367 obyvatel, z toho necelých 66% je údajně křesťanů. *Palestinian Christians Facts, Figures and Trends 2008*. s. 7. Naproti tomu údaje poskytnuté městským úřadem v Beit Sahour hovoří o 15 388 obyvatel k roku 2006 - poskytnutý materiál ve vlastnictví autorky a oficiální internetové stránky městského úřadu Beit Sahour uvádějí 80% křesťanů oproti 20% muslimů. Počet obyvatel přibližně 14 500, není však uveden rok, ke kterému se tyto údaje vztahují. *History, Economy, and Tourism* [online]. Welcome To Beit Sahour Official Website. © 2005-2010.

Dostupné z: <<http://www.beitsahourmunicipality.com/english/historic.htm>> [citováno 28. 3. 2013]

²⁰¹ Viz Beitsahourská daňová vzpoura v podkapitole 2.4.2 Vzájemná solidarita s. 34-35.

oni právě chtěli dostat povolení, ale uzavření bylo zrovna velice intenzivní, je to problém pro každého. [Informátorka č. 3]

V posledních letech došlo k uklidnění politické situace a ekonomická situace v betlémské oblasti se zlepšila. Zahraniční turisté znovu navštěvují posvátná místa v Betlémě a jeho okolí, a protože turistický ruch společně se službami tvoří skoro 50 procent pracovních příležitostí²⁰² v Beit Sahour, je opětovný návrat turistů a poutníků více než vítaný. Bezpečnostní bariéra nicméně nadále prohlubuje izolaci a separaci obyvatel tohoto města a celého Západního břehu.²⁰³

4.2 ROZHOVORY

„Rozhovor je okno do individuální subjektivity a kolektivní sounáležitosti.“²⁰⁴

Pokud by měla mít diplomová práce vlastní motto, zvolila bych určitě výše uvedený citát. Kolektivní paměti a uvědomění jsme se věnovali v prvních dvou kapitolách, individuální subjektivitě byla věnována kapitola třetí a nyní zbývá podívat se na onen metodologický nástroj, který nám tento pohled umožnil. Rozhovor jako metoda je hojně využíván ve většině humanitních disciplín – v psychologii, sociologii, antropologii, historii atd. Je tedy spojnicí těchto oborů, zároveň však každá disciplína může volit různé přístupy ve zpracování a interpretaci takto získaných dat. Osobně jsem v interpretační rovině v této práci kromě historického vycházela především z antropologického a sociologického přístupu – hledání kolektivních a subjektivních významů intifády.

Jednotliví autoři navrhují různé typy dělení rozhovoru. Jan Hendl uvádí šest základních způsobů dotazování: strukturovaný rozhovor, rozhovor pomocí návodu, neformální rozhovor, narativní rozhovor, fenomenologický rozhovor a skupinové techniky - diskuse, interview a vyprávění.²⁰⁵ Harvey Russell Berbard naopak uvádí jen

²⁰² Ve městě lidé pracují v následujících sektorech: cestování a turismus 28%, průmysl 20%, služby 20%, práce na izraelském území 15%, zemědělství 5% a další práce 12%. Poskytnutý materiál ve vlastnictví autorky.

²⁰³ Některé informace také v: VAŇKOVÁ Marie. *Palestínští křesťané ve světle své současné identity*. s. 36-37.

²⁰⁴ MADISON D Soyini. *Critical Ethnography: Method, Ethics, and Performance*. Thousand Oaks: SAGE Publications. 2005. s. 26.

²⁰⁵ HENDL Jan. *Kvalitativní výzkum: Základy metody a aplikace*. 1. vyd. Praha: Portál. 2005. s. 161-186.

čtyři základní typy: neformální rozhovor, nestrukturovaný rozhovor, semistrukturovaný rozhovor a strukturovaný rozhovor.²⁰⁶ Pokud vycházíme z Bernardovo rozdělení, pracovala jsem především s technikou semistrukturovaných a nestrukturovaných rozhovorů. Jestliže se pak vrátíme k Hendlovu rozdělení, jednalo se o rozhovory s návodem (toto označení lze ztotožnit s Bernardovými semistrukturovaným rozhovory), zároveň šlo o rozhovory narativní.

Představme si v krátkosti základní charakteristiku semistrukturovaného rozhovoru: takový rozhovor představuje typ rozhovoru, kde tazatel má připravený určitý okruh témat a otázek, nicméně informátor má stále dostatečný prostor pro odpověď.²⁰⁷ V mém případě se však nejednalo jen o semistrukturované rozhovory, jednalo se spíše o volnější typ rozhovoru stojícího na pomezí semi- a nestrukturovaného rozhovoru. Nejprve byl dán prostor narátorově příběhu a až poté jsme se věnovali tématům souvisejícím s obdobím první intifády. V tomto případě se tedy jedná o narativní rozhovor, v němž se informátora snažíme povzbudit k volnému vyprávění o vlastním životě. Hendl hovoří o čtyřech fázích tohoto rozhovoru: stimulace, vyprávění, kladení otázek a zobecňující otázky.²⁰⁸

Při vedení jakéhokoliv rozhovoru a obzvláště při vedení narativního rozhovoru je důležité získat informátorovu důvěru.²⁰⁹ Tazatel navíc musí být vybaven určitými dovednostmi a schopnostmi: „...vedení kvalitního rozhovoru je uměním i vědou zároveň. Vyžaduje dovednost, citlivost, koncentraci, interpersonální porozumění a disciplínu.“²¹⁰

Velkou inspirací a poučnou příručkou mi v tomto ohledu, kromě již citovaných děl, byla nedávno publikovaná kniha francouzského sociologa Jeana-Clauda Kaufmanna *Chápající rozhovor*. Základní úlohu tazatele-výzkumníka při vedení rozhovoru vidí Kaufmann v prolomení izolace, která vzniká při neosobním přístupu a mechanickém kladení otázek. Kaufmann vyzývá k angažovanosti v tématu a ke snaze narušit přirozeně danou hierarchii mezi výzkumníkem a informátorem.

²⁰⁶ BERNARD H. Russell. *Research Methods in Anthropology: Qualitative and Quantitative Approaches*. Lanham, MD: Altamira Press, 2006. s. 211-212.

²⁰⁷ Tamtéž. s. 212.

²⁰⁸ HENDL Jan. *Kvalitativní výzkum: Základy metody a aplikace*. s. 176.

²⁰⁹ VANĚK Miroslav. *Naslouchat hlasům paměti: teoretické a praktické aspekty orální historie*. s. 84.

²¹⁰ HENDL Jan. *Kvalitativní výzkum: Základy metody a aplikace*. s. 166.

„Tón a formulace otázek v dotazníku vedou logicky ke stručným a jednoznačným odpovědím...Takovýto druh dotazování nastoluje v interakci hierarchii...cílem chápatího rozhovoru je tuto hierarchii narušit, udaný tón má mnohem blíže ke konverzaci dvou sobě rovných partnerů než shora řízeného dotazování.“²¹¹

Kaufmann však dále upozorňuje, že by se výzkumník měl vyvarovat druhého extrému, a to je nechat rozhovor rozplynout v beztvárovou konverzaci, která zůstane na povrchu nebo se vzdálí se od tématu. Úloha tazatele je vsutku nelehká, balancuje mezi dvěma pozicemi, přičemž hlavní snahou je vytvořit takové prostředí, ve kterém by se informátor cítil pohodlně a uvolněně. Informátor musí především cítit tazatelův zájem, musí mu věřit, musí sám být ochoten vyprávět.²¹²

Základním momentem rozhovoru je jeho samotný počátek.²¹³ V této fázi musí informátor získat právě takové pocity, které jsou výše uvedeny. Musí být překonána počáteční rezervovanost a izolace, aby mohl být příběh sdělen. Co se týká informátorů, s nimiž jsem vedla rozhovor pro tuto práci, setkala jsem se s touto překážkou pouze omezeně. V rozhovorech s Teresí a Jamalem Khadrem byla totiž vzájemná důvěra budována více než tři roky. Kladně jsem tedy zhodnotila svůj antropologický přístup zúčastněného pozorování, protože jsem v místě výzkumu strávila opakovaně delší čas. S Teresí i Jamalem byly proto rozhovory zbaveny oné potřeby prolamování či získávání důvěry. Také proto považuji jejich výpovědi za hlubší, interpretačně si dovolím vycházet z toho, že je osobně znám a samozřejmě také z toho, že jsme spolu vedli více než jeden rozhovor. I s informátorkami č. 1 a č. 5 se znám osobně a důvěrně, proto i v tomto případě nemusely být překonávány žádné překážky tohoto typu. Co se týká informátorky č. 3 a informátora č. 4, v jejich případě se jednalo pouze o jednorázové setkání a jeden rozhovor. V obou dvou případech jsem z počátku cítila jistou rezervovanost a odstup, které se během rozhovoru podařilo částečně překonat, nicméně se domnívám, že pokud bych měla možnost navázat bližší vztah a upevnit vzájemnou důvěru, dostalo by se mi více konkrétních informací a jejich příběhy by byly obohaceny o další podrobnosti.

²¹¹ KAUFMANN Jean-Claude. *Chápající rozhovor*. Praha: Sociologické nakladatelství SLON. 2010. s. 56.

²¹² Tamtéž. s. 56-57.

²¹³ HENDL Jan. *Kvalitativní výzkum: Základy metody a aplikace*. s. 193.

Další, z interpretačního úhlu pohledu nejdůležitější fází rozhovoru, je samotný informátorův životní příběh. V této fázi rozhovoru se jedná o jakousi hru o třech stranách: tazatel – tázaný – samotný předmět hovoru (výzkumu). Tato hra má však podle Kaufmanna ještě jednu proměnnou, a tou je osobní životní příběh tázaného.²¹⁴ V našem případě však byl životní příběh ztotožněn se samotným předmětem výzkumu, což ulehčilo vedení rozhovoru, protože nemusela být vynakládána energie k usměrňování vyprávění k jinému předmětu výzkumu. Tázaný jedinec totiž sám inklinuje k vyprávění o svém životě. Kromě jedincova života však byla předmětem výzkumu také první intifáda.

Zde jsem vycházela z předpokladu, že každý informátor má pouze úlomky sestavovaného pohledu na zkoumanou událost a že pro něj osobně je vždy důležitější jeho biografie.²¹⁵ Pro vedení rozhovoru bylo podstatné vědět o těchto aspektech, které do „hry“ vstupují, a citlivě usměrňovat tok vyprávění, ptát se na otázky související s tématem, ale zároveň dávat dostatečný prostor informátorovi.

Ani závěr rozhovoru nesmí být podceňen. Hendl upozorňuje na to, že právě v závěru rozhovoru lze získat důležité informace. Informátor si může na poslední chvíli vzpomenout nebo se může rozhodnout, že nám sdělí ještě něco podstatného.²¹⁶

Pokud se jedná o práci a analýzu rozhovoru, vycházela jsem již z uvedené teorie *experience-centred narrative research*, kde jde především o význam dané události, nikoli jen o událost samotnou. Každý rozhovor jsem přepsala do písemné podoby a dále jsem s prepisy pracovala. Vyhledávala jsem důležitá témata, porovnávala jsem, jaká témata se u informátorů opakují, jakých výrazů používají a k čemu se vracejí. Každý rozhovor se skládá nejméně z dvou rovin, z roviny subjektivního příběhu a z roviny obsahující věcné informace, zážitky a události. Obě roviny mají svojí vypovídací hodnotu a vlastní strukturu, kterou jsem se pokusila odhalit a interpretovat v této práci.

²¹⁴ KAUFMANN Jean-Claude. *Chápající rozhovor*. Praha: Sociologické nakladatelství SLON. 2010. s. 56-63.

²¹⁵ Tamtéž. s. 56-63.

²¹⁶ HENDL Jan. *Kvalitativní výzkum: Základy metody a aplikace*. s. 167.

5 ZÁVĚR

První intifádu nelze vnímat jako samostatnou událost, a proto byla nejprve zasazena do historického kontextu předchozího dění. První kapitola nás přivedla k způsobu uvažování o prvním palestinském povstání jako o nutném vyústění předchozích událostí. Palestinské etnonárodní uvědomění se formovalo již v průběhu dvacátého století, i když různým způsobem a s různou intenzitou. Hlubší analýza jednotlivých příčin a významů potvrdila identitotvornou sílu intifády a také její význam pro kolektivní myšlení obyvatel betlémské oblasti. Informátoři totiž ve svých výpovědích poukazují na momenty intifády, které vnímají výlučně kladně. Často jsou užívána slova jako hrdost, solidarita, národní sebevědomí. Z narativních rozhovorů vystoupily tři zásadní, takto kladně podávané významy, kterým informátoři přisuzovali největší důležitost.

Prvním z nich je posílení vlastní palestinské etnonárodní identity, která v období před první intifádou byla značně oslabena. K tomuto momentu se vraceli všichni informátoři během svého rozhovoru. Druhým významem je důraz na vzájemnou propojenost, organizovanost a solidaritu, kterou informátoři zdůraznili jako bezprecedentní příklad spolupráce mezi všemi Palestinci. Nostalgická vzpomínka na to, „jak si všichni pomáhali“, je druhý význam intifády, který je částečně posilován kolektivní pamětí a v němž se lidé vzájemně utvrzují. Poslední význam, který je v této práci předestřen, je změna pohledu na Palestince v rámci mezinárodního veřejného mínění, který první intifáda přinesla. Na palestinskou otázku se začalo pohlížet jako na otázku, kde nejde o černo-bílé rozdělení na „ty dobré“ a „ty zlé“, ale o požadavek národního sebeurčení, který vznáší civilní obyvatelé palestinských oblastí proti ozbrojené izraelské armádě. Je nutné podotknout, že uvedené významy jsou odrazem kolektivní palestinské paměti, a proto jsou záměrně vybrány a podtrženy ty aspekty, které byly zdůrazněny samotnými narátory. Čtvrtý uvedený význam intifády se týká vzniku a vzestupu extremistických stran, především islamistické organizace Hamás. Tato skupina ovlivnila vývoj intifády a v její závěrečné fázi značnou měrou přispěla k eskalaci násilí, která v devadesátých letech měla negativní dopad na mírové izraelsko-palestinské dohody. Tento čtvrtý význam intifády je uváděn především odbornou literaturou a odbornými zdroji, z informátorů

se k němu vyjádřila pouze informátorka č. 2 – Teresie; ostatní informátoři zdůrazňovali především kladné významy intifády. Tento selektivní přístup je zřejmě do určité míry dílem právě kolektivní paměti, kdy kladné okolnosti jsou opakovány a vyzdihovány na rozdíl od okolností negativních, které jsou postupně z kolektivního vnímání vytlačovány.

Druhá část této práce je zaměřena na dva životní příběhy, které jsou s intifádou spojeny, i když každý jiným způsobem. V prvním příběhu se dozvídáme o životních zkušenostech paní Teresie, která prožila celý svůj život ve městě Beit Sahour. Intifáda v jejím případě tvoří především sociopolitické pozadí jejího osobního příběhu, proto je v její výpovědi patrný vliv především vlastní zkušenosti a až po hlubší analýze objevujeme i částečný vliv kolektivního národního uvědomění.

V druhém příběhu pana doktora Khadera intifáda hraje poněkud odlišnou roli než v příběhu prvním. Zatímco v prvním případě je intifáda pouze určitým pozadím či prostředím, které jen z vnějšku ovlivňuje narátora životní příběh, v Khaderově případě vidíme mnohem hlubší propojení obou rovin. Tato skutečnost je daná především osobním Khaderovým zapojením do intifády a také zapojením jeho rodiny. Osobní životní události navíc korespondují s vývojem intifády, která je tedy přímo vpletena do narátora života.

Osobní životní příběhy dokreslují atmosféru doby a podtrhují fakt, že historie je mnohvrstevná, mnohovýznamová a subjektivně i kolektivně zbarvená. Naproti makro historickému přístupu zde stojí jedinec či skupina jedinců. Jejich vnímání té samé doby nám však může přinést nový úhel pohledu, o jehož zprostředkování a analýzu se tato práce pokusila.

6 RESUMÉ

The main aim of this thesis is to present the First Palestinian uprising (First Intifada) by narrative stories as the principal research and interpretative methodology. There are six narrative interviews which are interpreted. The first chapter of the thesis focuses on the historical and political background of the topic. This part deals with two main events of the Israeli-Palestinian conflict - the First Arab-Israeli War (1948-1949) and the Six-Day War (1967). These two events had deep influence on the creation of the Palestinian nationality and self-confidence. The second chapter of the thesis focuses on researching the First Intifada and its concrete implications, by means of narrative stories and other materials.

The first meaning of Intifada to Palestinians was the strengthening of their identity and nationality. Whereas their identity had been weakened during previous periods, the Intifada brought new potential and energy in this issue. The second meaning is the creation of interconnectivity, organization and solidarity that narrators emphasized as an unprecedented example of cooperation and that they would desire to see revived in the present.

The third meaning, which this thesis examines, concerns a change of world public opinion on Palestinians, brought about by the Intifada. The Palestinian issues have started to be seen not as a black-and-white problem, but as a request for national self-determination, raised by inhabitants of the Palestinian territories, against the Israeli Army. In conclusion, it is necessary to point out that the above mentioned meanings reflect the collective Palestinian memory. Hence, such aspects have been selected and highlighted purposely, which were emphasised by the narrators themselves. The last meaning of the uprising is creation of extremist groups as Hamas and Islamic Jihad. These groups had adverse impact on peace process in the nineties.

The third chapter deals with two life stories from this area. The main question of this chapter is which role the Intifada played in an individual's life, and which importance individuals attach to it. This chapter broadens the issue of the First Intifada by the individual's perspective.

The first life story introduces a sixty-year-old teacher from the town of Beit Sahour. As she has never engaged politically and as her life was affected by a personal tragedy in the eighties, it becomes apparent in her story that the Intifada is overshadowed by other events of higher priority. In the second life story of dean Jamal Khader from the Bethlehem University, the Intifada is at the forefront, constituting a coherent part of his life story.

This thesis approaches history as a multi-layered reality, in which one concrete situation may be perceived in various ways. The perspectives outlined in this work are general in its first part, deal with the Bethlehem region's collective memory in its second part and depict concrete individual views in its third part.

7 SEZNAM LITERATURY

Rozhovory

Rozhovory byly vedeny v anglickém jazyce, kromě rozhovoru s informátorkou č. 2, který byl částečně veden v jazyce arabském. Rozhovory byly zaznamenány na ruční kameru, dále byly přepsány a analyzovány. Úryvky z jednotlivých rozhovorů slouží jako demonstrace jednotlivých vybraných témat, která jsem považovala za klíčová. Protože s některými informátory jsem vedla více než jeden rozhovor, je dále označeno pomocí písmen, z jakého rozhovoru daný úryvek pochází. Všechny rozhovory jsou uloženy v mém soukromém archivu.

Informátorka č. 1, Beit Sahour, 31. 10. 2009, rozhovor A., 39 let, pracující na městském úřadě v Beit Sahour.

Informátorka č. 2 – Teresia (pseudonym), Beit Sahour, rozhovor A. – 24. 10. 2009, rozhovor B. – 3. 11. 2010, rozhovor C. – 22. 3. 2012 a rozhovor D - 20. 10. 2012, 63 let, bývalá učitelka v místní křesťanské škole v Beit Sahour.

Informátorka č. 3, Betlémská univerzita, 21. 3. 2012, 56 let, přednášející na Betlémské univerzitě v oboru sociální práce.

Informátor č. 4, Beit Sahour, 26. 3. 2012, 41 let, pracující v Beit Sahour v obchodu se suvenýry.

Informátorka č. 5, Beit Sahour, 22. 10. 2009., 32 let, učitelka v Betlémě.

Jamal Khader, Betlémská univerzita, rozhovor A. – 23. 10. 2009 a rozhovor B. - 6. 11. 2012, děkan Filozofické fakulty na Betlémské univerzitě a vedoucí na Department of Religious Studies.

Literatura

ABU-AMR Ziad. Hamas: A Historical and Political Background. *Journal of Palestine Studies*. Vol. 22. No. 4. 1993. s. 5. Dostupné z: <<http://www.jstor.org/stable/2538077>> [citováno 26. 3. 2013].

ABU-AMR Ziad. *Islamic Fundamentalism in the West Bank and Gaza*. Bloomington a Indianapolis: Indiana University Press. 1994.

ALHEIT Peter. Identita nebo „biograficita“? Koncept vývoje identity ve světle biografických bádání v oblasti věd o vzdělávání. *Biograf (29)*. 2002. odst. 23. Dostupné z: <<http://www.biograf.org/clanky/clanek.php?clanek=2902>> [citováno 24. 2. 2013].

- ATEEK Naim Stifan. *Justice, and only justice: A Palestinian Theology of Liberation*. New York: Orbis Books. Maryknoll. 1991. ISBN 0-88344-540-9, ISBN 0-88344-545-X.
- BARŠA Pavel, STRMISKA Maxmilián. *Národní stát a etnický konflikt*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury. 1999. ISBN 80-85959-52-6.
- BARTH Fredrik. Introduction. In: *Ethnic Groups and Boundaries*. BARTH Fredrik (ed.). Boston: Little, Brown and Company. 1969. s. 9-38.
- BAUMAN Zygmunt. *Myslet sociologicky*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství. 1997. ISBN 80-85850-14-1.
- BAUMGARTEN Helga. The Three Fases/Phases of Palestinian Nationalism. 1948-2005. *Journal of Palestine Studies*. Vol. 34. No. 4. 2005. s. 25-48. ISSN 0377-919X, electronic ISSN 1533-8614. Dostupné z: <<http://www.jstor.org/stable/4486807>> [citováno 6. 2. 2013].
- BERNARD H. Russell. *Research Methods in Antropology: Qualitative and Quantitative Approaches*. Lanham, MD: Altamira Press. 2006. ISBN 0-7591-0868-4
- BERRY Mike, PHILO Greg. *Israel and Palestine: Competing Histories*. London: Pluto Press. 2006. ISBN 0745325661.
- BRUNER Jerome. *Acts of Meaning*. Cambridge: Harvard University Press. 2000. ISBN 0-674-00360-8
- BRUNER Jerome. The Narrative Construction of Reality. *Critical Inquiry*. Vol. 18. No. 1. 1991. s. 1-21. Dostupné z: <<http://www.jstor.org/stable/1343711>> [citováno 20. 2. 2013].
- BURGROVÁ Helena. Jordánsko. In: *Současný Blízký východ: politický, ekonomický a společenský vývoj od druhé světové války do současnosti*. JEŽOVÁ Michaela, BURGROVÁ Helena (ed.). Brno: Barrister & principal. 2012. ISBN 9788087474457.
- COHEN Anthony Paul. *Culture, Identity and the Concept of Boundary* [online]. 19. 4. 2005. s. 49-60. Dostupné z: <<http://www.ucm.es/BUCEM/revistas/cps/1131558x/articulos/RASO9494110049A.PDF>> [citováno 2. 2. 2013].
- ČEJKA Marek. *Izrael a Palestina. Minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu*. 1. vyd. Brno: Centrum strategických studií. 2005. ISBN 80-903333-9-7.
- ERIKSEN Thomas Hylland. *Ethnicity and Nationalism*. London: Pluto Press. 2002. ISBN 0-7453-1887-8.
- GELLNER Ernest André. *Nacionalismus*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK). 2003. ISBN 80-7325-023-3.
- GILBERT Martin. *Izrael dějiny*. Praha: Jiří Buchal – BB art. 2002. ISBN 80-7257-740-9.
- FARSOUN Samih K., LANDIS Jean M., The Sociology of an Uprising. In: NASSAR Jamal R., HEACOCK Roger. (ed.) *Intifada: Palestine at the Crossroads*. New York: Praeger. 1990. ISBN 0-275-93411-X.

- HAMAR Eleonóra. *Vyprávěná židovství: o narativní konstrukci druhogeneračních židovských identit*. Sociologické nakladatelství SLON. 2008. ISBN 978-80-7419-004-9.
- HENDL Jan. *Kvalitativní výzkum: Základy metody a aplikace*. 1. vyd. Praha: Portál. 2005. ISBN 80-7367-040-2.
- HUNTER F. Robert. *The Palestinian uprising: a war by other means*. Berkeley: University of California Press. 1991. ISBN 0-520-07489-0.
- Intifada Human Rights Violations Data. *Journal of Palestine Studies*. Vol. 20, No. 3., 1991. s. 112-116. Dostupné z: <<http://www.jstor.org/stable/2537551>> [citováno 14. 2. 2013].
- INTROVIGNE Massino. *Hamás: Islámský terorismus ve Svaté zemi*. Praha: Vyšehrad. 2003. ISBN: 80-7021-659-X.
- KAUFMANN Jean-Claude. *Chápající rozhovor*. Praha: Sociologické nakladatelství SLON. 2010. ISBN 978-80-7419-033-9.
- KHALIDI Rashid. *Palestinian Identity. The Construction of Modern National Consciousness*. New York: Columbia University Press. 1997. ISBN 0-231-10514-2, ISBN 0-231-10515-0.
- LE GOFF Jacques. *Paměť a dějiny*. Praha: Argo. 2007. ISBN 978-80-7203-862-6.
- LEVITT Matthew. *Hamas: politics, charity, and terrorism in the service of jihad*. Washington: The Washington Institute for Near East Policy. 2006. ISBN 978-0-300-11053-1.
- LUSTICK Ian S., Writing the Intifada: Collective Action in the Occupied territories. *World Politics*. Vol. 45. No. 4 (Jul., 1993). s. 560-594. Dostupné z: <<http://www.jstor.org/stable/2950709>> [citováno 7. 2. 2013].
- MADISON D Soyini. *Critical Ethnography: Method, Ethics, and Performance*. Thousand Oaks: SAGE Publications. 2005.
- MADDY-WEITZMAN Bruce. Inter-Arab Relations. In: *Middle East Contemporary Survey: 1987*. RABINOVICH Itamar, SHAKED Haim. (ed.). The Moshe Dayan Center. 1989. ISBN 9780813309255.
- MCDOWALL, David. *Palestine and Israel: The Uprising and Beyond*. University of California Press. 1989. ISBN 9780520069022.
- MILTON-EDWARDS Beverley. *The Israeli-Palestinian Conflict: A People's War*. Oxon: Routledge. 2009. ISBN 0-145-41044-4
- NÜSSE Andrea. *Muslim Palestine: The Ideology of Hamas*. Taylor & Francis e-Library. 2005. ISBN 0-203-01335-2
- O' NEILL Bard E., The Intifada in the Context of Armed Struggle. In: *The Intifada: its impact on Israel, the Arab World, and the superpowers*. FREEDMAN Robert Owen (ed.). Miami: Florida International University Press. 0-8130-1059-4.
- Palestinian Christians: Facts, Figures and Trends 2008*. Bethlehem: DIYAR. 2008.

PAPPE Ilan. *A History of Modern Palestine: One Land, Two Peoples*. New York: Cambridge University Press. 2004. ISBN 0521556325.

PATTERSON, Wendy. Narratives of events: Labovian narrative analysis and its limitation. In: *Doing narrative research*. Los Angeles, London: SAGE. 2008. s. 22-40. ISBN 978-1-4129-1196-2.

POJAR Miloš. *Izrael*. 1. vyd. Praha: Libri. 2004. ISBN 80-7277-268-6.

RAHEB Mitri. *I Am a Palestinian Christian*. Minneapolis: Fortress Press. 1995. ISBN 0-8006-2663-3.

RAPPORT Nigel. Narrative as fieldwork technique. In: *Constructing Field: Ethnographic Fieldwork in the Contemporary World*. VERED Amid (ed.). Routledge: 2000.

SABELLA Bernard. Socio-Economic Characteristics: Reality, Problems and Aspiration in the Holy Land. In: *Christians in the Holy Land*. PRIOR Michael, TAYLOR William (ed.). London: World of Islam Festival Trust. 1994. s. 31-44. ISBN 0-905035-32-1.

SAID Edward W., Intifada and Independence. In: *Intifada: The Palestinian Uprising Against Israeli Occupation*. LOCKMAN Zachary, BEININ Joel(ed.). Boston: South End Press. 1989. ISBN 0896083632.

SMITH Charles D., *Palestine and the Arab-Israeli Conflict*. Boston: Bedford/St. Martin's. 2004. 0-312-40408-5.

SHALABI Fahoum. *Effective Schooling in the West Bank*. Twenty University Press: 2002

SQUIRE, Corine. Experience-centred and culturally-oriented approaches to narrative. *Doing narrative research*. Los Angeles, London: SAGE. 2008. ISBN 978-1-4129-1196-2.

ŠLAJEROVÁ Monika. *Palestinská církev dnes: Politická a teologická problematika*. Červený Kostelec: Pavel Mervart. 2009. ISBN 978-80-87378-20-1.

TSIMHONI Daphne. *Christian Communities in Jerusalem and the West Bank Since 1948: An Historical, Social and Political Study*. London, Westport, Connecticut: Praeger Publishers. 1993. ISBN 0-275-93921-9.

VAŇKOVÁ Marie. *Palestiniští křesťané ve světle své současné identity*. Plzeň. 2010. Diplomová práce. Obhájeno na FF ZČU 2010.

Internetové zdroje

Bethlehem Municipality | City Portal [online]. Dostupné z: <<http://www.bethlehem-city.org/en/index-16.php?Mid=NTk=#.UWPb00pGZJQ>> [citováno 28. 3. 2013]

Historie arabsko-izraelského konfliktu. Dostupné z: <http://www.valka.cz/clanek_752.html> [citováno 11. 2. 2013].

History, Economy, and Tourism [online]. Welcome To Beit Sahour Official Website. © 2005-2010.

Dostupné z: <<http://www.beitsahourmunicipality.com/english/historic.htm>> [citováno 28. 3. 2013]

Land Expropriation and Taking Control of the Land - B'Tselem [online]. Dostupné z: <http://www.btselem.org/settlements/taking_control> [citováno 28. 1. 2013].

Living conditions of the Palestinian People in the Occupied territories. New York: United Nations. 1985. Dostupné z: <<http://unispal.un.org/UNISPAL.NSF/0/4C5FD09DDA735FFB85256DC200685B1E>> [citováno 28. 1. 2013].

Localities in Bethlehem Governorate by Type of Locality and Population Estimates, 2007-2016 [online]. 2013. Palestinian Central Bureau of Statistics. Dostupné z: <http://www.pcbs.gov.ps/Portals/_Rainbow/Documents/betlhm.htm> [citováno 28. 3. 2013]

Number of registered refugees [online]. 11. 8. 2008. Dostupné z: <[http://www.unrwa.org/userfiles/reg-ref\(2\).pdf](http://www.unrwa.org/userfiles/reg-ref(2).pdf)> [citováno 14. 2. 2013].

The Avalon Project: Hamas Covenant 1988. 2008. [online]. The Covenant of the Islamic Resistance Movement (Hamas) 18. 8. 1988. Dostupné z: <http://avalon.law.yale.edu/20th_century/hamas.asp> [citováno 27. 3. 2013].

The Intifada in Palestine: Introduction [online]. 1997-2009. Dostupné z: <<http://www.intifada.com/palestine.html>> [citováno 27. 1. 2013].

UNRWA-Statistics [online]. Dostupné z: <<http://www.unrwa.org/etemplate.php?id=253>> [citováno 14. 2. 2013].

Yitzhak Rabin [online]. Israel Ministry of Foreign Affairs. 2008. Dostupné z: <<http://www.mfa.gov.il/MFA/Facts%20About%20Israel/State/Yitzhak%20Rabin>> [citováno 25. 1. 2013].

ZROSTLÍK David. *Sionismus | Politické teorie | e-Polis - Internetový politologický časopis* [online]. 7. 8. 2008. Sionismus. Dostupné z: <<http://www.e-polis.cz/politicke-teorie/296-sionismus.html>> [citováno 2. 2. 2013].

Seznam příloh

Obrazová příloha č. I. : Návrh OSN na rozdělení Palestiny v roce 1947
Palestine - Plan of Partition with Economic Union under A/RES/181 - Map (28 February 1956) [online]. Dostupné z: <http://domino.un.org/maps/m0103_1b.gif> [citováno 11. 3. 2013].

Obrazová příloha č. II. – č. V. : Fotografie ze soukromého autorčina archivu 2009-2012.

Obrazová příloha č. VI. : *Muftah: Fact Sheet: The First Intifada* [online]. Dostupné z: <<http://muftah.org/fact-sheet-the-first-intifada-2/>> [citováno 11. 3. 2013].

Obrazová příloha č. VII. : *The Uprooted* [online]. Dostupné z: <<http://theuprooted.tumblr.com/post/40375820655/palestinian-women-confront-israeli-soldiers-during>> [citováno 11. 3. 2013].

Obrazová příloha č. IX. a č. X. : Archivní materiál (letáky šířené UNLU v lednu 1988) *Al-Qiyada al-Wataniyya al-Muwahhida li-l-Intifada Collection, 1987-1990*. International Institute of Social History (Amsterdam).

Obrazová příloha č. XI. : File:Intifada1990.jpg - Wikipedia, the free encyclopedia [online]. Dostupné z: <http://en.wikipedia.org/wiki/First_Intifada> [citováno 11. 3. 2013].

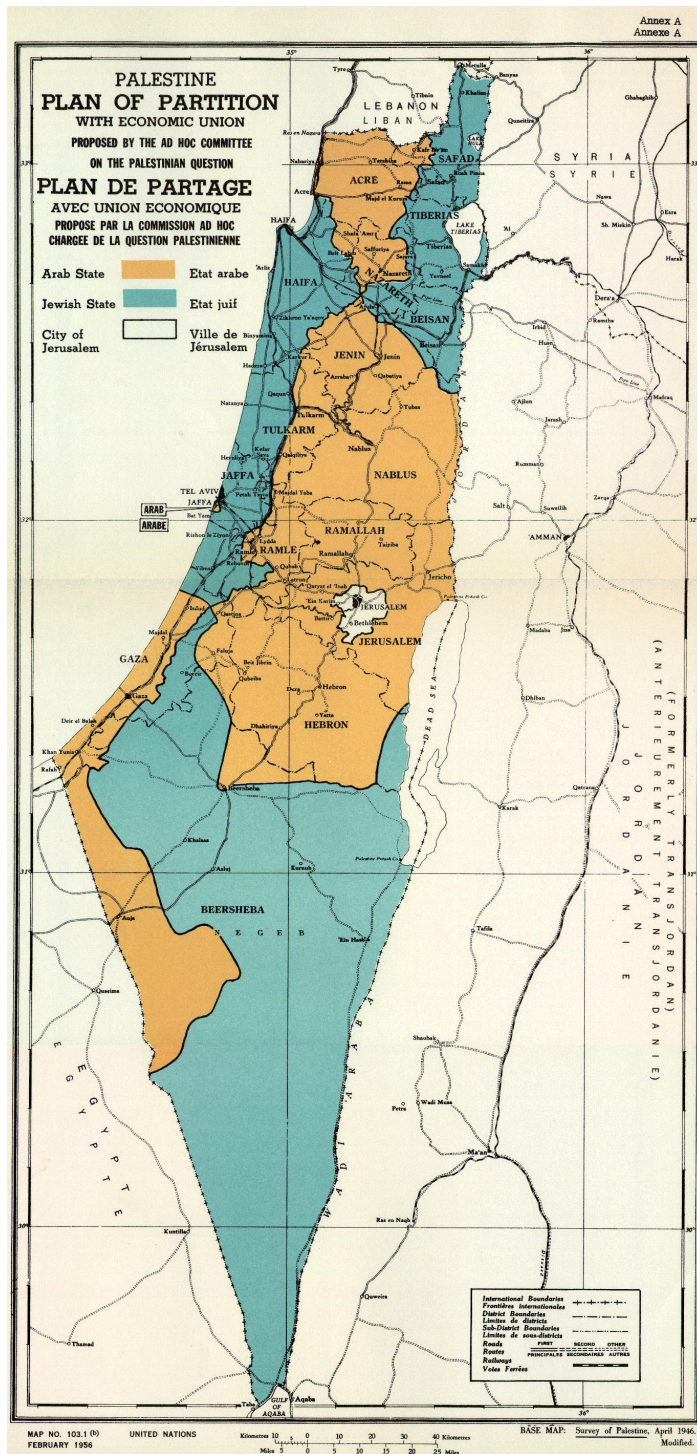
Textová příloha č. I. : Number of registered refugees 2012
UNRWA-Statistics [online]. Dostupné z: <<http://www.unrwa.org/etemplate.php?id=253>> [citováno 14. 2. 2013]

Textová příloha č. II. : Rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 242 z roku 1967
S/RES/242 (1967) of 22 November 1967[online]. Dostupné z:
<<http://unispal.un.org/unispal.nsf/0/7D35E1F729DF491C85256EE700686136>>
[citováno 14. 2. 2013]

Textová příloha č. III. : Status Hamásu vydaný v roce 1988, vybrané články
The Covenant of the Islamic Resistance Movement (Hamas) 18. 8. 1988. Dostupné z:
<http://avalon.law.yale.edu/20th_century/hamas.asp> [citováno 27. 3. 2013]

8 OBRAZOVÉ PŘÍLOHY

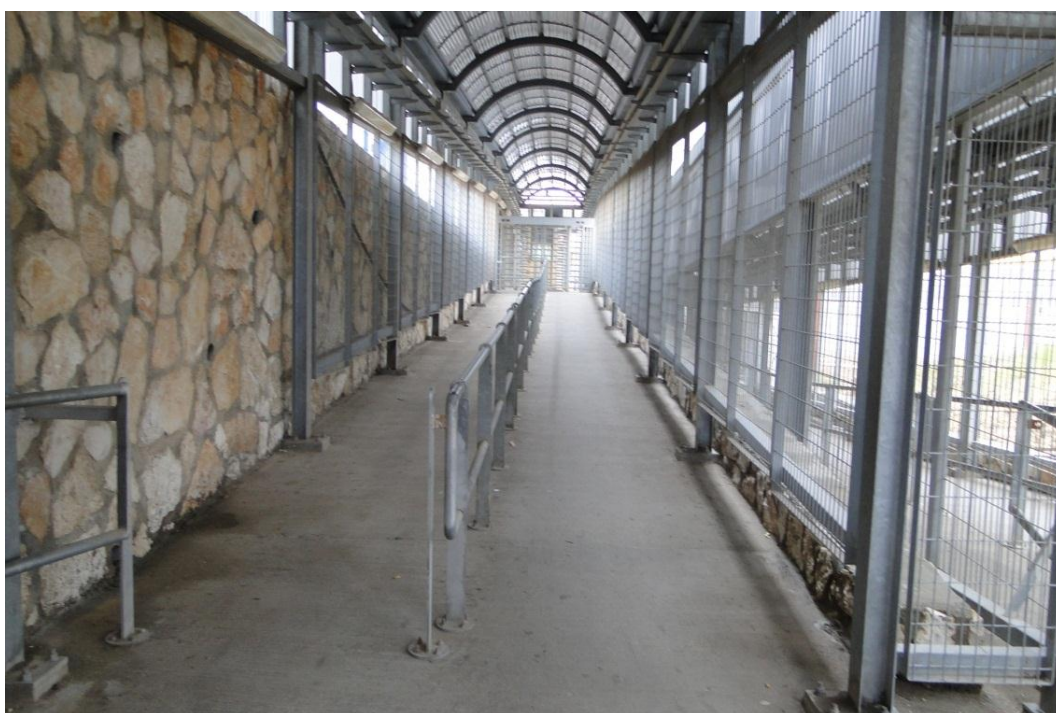
Obrazová příloha č. I. : Návrh OSN na rozdělení Palestiny v roce 1947

Obrazová příloha č. II. a č. III. : Bezpečnostní bariéra – Betlém, 2012

Obrazová příloha č. IV. a č. V. : Přejít přes check-point – Betlém, 2012

Obrazová příloha č. VI. a č. VII. : První intifáda – palestinský lidový odpor.

Obrazová příloha č. VIII. : První intifáda, kopie letáku z ledna 1988 vydaná UNLU

Výzva ke stávce ve dnech 11. 1. - 13. 1. 1988.

Heslo stávky: svrhnutí okupace, život svobodné arabské Palestíně.

Výzva k zavření všech obchodů, firem po dobu stávky. K tomu, aby lékaři byli viditelně označení a připraveni poskytovat první pomoc. Upozorňuje, že budou zataraseny silnice. Výzva veřejnosti k podpoře stávky a k tomu, aby si lidé udělali zásoby na dobu jejího trvání.

No. 1

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

نبدأ نبدأ نبدأ

استمراراً لإنفاضة شعبنا المجيدة ، وانطلاقاً من ضرورة مواصلة روح النضال والتضامن مع أهلنا في كل مكان ، وولاءً لدماء شهدائنا الزكية وأخواتنا الممتقلين ، وتعبيراً عن رفضنا للإحتلال وسياسته القمعية المتمثلة بسياسة الأبعاد والأعتقالات الجماعية وحظر التجول وهدم البيوت ، ومن أجل تحقيق مزيد من الألتحام والتكاتف مع ثورتنا وجماهيرنا الباسلة والتزاماً بدمعة م. ت. ف. الممثل الشرعي والوحيد بضرورة مواصلة العطاء والإنفاضة الباسلة ، نوجه النداء التالي:-

على جميع قطاعات شعبنا البطل وفي كل مكان ، الألتزام بالدعوة للأضراب العام والشامل ، من تاريخ 11/1/1988م ولغاية يوم الأربعاء الموافق 13/1/1988م. ويشمل الأضراب كافة المرافق التجارية العامة والخاصة ، وقطاع العمال الفلسطيني والمواصلة العامة ، ويتم الألتزام بالأضراب الشامل التزاماً تاماً ، وسيكون شعار الأضراب ليسقط الأحتلال ، عاشت فلسطين حرة عربية.

الأخوة العمال:-

ان التزامكم بالأضراب عن العمل والتوجه الى المصانع ، دعماً حقيقياً للإنفاضة المجيدة ، ولأهلنا ، وولاءً لدماء شهدائنا الزكية ودعماً للمطالبه بحرية أسراننا ، وتثبيت لبقاء أخوتنا المبعدين ،
الأخوة أصحاب المحلات التجارية والبقاله ، عليكم الألتزام النام بالدعوة للأضراب الشامل بأيام الأضراب ، وكان لالتزامكم في السابق بالأضراب أروع صور التضامن والتضحية في سبيل نجاح موقف شعبنا البطل ، وسنعمل كل جهدنا من أجل حماية مصالح تجارنا الشرعيين ، من ما يمكن أن تلوح به قوى الأحتلال ضدكم ، ونحذر من مغبة الأتجار وراء بعض أذئاب السلطة الأحتلاليه بفتح المحال التجارية ونمددكم أننا سنقاوض بعض التجار الخوندي في القريب المآجل ، ومعاً يوحد واحد نمنع الألتصار .
الأخوة أصحاب شركات الباصات ومكاتب التاكسي:- لن ننسى موقفكم المشرف والرائع في دعم وانجاح الأضراب الشامل يوم الصمود الفلسطيني . وكلنا أمل نيكم في دعم وانجاح الأضراب الشامل ، ونحذر بعض أصحاب شركات الباصات من مغبة عدم الألتزام بما سيعرضهم للعقوبات الثوري.

الأخوة الأطباء والميادله ، عليكم أن تكونوا بحالة طواريه من أجل تقديم يد العون للمرضى من أهلنا ، وعلى الأخوة الميادله مراعاة أعمالهم بشكل اعتيادي ، وعلى الأخوة الأطباء وضع الأشرطة الخاصة " اشارة طبيب " بشكل واضح للعيان .

تنبيه عام:- نحذر من أن امكانية السير على الطرق لن تكون آمنة بسبب الأجراءات التي ستتخذ في سبيل المساعدة في تعزيز الأضراب الشامل ونحذر من أن مواداً لزجة ستسكب على الشوارع الرئيسييه والفرعية وفي كل مكان ، بالإضافة الى الحواجز ، ومجموعات فرق الضربه المنتشرة في كافة أرجاء الوطن المحتل .

يا أهلنا ، وبأهنا شعبنا البطل:- عليكم التزود بكل ما يلزم من الحاجيات الضرورية لأيام الأضراب خلال الفترة التي ستمتد في أيام الأضراب .

تعميم:- على المناضلين والأخوة اعناء اللجان الشعبية ، ولجان الأنتفاضة المنتشرة في مواقع العمل المختلفة ، العمل بتوفير تقديم يد العون والمساعدة حسب الامكانيات المتوفرة لأهلنا ولقطاعات شعبنا المختلفة ، وبشكل خاص للأسر المحتاجة من أهلنا ، وعلى الفرق الضاربة ومجموعات الأنتفاضة الشعبية التنفيذ السام ببرنامج العمل المتوافق بين أيديكم ، ومعاً يد بيد وهموت عالين نردد جميعاً:-

" ليسقط الأحتلال ليسقط الأحتلال "

" عاشت فلسطين حرة عربية "

ان القيادة الوطنية الموحدة لتصفيد الانتفاضة اذ توهمد على مواصلة النضال وبكافة اشكاله تحت
 رايات الثورة، التحرير الفلسطينية حتى تحقيق اهداف شعبنا السامية في العودة وتقرير المصير وبناء
 دولتنا الفلسطينية المستقلة بقيادة المنظمة، لتدعو كافة جماهير شعبنا السواصل النضال من اجل
 انجاز شعارات الانتفاضة الاساسية والمباشرة والتي تتمثل في :

- وقف سياسة القبضة الحديدية ، والغاء العمل بقوانين الطوارئ البائسة بما في ذلك الغاء كافة
 قرارات الابعاد فوراً .
- تحريم انتهاك وتدنيس المقدسات الدينية واخلاء الارهابي شارون من البلدة القديمة بالقدس .
- سحب الحيش من المدن والمخيمات والقرى ، وحظر اعمال الاستفزاز التي يقوم بها ، وتحريم المساق
 الرصاصي على ابناء شعبنا العزل .
- حل اللجان البلدية والمجالس القروية ولجان المخيمات المعينة من قبل سلطات الاحتلال واحترام
 انتخابات ديمقراطية لكافة المجالس البلدية والقروية في الضفة الغربية وقطاع غزة .
- اطلاق سراح كافة معتقلي الانتفاضة فوراً واغلاق معتقلات الفارعة وانصار (٢) وانصار (٣) ((الضاهرية)) .
- الغاء الضريبة الاضافية المفروضة تصعبها على تجار شعبنا .
- وقف معاداة الازاهي ووقف بناء المستوطنات واستفزازات قطعان وسواك المستوطنين .
- تحريم مدهامة والاقاق المؤسسات التعليمية والنقابية والجماهيرية المختلفة وحظر تدخل
 سلطات الاحتلال بشؤونها الداخلية .

يا جماهير شعبنا ... يا ابطال الانتفاضة ... وصناع المجد الفلسطيني العملاق

لتفلق كافة الشوارع في وجه قوات الاحتلال .. ولتسمع حنوده الحناء من دخول المطيمات والتجمعات
 السكنية الرئيسية بوضع المتاريس الفلسطينية واحراق اطارات الكاوتشوك ... ولتهوي الحجارة الفلسطينية
 على روس فلول جنود الاحتلال وعملائه ... ولترفع الاعلام الفلسطينية على مآذن المساجد والكنائس
 واسطح المنازل واسلاك الكهرباء وفي كل مكان .. وليهزم الحصار المفروض على مخيمات شعبنا بالتمرد
 على قرارات منع التجول المفروضة او التي قد تفرض :

يا شعب الشهداء ... يا عمالقة الشوار ... ايها الأشبال والشباب والطلاب ... يا عمالنا وفلاحنا
 ونسبائنا ... ايها الشيوخ ورجال الدين وائمة المساجد ... يا كل شعبنا .

لتحرق الارض تحت اقدام المحتلين وليعرف كل العالم ان بركان الانتفاضة الذي اشعله شعب فلسطين
 لن يتوقف الا بانجاز الاستقلال بدولة فلسطينية وعاصمتها القدس .

لتتصاعد انتفاضة شعبنا المظفرة ... وليسقط الاحتلال
 المجد لشعبنا البطل ... والخلود لشهداء

القيادة الوطنية الموحدة لتصفيد
 الانتفاضة في المناطق المحتلة

١٠ / ١ / ١٩٨٨

Obrazová příloha č. IX. : První intifáda, kopie letáku z ledna 1988 vydaná UNLU

Druhá výzva ke stávce 11. 1. - 13. 1. 1988.

Heslo stávky: svrhnutí okupace, život svobodné arabské Palestině

Výzva k zavření všech obchodů, firem po dobu stávky. K tomu, aby lékaři byli viditelně označení a připraveni poskytovat první pomoc. Upozorňuje, že budou zatarašeny silnice. Výzva veřejnosti k podpoře stávky a k tomu, aby si lidé udělali zásoby na dobu jejího trvání.

No 2

لا موت يعملو فوق موت الانتفاضة

نداء .. نداء .. نداء ..

نداء رقم ٢ -

صادر من القيادة الوطنية الموحدة لتعميد الانتفاضة

يا جماهير شعبنا العظيم ..

يا شعب الشهداء .. احطاد القسام .. يا اخوة ورفاق ابو شرار وخالد نزال وكنفاني يا شعب الانتفاضة الممتدة من جذور النوطن منذ عام ٣٦ .. والمتمادة بقوة فولادية في وجه الاحتلال العاشق لتتحرق الارض تحت اقدام جنرالاته وجنوده الجبناء .

يا أبطال حرب الحجارة والمولوتوف .. تعميدا لانتفاضة شعبنا المجيدة ، ووفاء لدماء شهداء شعبنا الطهورة .. وتعميقا للمضامين الثورية التي سجلها ابننا جباليا وبلاطة وعسكر والمغاري والبريج ولنديا والامعري ورفح وخانيونس والشاطي وطولكرم وكل مخيمات ومدن وقرى فلسطيني الموحدين في ميدان الحرب اليومية ، والتي هزمت القمع والارهاب ، وسياسة الابعاد والاعتقالات الجماعية والغاز السام والمجنزرات ، والفاق المدن والمخيمات .
ومن اجل تعميق الالتفاف الثابت والمطلق حول منظمة التحرير الفلسطينية الممثل الشرعي والوحيد لشعبنا الفلسطيني ، وتاكيدا على قرارات المجلس المركزي النفاذية والوحدية التي صدرت بالامس لدعم الانتفاضة الشعبية الباسلة .

تدعم القيادة الوطنية الموحدة ، كافة لجان العمل الوطني ، واللجان الشعبية ، العمل على تعميد الانتفاضة الشعبية الظاهرة وتطوير اشكالها . بإعلان الاضراب العام والشامل في يوم الاثنين (١١/١٤/٨٨) وحتى مساء الأربعاء (١٣/١٤/٨٨) ، مع كافة اشكال التعميد الثورية وإعلان يوم الجمعة (١٥/١٤/٨٨) يوما للوحدة والتفان تخبدا لشهداء الانتفاضة في طلوات الغائب والجنارات الرمزية والمظاهرات الشعبية الصاخبة ولنهتف بصوت موحد ومدوي

■ بالروح بالدم نغديك يا شهيد .. بالروح بالدم نغديك يا فلسطين .
يا اشبال وشباب فلسطين .. يا قاذبي الحجارة الحارقة .. حتما سيرقم الفاشيون الحدد على التسلم بالحقايق التي ترسخها انتفاضتكم المدوية ، والتي ترسم الطريق وبوضوح على درب الاستقلال الوطني الناجز وليرترف علم فلسطين على اسوار القدس المقدسة .
يا جماهير الطبقة العاملة الفلسطينية البواسل ... لتشمر السواعد الصمراء لانجاح الاضراب العام والشامل بمقاطعة العمل ايام الاضراب ، فدوركم الهائل والطبيعي في الانتفاضة الشاملة يشكل خيرا ودا على تهديدات ومهاترات سلطة العدو لهزيمة سياسة التفتين العنصري والتعسف المتواصل ، ويؤكد الوفاء لدماء شهداء الشعب واجبار الاحتلال على الغاء كافة قرارات الابعاد وانتزاع حرية الاسرى الابطال .
المنافلون البواسل اصحاب المحلات التجارية ... من احدى اهم شعارات الانتفاضة يتمثل بتعزيز النضال من اجل الغاء كافة القوانين والاجراءات القريبية وهذا يحتم عليكم مواصلة الانخراط في الانتفاضة الى جانب كافة قطاعات شعبنا من عمال وفلاحين وطلبة ونساء ، والاستمرار في ابراز الدور الوطني الذي خفتموه حتى الان ، وسيعرف شعب الانتفاضة كيف يحمي التحار الشرفاء ، ومتى يعاقب وبشدة كل من يحاول الانجرار وراء عملاء السلطة الاحتلالية .

ابناء شعبنا البواسل .. سائلي السياح اتواصحاب شركات الباصات ومكاتب التاكسي .

ان مواقفكم الوطني والمشرق تجلى وبشكل واضح في يوم الصمود الفلسطيني ، ونحن على ثقة بترسيخ هذا الموقف على مدار ايام الاضراب الثلاثة ... ونحذر ان كل من يخرق الاجماع سيجد اشبال الانتفاضة له بالبرصان .

Obrazová příloha č. X. : První intifáda, kopie letáku z ledna 1988 vydaná UNLU

Výzva ke stávce 19. - 22. 1. 1988

No. 3

لا صوت يعلو فوق صوت الإنتفاضة

لا صوت يعلو فوق صوت شعب فلسطين - شعب منظمة التحرير الفلسطينية

نداء - نداء - نداء

نداء رقم - ٣ -

صادر عن منظمة التحرير الفلسطينية / القيادة الوطنية الموحدة للإنتفاضة.

يا جماهير شعب فلسطين العظيم، يا جماهير شعب الحجارة والمولوتوف، يا جند الحق الذين يشاركون في انتفاضة شعبنا الباطلة، مائت سواضكم الفولاذية أيها الإبطال، مائت سواضكم أيها العمال والطلاب والتجار والقبلة والنساء، مائت سواضكم الجبارة يا أشبال فلسطين يا حيل الغد يا بنىة الدولة الفلسطينية الممتلئة، مائت سواضكم أيها القادة الشباب، يا جنرالات شعبنا الجدد .

تحية أجلال واكبار لهذا الشعب العظيم الذي سطر أروع الصور النضالية، لهذا الشعب الذي لبس نداء الواجب نداءً م . ت . ل . ف . ونداء القيادة الوطنية الموحدة للإنتفاضة والذي زلزل الأرض تحت الدام الاحتلال خلال الأسبوع الماضي . تحية الجفجف والامتزاز لجماهير هذا الشعب المقاوم تحية أجلال واكبار للتضحيات الغالية التي يقدمها شعبنا المعطاء بكافة قطاعاته، تحية التحدي والصمود والشموع تحية المقاومة التي يسطرها أطفال الحجارة والمولوتوف في تاريخ شعبنا وثورتنا العاصرة ... تحية لكم يا أبطال القسام تحية لهذا الكف الذي يسطر مخزرج جنود الاحتلال في أرق المقيمات والقري والمدن على امتداد وطننا المحتل، تحية الجرح الذي ينتشر على سكين قامير وشارون وبيرس ويخرج شامخاً بوجه آلة حربهم ومجزراتهم وطائراتهم وتنازلهم الخائفة والسامة .

النداء تحية وكل الأجلل والاكبار والمجد والخلود لكم يا شهداء شعبنا يا شهداء الإنتفاضة يا من تروون أرض الوطن الصيب بثلالات الدم الهادر رافعين رايات الحرية والانتقال، معبدين بدمائكم الزكية الهادرة طريق النصر والدولة المستقلة بقيادة م . ت . ل . ف . القوية العملاقة .. نكرها للمرة العلبين مائت سواضكم أيها الإبطال في الشيخ رفوان وكفر نعمة ورجع وببتين وجبالها وقلقلية، في كل المخيمات والقري والحارات والأرقه نكرر اعتزازنا وفخرنا بجماهير الشعب الحائد التي هتفت بصوت موحد ومدوي

بالروح بالدم نفديك يا شهيد ... بالروح بالدم نفديك يا فلسطين .

يا جماهير شعبنا العظيم على طريق تعميد الإنتفاضة واستمراريتها على طريق دحر الاحتلال وتحقيق شعارات الإنتفاضة ندعو كافة لجان العمل الوطني واللجان الشعبية، العمل على تعميد وتطوير الإنتفاضة الشعبية المظفرة، بإعلان الإضراب العام والشامل من صباح يوم الثلاثاء ١٩٨٨/١/١٩ وحتى مساء يوم الجمعة ١٩٨٨/١/٢٢ وليعتمد أبناء شعبنا في بيوتهم يومي الأربعاء والخميس ولتتجدد الطلوات والجنازات الرمزية والمظاهرات الشعبية الصاخبة يوم الجمعة لتخليد شهداء الإنتفاضة ولتقرر اجراءات الكفاح في كافة القري والمدن على امتداد وطننا المحتل .

يا أصحاب المحلات التجارية التواضع يا من سطرتم مواقف نغالية مشرفة، يا من تواجهون صف الاحتلال وقمعه اليومي، يا من تتحدون بحلابة اوامر الإغلاق والمعتلات وماكنة اللحام والجنود المدججين بالسلاح يا من تفرغون الإضراب التجاري رغمًا من كل اجراءات الاحتلال نحبيكم ونحبي دوركم الرئيسي في صنع انتفاضة شعبنا وفي صنع انتصاراته اليومية .. ونحن إذ ندعوكم للالتزام بالإضراب الشامل والمحدد مهما كشد الجيت من تواجده ومهما اتخذ من اجراءات فائتة ندعوكم ايها المواصلة تشكيل اللجان الخامة بالتجار وتوسيعها وانجازها في كل شارة ومدنية في كل قرية ومدينة من أجل صيانة موطئنا واطرافه خطه سويدة تليق وطنيا لوقد جماعي وشاوية من صمود العزيمة الإيقافية ولتتجدد قيادات الاحتلال والجرأة التعميمات ان تشيكم ومعكم كل جماهير شعبنا وحركته الوطنية من انجاز هذا الشعار النغالي واحسد الشعارات الأساسية للإنتفاضة شعبنا الباطلة .

يا جماهير شعبنا من كافة الفئات والطبقات ... لنبدء منذ اليوم بمقاطعة شراء السلع والمنتجات الاسرائيلية والتي تنتج ممتلكاتنا معانينا ومقاربتنا الوطنية، ونحس بالذكر مقاطعة شراء منتجات الشوكولاته والالبان والجاساير الاسرائيلية .

يا جماهير الطلبة العاملة الفلسطينية ... نعم لقد نجحت السواعد الفولاذية من خلال مشاركتها الواسعة والفعالة في الإضراب الشامل بوقف ماكنة ومجلة الإنتاج في الاف المعامخ والمشاريع والورش الاسرائيلية وقد كان دور الإحتلال الطغياني في الإنتفاضة دورا مميزا ومشرفا، فلتتواصل اضرابكم من العمل في المشاريع الاسرائيلية يا عمالنا الإبطال، ولتتبعنا كل التهديدات المذمومة التي يعدها التي يعدها من مسؤولين وحكام وأرباب عمل فلن نخرس عن انتصاراتنا الاقربونا والأفضهاد والانتقال الواقع علينا .. فلتشل مجلة الإنتاج الاسرائيلية بالحقاق القرب بالاقصاد الاسرائيلي لتعميق الأزمة الاقتصادية الاسرائيلية هي احد اسلحتنا على طريق نبيل حقوقنا في العودة وتقرير المصير وبناء الدولة الوطنية المستقلة .

يا جماهير الطلبة الباطل ... يا من التلقتم راحة الاحتلال على مر سنواته، لنطلق الاحتلال درسا لن ينساه، لنطلق الاحتلال، ان سياسة الإغلاق الموسمية التعليمية من جامعات ومعاهد ومدارس لن يعود عليه الا بالويل، وفي هذه الأيام التي تقدم سلطات الاحتلال على الإغلاق كافة المؤسسات التعليمية، لنحول جماهير طلبتنا الواسعة في القري والمخيمات والمدن ونصحبها في مدرسة الثورة في مدارس الكفاح والنفال في الشوارع لتشارك في زلزلة الأرض وحرقها تحت الدام الاحتلال . إذ أنكم العفوف ولتعباً كافة طاقات الطلبة في مدارس الكفاح والنفال في تعميد ومواصلة انتفاضة شعبنا الباطلة .

بناءً شعبنا التواضع سائقى سيارات الاجرة والباصات واصحاب الشراكات ومكاتب التكيي كما مهدناكم لسي الاضراب السابقة فان القيادة الموحدة للإنتفاضة تدعوكم الى وقف حركة السير تماما في كافة المناطق في ايام الاضراب ما عدا يوم الجمعة .. وندعوكم للتعاون مع اللجان الوطنية والشعبية في معاقبة عدد قليل جدا من السائقين الذين لم يستجيبوا لنداء الواجب .

■ الى قطاع الأطباء والخدمات الصحية ... ندعوكم لأن تكونوا دوما على اية الاستعداد وان تلتحقوا فوراً باللجان والاطر الصحية التي تنظم حملات المعونة الطبية للمخيمات والمناطق المحاصرة والمتفرقة وندعو كافة الأطباء والصيادلة والممرضين ولتتبع المشاركة الواسعة في حملات المعونة حيث تسود المخيمات والمناطق المحتلة أوهاج صحية متردية وامراض عديدة جراء الحصار والتجويع، واستخدام الغازات السامة والخائفة .

■ الى اصحاب مستودعات ومصانع الادوية والميديايات ندعوكم لحملات واسعة بالتبرع بالادوية وتزويد اللجان الطبية والاطر الصحية بها لتقديم العلاج المجاني لمتفرقي شعبنا .

■ والى اصحاب روض الاموال الوطنية والى كافة المعقدين والميسورين ... ندعوكم للمساهمة الواسعة في التبرع بالسلع والخدمات والاموال لتموين المخيمات والمناطق المحاصرة والمتفرقة وان تسلم هذه التبرعات للجان الوطنية والشعبية ولجان التموين في المواقع .

■ الى الاكاديميين والمهنيين بمختلف تخصصاتهم ... الإنتفاضة بحاجة الى جهد كل منكم، فلتشاركوا في اللجان الوطنية والشعبية واللجان المتخصصة، والمساهمة الفعالة في الإنتفاضة سواء بامعمال التموين والمعونة او الكتابة الادبية وميافة الاغاني والامازيج والشعارات والمساهمة في الحملات الاعلامية، وايضا تنظيم المسيرات والاعتصامات فد سياسة الاحتلال .

■ ان م . ت . ل . ف . وقيادة الإنتفاضة تعتبر بطاقات الجماهير الواسعة التي عبرت منها في انتفاضة شعبنا الباطلة وانشاء الندعو لمواصلة وتعميد الإنتفاضة وفق المهمات والشعارات المحددة فائتة ندعو الى الاغلاق كافة الشوارع القومية والرشيبة لسي القري والمخيمات والمدن ومنع تنقل الجنود عبر هذه الشوارع وكذلك اغلاق طرق المستوطنات وتحريم مرور المستوطنين بها ولتتدور اعلام فلسطين فوق كل بيت وعمارة، فوق الكنائس والمآذن .

■ نعم لحق شعبنا في العودة وتقرير مصيره وبناء دولته الوطنية المستقلة .

■ النصر للإنتفاضة شعبنا وليسقط الاحتلال .

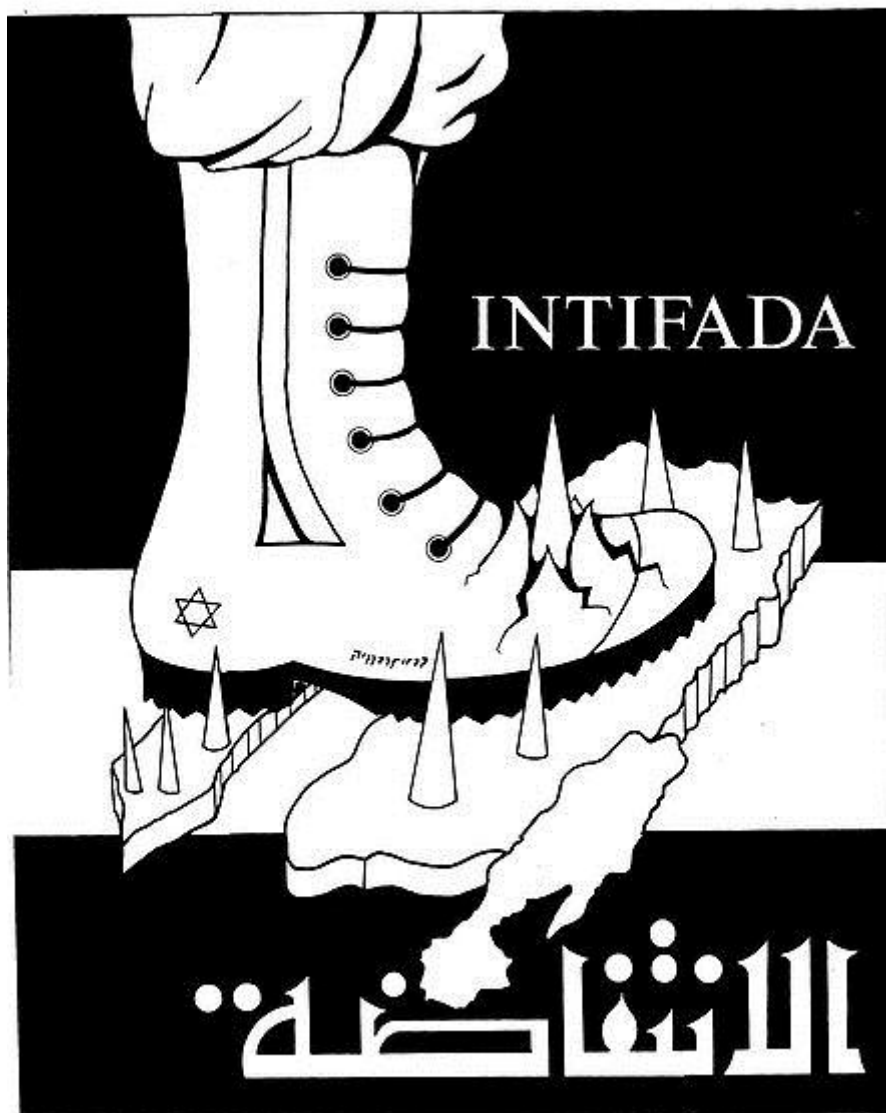
■ المجد والخلود لشهدائنا الأبرار .

منظمة التحرير الفلسطينية
القيادة الوطنية الموحدة للإنتفاضة

في المناطق المحتلة

١٨ / ١ / ١٩٨٨

Obrazová příloha č. XI. : První intifáda – palestinský plakát podporující první intifádu.

Obrazová příloha č. XII. č. XIII. : Místo výzkum – Beit Sahour, 2009.

Obrazová příloha č. XIV. č. XV. : Místo výzkumu – Betlémská univerzita, Betlém 2009.

9 TEXTOVÉ PŘÍLOHY

Textová příloha č. I. : Number of registered refugees 2012

Field of operations	Official camps	Registered refugees	Total registered persons
Jordan	10	1,979,580	2,047,367
Lebanon	12	436,154	465,798
Syria	9	486,946	510,444
West Bank	19	727,471	874,627
Gaza Strip	8	1,167,572	1,217,519
Agency total	58	4,797,723	5,115,755
Figures as of 1 January 2012			

Textová příloha č. II.**Resolution 242 (1967)
of 22 November 1967**

The Security Council,

Expressing its continuing concern with the grave situation in the Middle East,

Emphasizing the inadmissibility of the acquisition of territory by war and the need to work for a just and lasting peace, in which every State in the area can live in security,

Emphasizing further that all Member States in their acceptance of the Charter of the United Nations have undertaken a commitment to act in accordance with Article 2 of the Charter,

1. *Affirms* that the fulfilment of Charter principles requires the establishment of a just and lasting peace in the Middle East which should include the application of both the following principles:

(i) Withdrawal of Israel armed forces from territories occupied in the recent conflict;

(ii) Termination of all claims or states of belligerency and respect for and acknowledgment of the sovereignty, territorial integrity and political independence of every State in the area and their right to live in peace within secure and recognized boundaries free from threats or acts of force;

2. *Affirms further* the necessity

(a) For guaranteeing freedom of navigation through international waterways in the area;

(b) For achieving a just settlement of the refugee problem;

(c) For guaranteeing the territorial inviolability and political independence of every State in the area, through measures including the establishment of demilitarized zones;

3. *Requests* the Secretary-General to designate a Special Representative to proceed to the Middle East to establish and maintain contacts with the States concerned in order to promote agreement and assist efforts to achieve a peaceful and accepted settlement in accordance with the provisions and principles in this resolution;

4. *Requests* the Secretary-General to report to the Security Council on the progress of the efforts of the Special Representative as soon as possible.

Textová příloha č. III.

The Covenant of the Islamic Resistance Movement (Hamas)

18 August 1988

In The Name Of The Most Merciful Allah

"Ye are the best nation that hath been raised up unto mankind: ye command that which is just, and ye forbid that which is unjust, and ye believe in Allah. And if they who have received the scriptures had believed, it had surely been the better for them: there are believers among them, but the greater part of them are transgressors. They shall not hurt you, unless with a slight hurt; and if they fight against you, they shall turn their backs to you, and they shall not be helped. They are smitten with vileness whosoever they are found; unless they obtain security by entering into a treaty with Allah, and a treaty with men; and they draw on themselves indignation from Allah, and they are afflicted with poverty. This they suffer, because they disbelieved the signs of Allah, and slew the prophets unjustly; this, because they were rebellious, and transgressed." (Al-Imran - verses 109-111).

Israel will exist and will continue to exist until Islam will obliterate it, just as it obliterated others before it" (The Martyr, Imam Hassan al-Banna, of blessed memory).

"The Islamic world is on fire. Each of us should pour some water, no matter how little, to extinguish whatever one can without waiting for the others." (Sheikh Amjad al-Zahawi, of blessed memory).

...

The Slogan of the Islamic Resistance Movement:

Article Eight:

Allah is its target, the Prophet is its model, the Koran its constitution: Jihad is its path and death for the sake of Allah is the loftiest of its wishes.

...

Peaceful Solutions, Initiatives and International Conferences:

Article Thirteen:

Initiatives, and so-called peaceful solutions and international conferences, are in contradiction to the principles of the Islamic Resistance Movement. Abusing any part of Palestine is abuse directed against part of religion. Nationalism of the Islamic Resistance Movement is part of its religion. Its members have been fed on that. For the sake of hoisting the banner of Allah over their homeland they fight. "Allah will be prominent, but most people do not know."

Now and then the call goes out for the convening of an international conference to look for ways of solving the (Palestinian) question. Some accept, others reject the idea, for this or other reason, with one stipulation or more for consent to convening the conference and participating in it. Knowing the parties constituting the

conference, their past and present attitudes towards Moslem problems, the Islamic Resistance Movement does not consider these conferences capable of realising the demands, restoring the rights or doing justice to the oppressed. These conferences are only ways of setting the infidels in the land of the Moslems as arbitrators. When did the infidels do justice to the believers?

"But the Jews will not be pleased with thee, neither the Christians, until thou follow their religion; say, The direction of Allah is the true direction. And verily if thou follow their desires, after the knowledge which hath been given thee, thou shalt find no patron or protector against Allah." (The Cow - verse 120).

There is no solution for the Palestinian question except through Jihad. Initiatives, proposals and international conferences are all a waste of time and vain endeavours. The Palestinian people know better than to consent to having their future, rights and fate toyed with. As in said in the honourable Hadith:

"The people of Syria are Allah's lash in His land. He wreaks His vengeance through them against whomsoever He wishes among His slaves It is unthinkable that those who are double-faced among them should prosper over the faithful. They will certainly die out of grief and desperation."

The Three Circles:

Article Fourteen:

The question of the liberation of Palestine is bound to three circles: the Palestinian circle, the Arab circle and the Islamic circle. Each of these circles has its role in the struggle against Zionism. Each has its duties, and it is a horrible mistake and a sign of deep ignorance to overlook any of these circles. Palestine is an Islamic land which has the first of the two kiblahs (direction to which Moslems turn in praying), the third of the holy (Islamic) sanctuaries, and the point of departure for Mohamed's midnight journey to the seven heavens (i.e. Jerusalem).

"Praise be unto him who transported his servant by night, from the sacred temple of Mecca to the farther temple of Jerusalem, the circuit of which we have blessed, that we might show him some of our signs; for Allah is he who heareth, and seeth." (The Night- Journey - verse 1).

Since this is the case, liberation of Palestine is then an individual duty for every Moslem wherever he may be. On this basis, the problem should be viewed. This should be realised by every Moslem. The day the problem is dealt with on this basis, when the three circles mobilize their capabilities, the present state of affairs will change and the day of liberation will come nearer.

"Verily ye are stronger than they, by reason of the terror cast into their breasts from Allah. This, because they are not people of prudence." (The Emigration - verse 13).